

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Πολιτικές για τη Μετανάστευση, τις Κοινωνικές Διακρίσεις και την
Ιδιότητα του πολίτη

«Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης: μέρος ή λύση του
προβλήματος; Η περίπτωση της Μόριας και η καταστροφή της»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΗΣΥΧΟΥ ΣΟΦΙΑ

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Θεόδωρος Παπαθεοδώρου, Καθηγητής, Επιβλέπων

Γαζή Φωτεινή, Καθηγήτρια

Καψάλης Απόστολος, Διδάσκων

Κόρινθος, 2021

Copyright © 2021 Ησύχου Σοφία

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας έκδοσης, εξολοκλήρου ή τμήματος αυτής για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση των μελετών για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τους συγγραφείς. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα των κειμένων εκφράζουν τους συγγραφείς και μόνο.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω αρχικά τους καθηγητές μου στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, οι οποίοι κράτησαν αμείωτο το ενδιαφέρον μου για τις γνώσεις που μεταλαμπάδευσαν σε εμάς, παρόλες τις δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε λόγω covid-19 και το τελευταίο εξάμηνο έγινε εξ' αποστάσεως. Ευχαριστώ τον επιβλέποντα καθηγητή μου, που με κατηύθυνε και μου αφιέρωσε χρόνο και ενέργεια, ώστε να καταφέρω να ολοκληρώσω τη διπλωματική μου εργασία.

Θα ήθελα να σημειώσω σε αυτό το σημείο ότι στην εκπαίδευση, δεν υπάρχει τίποτα καλύτερο από τη φυσική παρουσία καθηγητών και φοιτητών, τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση και τα δια ζώσης μαθήματα.

Να ευχαριστήσω τους συμφοιτητές μου, που μοιραστήκαμε όλοι μαζί τα άγχη μας, τις απορίες μας και καταφέραμε να δημιουργήσουμε μία παρέα 22 ατόμων με απόλυτη συνεργασία μεταξύ μας, υπομονή και αλληλοϋποστήριξη. Μοιραστήκαμε, όμως, και πολλές όμορφες στιγμές που ήδη λησμονώ.

Χρωστάω ένα ευχαριστώ στην οικογένεια μου, που με έμαθε να προσπαθώ και με οπλίζει με πείσμα, ώστε να μπορώ να καταφέρω ο,τιδήποτε επιθυμώ στη ζωή μου, αρκεί να το θέλω πραγματικά και να πράττω με λογική, και στο σύντροφό μου, που έδειξε κατανόηση και υπομονή τόσους μήνες, και ήταν εκεί να με ηρεμεί όταν εγώ ένιωθα ότι πλέον έχανα το κουράγιο και τις δυνάμεις μου.

Τέλος, ευχαριστώ τους φίλους και συναδέλφους μου, για την εμπύχωση και τη θέληση που έδειχναν να με ακούν, καταφέροντας να με αποσυμφορίζουν από τις σκέψεις και το άγχος μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ιστορία του προσφυγικού είναι μακροχρόνια και οι προσπάθειες από τα κράτη να τη διαχειριστούν, σε κρατικό και ανθρωπιστικό επίπεδο, είναι ακόμη μεγαλύτερη. Η Ελλάδα από το 2015 μέχρι και σήμερα, 2021, έχει γράψει και συνεχίζει να γράφει ένα μεγάλο κεφάλαιο για τις προσφυγικές ροές που δέχεται στα σημεία εισόδου της, και συγκεκριμένα σε εκείνο στο νησί της Λέσβου, στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) της Μόριας. Ή καλύτερα στο πρώην ΚΥΤ της Μόριας. Δεχόμενο χιλιάδες αιτούντες άσυλο κάθε μέρα, με τις συνθήκες που επικρατούσαν, σκοπός του ΚΥΤ ήταν η προσωρινή διαμονή των μεταναστών-προσφύγων μέχρι να μεταφερθούν στην ενδοχώρα ή σε κάποιο άλλο κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως έχει συμφωνηθεί. Σε αυτή την εργασία θα ερευνηθεί το πώς φτάσαμε στις ροές του 2015 και στον εγκλωβισμό χιλιάδων μεταναστών-προσφύγων, πώς εξελίχθηκε το προσφυγικό καθεστώς και κατά πόσο η προσέγγιση των hotspots εξυπηρετεί τελικά το προσφυγικό ζήτημα ή δημιουργεί ένα επιπλέον πρόβλημα.

ABSTRACT

The history of the refugee is long and the efforts of the states to manage it, at state and humanitarian level, are even greater. Greece from 2015 until today, 2021, has written and continues to write a large chapter on the refugee flows it receives at its points of entry, namely that on the island of Lesbos, at the Reception and Identification Center of Moria. Or, better, in the former Center of Moria. Accepting thousands of asylum seekers every day, under the prevailing conditions, the purpose of the Center was the temporary residence of immigrant-refugees until they are transferred inland or to another member state of the European Union, as agreed. This paper will explore how we came to the flows of 2015 and the confinement of thousands of migrant-refugees, how the refugee regime evolved and whether the hotspots approach ultimately serves the refugee issue or creates an additional problem.

Λέξεις κλειδιά: πρόσφυγες, Μόρια, Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης, άσυλο, καταστροφή, Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, ανθρώπινα δικαιώματα, επαναπροωθήσεις, αιτούντες άσυλο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	7
ΚΕΦ.1. Η εξέλιξη του προσφυγικού ζητήματος από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και το εννοιολογικό πλαίσιο	
1.1. Το προσφυγικό σε τρεις φάσεις.....	10
1.1.α. 1940-1999.....	10
1.1.β. 2000-2010.....	17
1.1.γ. 2011-2020.....	19
1.2. Εννοιολογικό πλαίσιο για τη μετανάστευση και το προσφυγικό	
1.2.α. Βασικές έννοιες και ορισμοί.....	20
1.2.β. Το προσφυγικό και τα καθεστάτα που το απαρτίζουν.....	22
1.2.γ. Η πρακτική της ασφαλειοποίησης για την εθνική ασφάλεια των κρατών.....	24
ΚΕΦ.2. Ευρωπαϊκές Προσφυγικές Πολιτικές από το 2015 μέχρι σήμερα	
2.1. Η Ευρώπη του 2015 απέναντι στις προσφυγικές ροές.....	29
2.2. Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας.....	31
2.3. Ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσεων.....	34
ΚΕΦ.3. Η είσοδος στην Ευρώπη και την Ελλάδα- τα ΚΥΤ και το σύστημα ασύλου	
3.1. Ορισμοί και οι μεταξύ τους διαφορές.....	37
3.2. Ευρωπαϊκή προσέγγιση στο σύστημα των hotspot.....	39
3.3. Η απαρχή των Κέντρων Υποδοχής και ο ρόλος τους.....	41
3.4. Η περίπτωση του ΚΥΤ της Μόριας.....	46
3.5. Το χρονικό της καταστροφής του ΚΥΤ.....	48
ΚΕΦ.4 Ποιοτική έρευνα	
4.1. Συλλογή ερευνητικού υλικού.....	54
4.2. Δείγμα συμμετεχόντων.....	54
4.3. Καταγραφή δεδομένων.....	54
4.4. Ανάλυση αποτελεσμάτων συνεντεύξεων.....	55
ΚΕΦ.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	69
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	74

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Η μετεγκατάσταση προσφύγων είναι η απόδειξη της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης», «Το μεταναστευτικό είναι ευρωπαϊκό πρόβλημα», «Εκκλιση Ζέρβα στην Ευρώπη να δεχθεί πρόσφυγες-δε μπορεί μόνη της η Ελλάδα», «Δοκιμάζει ξανά τη συνοχή της η Ευρωπαϊκή κρίση», «Διχαστικό και αναποτελεσματικό το σχέδιο της ΕΕ για το προσφυγικό», «Αυτός είναι ο λόγος που δεν δεχόμαστε πρόσφυγες από την Μόρια», «Διπλωματική νίκη της Ελλάδας η Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας»..

Μερικοί τίτλοι από τους εκατοντάδες που υπάρχουν σε Ελληνικές εφημερίδες μόνο από το 2015 μέχρι σήμερα, 2020. Τίτλοι που κατευθείαν αντιλαμβάνεται κανείς το μέγεθος και τη σοβαρότητα του θέματος που απασχολεί όχι μόνο την Ελλάδα αλλά και ολόκληρη την Ευρώπη. Πρόβλημα που δε γνωρίζει σύνορα, χωροταξικά ή κοινωνικά. Πρόβλημα που μας κάνει να αναρωτιόμαστε αν υπάρχει λύση για να θεωρηθεί «πρόβλημα» ή αν είναι απλά ένα «ζήτημα».

Σε αυτή την εργασία θα επιχειρηθεί μία σύντομη αναδρομή στα βασικά σημεία που έχουν δρομολογήσει τη μεταναστευτική πολιτική σε εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο. Θα επιχειρήσω να αναλύσω τα γεγονότα που συνέβησαν από το 2015 μέχρι σήμερα και θα επικεντρωθώ στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, αναλύοντας συγκεκριμένα την περίπτωση της Μόριας και την καταστροφή της.

Ο λόγος που επιλέγω αυτό το θέμα είναι καθαρά από προσωπικό ενδιαφέρον, απορία και αγωνία.. Απορώ για το τί εάν οι πολιτικές και οι πρακτικές που ακολουθούνται είναι για το καλό των εθνών-κρατών ή των ανθρώπων που εμπλέκονται στα γρανάζια της μετανάστευσης και της προσφυγιάς, για το εάν η διαδικασία ασύλου είναι υπόθεση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και για το κατά πόσο η υπερ-πολιτικοποίηση της μετανάστευσης είναι λειτουργική.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα από τα μεγαλύτερα, πολυπλοκότερα και πολυδιάστατα ζητήματα που έχει να αντιμετωπίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση τις πρώτες δεκαετίες του 21^{ου} αιώνα, σχετίζονται με τη μετανάστευση. Είναι ευρέως γνωστό πλέον, ότι η Ελλάδα με το μεταναστευτικό έχουν μία άρρηκτα συνδεδεμένη σχέση τα τελευταία χρόνια.

Η παρούσα μελέτη εκπονείται στο πλαίσιο διπλωματικής εργασίας για τη συγγραφή επιστημονικής έρευνας και έχει ως θέμα τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, γενικά αλλά και συγκεκριμένα την περίπτωση της Μόριας, καθώς εξετάζεται κατά πόσο η λειτουργία τους αποτελεί τη λύση ή μέρος του προσφυγικού ζητήματος.

Οι λόγοι που με ώθησαν στο να ασχοληθώ με αυτό το θέμα είναι ένας συνδυασμός της εργασίας μου στη Διεύθυνση Αλλοδαπών και Μετανάστευσης, οι εικόνες που αντίκρισα στο νησί της Μυτιλήνης σε μία επίσκεψή μου στο χωριό της Μόριας και όλα αυτά που αποκόμισα από τα μαθήματα του μεταπτυχιακού προγράμματος σχετικά με το προσφυγικό και το μεταναστευτικό τόσο σε εθνικό όσο και Ευρωπαϊκό επίπεδο .

Η μελέτη αποτελείται από 4 (τέσσερα) κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο παραθέτει εν συντομία το ιστορικό πλαίσιο της μετανάστευσης, δίνονται σχετικοί ορισμοί και σημειώνεται η ασφαλειοκεντρική προσέγγιση της μετανάστευσης. Το επόμενο κεφάλαιο αποτελεί το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας, όπου υπογραμμίζονται οι Ευρωπαϊκές Προσφυγικές πολιτικές από το 2015 μέχρι το 2020. Στη συνέχεια, στο τρίτο κεφάλαιο, υπογραμμίζεται η ύπαρξη και η λειτουργία των Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης, οι συνθήκες που επικρατούν εκεί, και συγκεκριμένα παρουσιάζεται η περίπτωση της Λέσβου και του ΚΥΤ της Μόριας καθώς και η καταστροφή του. Στο τέταρτο κεφάλαιο θα ερευνηθεί αν και κατά πόσο τα ΚΥΤ αποτελούν τη λύση στο προσφυγικό ζήτημα ή είναι μέρος του προβλήματος.

Στο παράρτημα της μελέτης υπάρχει το ερωτηματολόγιο της έρευνας και οι προσωπικές καταθέσεις ανθρώπων που έζησαν και εργάστηκαν στο ΚΥΤ την περίοδο που εξετάζεται.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Διατύπωση προβλήματος

Από το 1980 η μετανάστευση ξεκινά να απασχολεί διεθνώς όλα τα κράτη, τους Διεθνείς Οργανισμούς, τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και να μονοπωλεί το ενδιαφέρον όλων καθώς φαινόταν ότι θα πάρει μεγάλες διαστάσεις. Το ζήτημα εμφανίζεται έντονα σε κρατικό και τοπικό επίπεδο και μία σειρά από νέα μέτρα και νόμους παίρνουν τη θέση τους. Όσο σημαντικό είναι το μεταναστευτικό ζήτημα, τόσο αδύνατο είναι να το αντιμετωπίσει μία χώρα μόνη της χωρίς διαβουλεύσεις σε υψηλό πολιτικό επίπεδο (όπως η Ε.Ε.), αφού το μεταναστευτικό σχετίζεται άμεσα με την ασφάλεια και την εγκληματικότητα όλων των χωρών, καθώς και με την εξασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Όπως έχει τονιστεί αρκετές φορές στην Ε.Ε., η συμβολή των μεταναστών στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των κρατών-μελών δε μπορεί παρά να είναι θετική. Το δύσκολο είναι η αποτελεσματική ένταξή τους στην Ε.Ε., να οργανωθούν οι Ευρωπαϊκοί θεσμοί και να διαχειριστούν την ετερότητα σεβόμενοι τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ωστόσο, το ότι η ελεγχόμενη μετανάστευση κάνει καλό σε μία χώρα, την οποία και καθιστά αυτόματα ενδιαφέρουσα, προοδευτική με «ανοιχτό μυαλό», δε σημαίνει ότι το καλύτερο που μπορεί να της συμβεί είναι η ανεξέλεγκτη μετανάστευση, ούτε σημαίνει ότι εάν κάποιος εκφράσει τα αρνητικά αποτελέσματα που μπορεί να έχει, «φλερτάρει» με το χαρακτηρισμό του ρατσιστή, οπισθοδρομικού και ξενοφοβικού. (Murray,2019)

Η χώρα μας έχει αποτελέσει ενδιάμεσο σταθμό για τους πρόσφυγες από τη Συρία και την Τουρκία, με σκοπό να περάσουν στον εσωτερικό της Ευρώπης. Κάποια μέρη, ωστόσο, είναι στο πρώτο σημείο υποδοχής των μεταναστευτικών ροών, λόγω της κομβικής γεωγραφικής τους θέσης. Ένα από αυτά τα μέρη είναι και το νησί της Λέσβου, το οποίο ειδικά από το καλοκαίρι του 2015 δέχεται καθημερινά εκατοντάδες πρόσφυγες, αφού αποτελεί εύκολο προορισμό μέσω της θάλασσας.

Αυτή η πορεία του μεταναστευτικού επιχειρείται να εξετασθεί στη συγκεκριμένη εργασία. Πώς, δηλαδή, τα τελευταία χρόνια έχει εξελιχθεί το μεταναστευτικό ζήτημα στο νησί της Μυτιλήνης, ποιοι παράγοντες έπαιξαν ρόλο σε αυτή τη διαμόρφωση, πώς αντιμετωπίζουν τη λειτουργία των ΚΥΤ οι ντόπιοι και αν εν τέλει η ύπαρξη των

Κέντρων Υποδοχής είναι λύση. Πηγές θα αποτελέσουν ο τοπικός τύπος και εφημερίδες καθώς και άρθρα που έχουν γραφτεί αυτή την περίοδο, ενώ θα δοθούν και ερωτηματολόγια σε πολίτες-εργαζόμενους του κέντρου, ώστε να καταθέσουν τις δικές τους απόψεις και εμπειρίες σχετικά.

Σκοπός έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνηθεί η λειτουργία των ΚΥΤ, και δη της Μυτιλήνης τη χρονική περίοδο από το 2015 μέχρι σήμερα. Θα ασχοληθεί συγκεκριμένα με τη διαδικασία η οποία ακολουθείται για την ταυτοποίηση και την τελική αναγνώριση των προσφύγων ως δικαιούχους διεθνούς προστασίας και ασύλου, με τις συνθήκες που επικρατούν στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) και τις δομές προσφύγων στη Λέσβο αλλά για το εάν είναι αυτή η καλύτερη λύση για το προσφυγικό εν γένει.

Ο λόγος που έχω επιλέξει τη χρονική περίοδο από το 2015 μέχρι σήμερα είναι γιατί αφορά στα χρόνια, στο παρόν που διανύουμε και στο μέλλον που πλησιάζει. Γιατί οι αλλαγές και οι εξελίξεις που εκτυλίσσονται στο προσφυγικό αυτής της πενταετίας είναι οι μεγαλύτερες και οι σημαντικότερες μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στον Ευρωπαϊκό χώρο και η Ελλάδα είναι στην πρώτη γραμμή, λόγω της γεωγραφικής της θέσης.

Αυτό που επιχειρώ με τη συγκεκριμένη έρευνα είναι να εμβαθύνω όσο γίνεται περισσότερο στις συνθήκες που επικρατούν στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, συγκεκριμένα σε εκείνο της Μόριας, να «ρίξω φως» στα αντικειμενικά αίτια της καταστροφής του και αν τελικά τα ΚΥΤ είναι η λύση στο προσφυγικό ή μέρος του προβλήματος.

Στη μελέτη της παρούσας εργασίας λήφθηκαν υπόψιν πολιτικές παράμετροι ως παράγοντες επηρεασμού, συμφωνίες μεταξύ κρατών, εθνικές και διεθνείς αποφάσεις, και δηλώσεις ατόμων που εργάζονταν ή και εργάζονται ακόμη στο ΚΥΤ εκείνη την περίοδο.

Επέλεξα να κάνω ημι-δομημένες ερωτήσεις εις βάθος, οι οποίες αποτελούν την ποιοτική μέθοδο συλλογής των δεδομένων και των πληροφοριών που με ενδιαφέρουν. Το αρχικό μου σχέδιο, όταν επέλεξα το συγκεκριμένο θέμα για τη διπλωματική μου εργασία, ήταν να παρευρεθώ στο Κέντρο Υποδοχής της Μόριας, να βρω από κοντά ανθρώπους που εργάζονται ή έτυχε να εργαστούν εκεί και να τους ζητήσω να κάνουμε

μία συζήτηση ανώνυμη σχετικά με το ΚΥΤ. Λόγω, όμως, του ιού COVID-19, προσπάθησα εξ αποστάσεως να βρω από γνωστούς, φίλους και συναδέλφους άτομα που ίσως γνώριζαν ότι εργάζονται στη Λέσβο στο Κέντρο φιλοξενίας, και με τη μέθοδο της «χιονοστιβάδας» θα με οδηγούσαν σε άλλους συναδέλφους τους, όπως και έγινε.

Οι ομάδες οι οποίες ερωτήθηκαν είναι κάτοικοι- εργαζόμενοι του ΚΥΤ της Μόριας, από διάφορους φορείς, διαφορετικές ειδικότητες και ένστολο προσωπικό.

Η συγκεκριμένη έρευνα, μελετά να δώσει απαντήσεις στα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποια είναι η κοινωνική πραγματικότητα που βιώνουν οι φιλοξενούμενοι και εργαζόμενοι του ΚΥΤ και ποιοι οι λόγοι που συνέβαλαν στην καταστροφή του τελικά
2. Ποια είναι τα μέτρα που έλαβαν οι εκάστοτε Κυβερνήσεις και οι Ευρωπαϊκοί θεσμοί και πώς αυτά επηρέασαν το προσφυγικό ζήτημα
3. Αν οι συνθήκες που επικρατούσαν από το 2015 συνέβαλαν στην καταστροφή του ΚΥΤ
4. Αν τελικά τα ΚΥΤ είναι η ιδανική λύση στο προσφυγικό ή μέρος των προβλημάτων που προκαλούνται από αυτό.

Κεφ.1. Η εξέλιξη του προσφυγικού ζητήματος από το Β' Παγκόσμιο πόλεμο και το εννοιολογικό πλαίσιο

1.1. Το προσφυγικό σε τρεις φάσεις:

1.1.α.1940-1999

Ανέκαθεν στην ιστορία της ανθρωπότητας, οι άνθρωποι μετακινούνταν από τις χώρες καταγωγής τους με προορισμό καινούριες χώρες, με όραμα να ανακαλύψουν τον υπόλοιπο κόσμο και με όνειρα για μία καλύτερη ζωή. Στη νέα ιστορία, το πρώτο μεγάλο κύμα ανθρώπων προς την Ευρώπη παρατηρείται μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Το σπίτι των Ευρωπαϊκών χωρών είχε γίνει σπίτι ολόκληρου του πλανήτη λόγω της έλλειψης εργατικού δυναμικού. Ευρωπαϊκές περιοχές γκετοποιούνται, υπάρχει η άποψη ότι η μετανάστευση είναι φυσιολογική και άρα η ενσωμάτωση των νεοεισερχομένων ή των παιδιών τους θα γίνει με το πέρασμα των χρόνων, αλλά και ότι η μαζική μετανάστευση δε θα αλλάξει την Ευρώπη, όσο αυτή συνεχίζει να πιστεύει στις αξίες της.

Σε αυτό το κεφαλαίο θα υπάρξει μια σύντομη αναφορά στο πρώτο κύμα μετανάστευσης από το 1940 και πώς έχει εξελιχθεί με την πάροδο των χρόνων, η μεταναστευτική πολιτική των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και σύμφωνα με ποιες Συνθήκες, Συμφωνίες και Συμβάσεις.

Το πρώτο κύμα, λοιπόν, της μετανάστευσης παρατηρείται μετά το τέλος του Β παγκοσμίου Πολέμου. Η Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών για την Ανακούφιση και την Αποκατάσταση (UNRRA) ιδρύθηκε από τους Συμμάχους και τη Σοβιετική Ένωση το Νοέμβριο του 1943, πριν τελειώσει ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και πριν υιοθετηθεί ο Καταστατικός Χάρτης του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών (1945) (ΟΗΕ). Αποστολή της ήταν η ανακούφιση και η αποκατάσταση των κατεστραμμένων από τον πόλεμο περιοχών.

Εκτός από τον ΟΗΕ¹, και το Συμβούλιο της Ευρώπης ασχολήθηκε με το θέμα των μεταναστών και της κατάστασής τους μετά τον πόλεμο. Συγκεκριμένα υπογράφονται

¹Όσον αφορά στον ΟΗΕ, κατά τη διάρκεια του πολέμου, βοήθησε όχι μόνο όσους μετακινήθηκαν αλλά και όσους εγκατέλειψαν την πατρίδα τους. Το 1944-1945 προσέφερε ανθρωπιστική βοήθεια σε χιλιάδες πρόσφυγες, χωρίς όμως, να της επιτραπεί να δράσει στη σοβιετική ζώνη. Μετά το τέλος του πολέμου, συνεργάστηκε με τις συμμαχικές δυνάμεις. Οι τελευταίες της παρείχαν υλικο-τεχνική και

η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Εγκατάστασης του 1955 και το Σύμφωνο «περί του κανονισμού κυκλοφορίας ατόμων μεταξύ χωρών του Συμβουλίου της Ευρώπης», το 1960. Οι συγκεκριμένες Συμβάσεις, ωστόσο, αποδυναμώθηκαν όταν ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) το 1957, με τη Συνθήκη της Ρώμης, σήμερα γνωστή ως Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). (Παπασιώπη-Πασιά, 2015). Σκοπός της Σύστασης της ΕΕ ήταν να πάψουν οι συχνές και αιματηρές συγκρούσεις μεταξύ γειτονικών χωρών, οι οποίες κορυφώθηκαν κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.²

Μέχρι το Σεπτέμβριο του 1945, περίπου 7 εκ. πρόσφυγες επέστρεψαν στις πατρίδες τους. Παρ' όλα αυτά υπήρχε ένα ζήτημα όσον αφορά στις επιστροφές, καθώς περίπου 2 εκ. πρόσφυγες επαναπατρίστηκαν στη Σοβιετική Ένωση. Η επιστροφή τους σήμαινε τη μεταφορά τους σε στρατόπεδα εργασίας του σταλινικού καθεστώτος. Το γεγονός αυτό ώθησε τις χώρες της Δύσης να εναντιωθούν με την πρακτική του επαναπατρισμού σε πρόσφυγες που δεν το επιθυμούσαν. Και εδώ έγκειται και το δικαίωμα των προσφύγων να μην επιθυμούν τον επαναπατρισμό τους και να εκφράζουν ελεύθερα την επιλογή της χώρας που επιθυμούν να ζήσουν.

Η στάση των χωρών του ανατολικού μπλοκ όσον αφορά στο θέμα του επαναπατρισμού, ώθησε τις ΗΠΑ να παρέχουν οικονομική βοήθεια μέχρι το 1947, όταν και δημιούργησαν μία νέα οργάνωση, τον Παγκόσμιο Οργανισμό Προσφύγων (IRO), η ίδρυση του οποίου χρονολογείται τον Ιούλιο του ίδιου έτους. Σκοπός του ήταν να ολοκληρώσει το έργο του μέχρι τέλος Ιουνίου του 1950.

Ο IRO³ αποτελεί τον πρώτο διεθνή οργανισμό που έχει στόχο την ολική αντιμετώπιση από κάθε πτυχή του προσφυγικού προβλήματος. Συνεχίζει το έργο της UNRRA προσθέτοντας μία επιπλέον: εκτός από τον επαναπατρισμό ασχολείται με τη μετεγκατάσταση των προσφύγων από τις χώρες ασύλου που βρίσκονταν, σε τρίτες χώρες. Σύμφωνα με το καταστατικό του στόχος είναι «η ενθάρρυνση και η με κάθε

οικονομική στήριξη, ενώ η οργάνωση εστίασε το ενδιαφέρον της στον επαναπατρισμό των ξεριζωμένων.

² https://europa.eu/european-union/about-eu/history_el

³ Ο IRO βοήθησε να επαναπατριστούν περίπου 73.000 πρόσφυγες και πάνω από 1 εκ. άνθρωποι να μετεγκατασταθούν, ενώ μέχρι τα τέλη του 1951 περίπου 400.000 άνθρωποι παρέμεναν ακόμη εκτοπισμένοι στην Ευρώπη. Η Δύση ερμήνευσε ως θετική την παρουσία προσφύγων, καθώς αποτελούσε έτοιμο εργατικό δυναμικό. Οι χώρες του ανατολικού μπλοκ, ωστόσο, θεώρησαν ότι χρησιμοποίησαν τον Οργανισμό ως μέσο για την επίτευξη πολιτικών και ιδεολογικών αλλαγών, ενώ οι ΗΠΑ δεν είχαν τη δυνατότητα πλέον να τον χρηματοδοτούν. Έτσι ο IRO διέκοψε τη δράση του το Φεβρουάριο του 1952.

τρόπο βοήθεια για τον έγκαιρο επαναπατρισμό στη χώρα καταγωγής ή στη χώρα προηγούμενης συνήθους διαμονής», παρ' όλο που η Γενική Συνέλευση αποφάσισε πως « κανένας πρόσφυγας ή άτομο που εκτοπίστηκε λόγω πολέμου δε θα αναγκαστεί να επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του».

Τη δεκαετία αυτή συνέβησαν μεγάλα ιστορικά γεγονότα (Ψυχρός Πόλεμος, ίδρυση του ΝΑΤΟ, ανέγερση του τείχους του Βερολίνου) που απαιτούσαν την ύπαρξη διεθνών σχέσεων και άμεσες λύσεις για το προσφυγικό πρόβλημα καθώς αυτό φαινόταν πως δε θα ήταν παροδικό. Το Δεκέμβριο του 1949 η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ίδρυσε την Ύπατη Αρμοστεία (UNHCR) (ΥΑ), σύμφωνα με το καταστατικό της οποίας, το έργο της «δεν είναι πολιτικό αλλά ανθρωπιστικό και κοινωνικό και αφορά κατά βάση ομάδες και κατηγορίες προσφύγων». Ξεκίνησε να λειτουργεί το 1951 και σκοπό είχε την ανακούφιση των προσφύγων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αλλά από το 1974 το έργο της συμπεριέλαβε τους ανιθαγενείς αλλά και τους εσωτερικά εκτοπισμένους λόγω ανθρωπιστικών παρεμβάσεων ή φυσικών καταστροφών. (Παπασιώπη-Πασιά, 2015)

Το βασικό της έργο, συνεπώς, βασιζόταν και βασίζεται στη διεθνή προστασία των προσφύγων και στην αναζήτηση χρηματοδότησης, αφού δεν αναζητά πρόσκαιρες λύσεις για προσφυγικό, αλλά μόνιμες και βιώσιμες.

Όσον αφορά στις ΗΠΑ, αμφισβήτησαν την εξεύρεση των πόρων της Ύπατης Αρμοστείας, δε δέχτηκαν να συνεισφέρουν, αλλά αποφάσισαν να χρηματοδοτήσουν ένα πρόγραμμα δικό τους, γνωστό ως Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ). Τον ίδρυσαν το 1952 και σκοπό του είχε τη μετεγκατάσταση των προσφύγων και των μεταναστών από την Αμερική σε χώρες της Ευρώπης.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 1. της τροποποιημένης Καταστατικής Πράξης του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (Γενεύη, 20 Μαΐου 1987) είχε σκοπό «τη λήψη μέτρων για την οργανωμένη μεταφορά των μεταναστών [...] σε χώρες που παρέχουν δυνατότητες προγραμματισμένης εισδοχής, να μεριμνά για την οργανωμένη μεταφορά των προσφύγων , εκτοπισμένων προσώπων και άλλων ατόμων που έχουν ανάγκη από διεθνείς μεταναστευτικές υπηρεσίες [...], να μεριμνά, με αίτηση και σε συμφωνία με τα ενδιαφερόμενα Κράτη, για την παροχή μεταναστευτικών υπηρεσιών

[...]». Όσον αφορά στην λειτουργία του ΔΟΜ⁴, στο ίδιο άρθρο, στην παρ. 2 και 3 υπογραμμίζεται η συνεργασία του με Διεθνείς Οργανισμούς, κυβερνητικούς και μη, οι οποίοι ασχολούνται με μεταναστευτικά ζητήματα και μπορούν να διευκολύνουν τις απαραίτητες διαδικασίες, και ότι ο αριθμός των μεταναστών που επρόκειτο να γίνουν δεκτοί εξαρτάται από την κυρίαρχη δικαιοδοσία και την πολιτική των ενδιαφερόμενων Κρατών. (Περράκης και Μάστακας, 2002)

Με την πάροδο των ετών, η Ευρώπη εξελίχθηκε από ήπειρο παραγωγής προσφύγων σε ήπειρο ασυλίας για τους πρόσφυγες που προέρχονταν από εμπόλεμες χώρες ή περιοχές με συγκρούσεις. Συνεπώς, ξεκίνησαν να δίνουν μεγαλύτερη βάση στο μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα.

Το 1945 ιδρύθηκε ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), συγκεκριμένα στις 24 Οκτωβρίου.⁵ Στη δράση του χρωστάνε την ύπαρξή τους η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΟΔΔΑ), η οποία ψηφίστηκε στις 10/12/1948, Διεθνείς Διακηρύξεις και Διεθνείς Συμβάσεις, οι οποίες διατυπώνουν εθνικούς κανόνες που αφορούν στο σεβασμό, την προστασία, την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ειδικά των μεταναστών. Μεταξύ αυτών των Συμβάσεων συμπεριλαμβάνονται το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, η Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των προσφύγων και το Πρωτόκολλο της Νέα Υόρκης, η Σύμβαση για τη νομική κατάσταση των ανιθαγενών κλπ.(Παπασιώπη-Πασιά, 2015)

Η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 αποτελεί την αρχή του προσφυγικού ζητήματος αφού δίνεται ο ορισμός του πρόσφυγα. Εκείνος προβλέπεται στο άρθρο 1.α παρ. 2, σύμφωνα με τον οποίο: *«πρόσφυγας θεωρείται κάθε άτομο που έχει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, πολιτικών πεποιθήσεων, βρίσκεται εκτός της χώρας*

⁴ Αρχικά ο ΔΟΜ χρηματοδοτούνταν από εθελοντικές εισφορές, κυρίως κρατικές. Το 1954 δημιουργήθηκε το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. Στόχο είχε την υλοποίηση προγραμμάτων σε χώρες όπως η Αυστρία, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η Ελλάδα και η Ιταλία, παρ' όλο που είχαν αρνηθεί να χρηματοδοτήσουν λίγα χρόνια νωρίτερα την Ύπατη Αρμοστεία. Η αρνητική στάση της Σοβιετικής Ένωσης προς την ΥΑ διαφοροποιήθηκε τη δεκαετία του 1950 και ο Ψυχρός Πόλεμος εξαπλώθηκε πέρα από τα όρια της Ευρώπης, επηρεάζοντας τη δράση των Ηνωμένων Εθνών. (Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2001)

⁵ Οι τότε 51 χώρες, τώρα 193, υπόσχονται να τηρούν τις υποχρεώσεις τους απέναντι στις διεθνείς συμφωνίες που σκοπό τους έχουν «τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ των εθνών, τη συνεργασία για την επίλυση των διεθνών προβλημάτων, την προώθηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την εναρμόνιση των δράσεων των κρατών». (unhcr.org)

καταγωγής του και δε μπορεί ή δε θέλει να υπαχθεί στην προστασία της χώρας αυτής ή να επιστρέψει σε αυτή λόγω φόβου δίωξης». (Τσεβρένης, 2016)

Συνεπώς, πρόσφυγας μπορεί να χαρακτηριστεί ένας ανιθαγενής, όσο και ένας μη αναγνωρισμένος ανιθαγενής (ο *de facto* ανιθαγενής), μέχρι να αναγνωριστεί στο πρόσωπό του η ιδιότητα του πρόσφυγα, μετά τη Σύμβαση της Γενεύης⁶.

Σημαντικά είναι, επίσης, τα άρθρα 31,32 και 33 της Σύμβασης, τα οποία αναφέρονται σε δικαστικές αποφάσεις και ρυθμίζουν το μη αξιόποιο της παράνομης εισόδου/ παραμονής στην χώρα, στο ζήτημα της μη απέλασης των προσφύγων και στην αρχή της μη επαναπροώθησης (*non-refoulement*). (Παπασιώπη- Πασιά, 2015)

Η Σύμβαση του 1951, η οποία συντάχθηκε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά τα γεγονότα που συνέβησαν την 1^η Ιανουαρίου του ίδιου έτους, αποτελεί το διεθνές νομικό πλαίσιο για την προστασία των ξεριζωμένων. Είχε ως πρωταρχικό σκοπό της την προστασία των Ευρωπαίων προσφύγων, οι οποίοι είχαν εγκαταλείψει τις εστίες τους, προκειμένου να ξεφύγουν από τους πολέμους που συνέβαιναν στη χώρα τους⁷. Υπογραμμίζεται, εδώ, η υποχρέωση των συμβαλλόμενων κρατών να μην απελαύνουν και επαναπροωθούν τους πρόσφυγες σε μη ασφαλή περιοχές. Η Σύμβαση περιλαμβάνει διατάξεις όπως την αρχή της μη επαναπροώθησης, τα δικαιώματα των προσφύγων στην εργασία, το δικαίωμα στην στέγαση, στην εκπαίδευση, στην κοινωνική ασφάλιση, στην έκδοση εγγράφων και την ελεύθερη μετακίνηση. (Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2001).

Η ύπαρξη, ωστόσο, του χρονικού ορίου, σε συνδυασμό με το ότι η ιδιότητα του πρόσφυγα θα αναγνωριζόταν σε κάποιον με την προϋπόθεση ότι τα γεγονότα στη χώρα του θα είχαν πραγματοποιηθεί πριν την ημερομηνία αυτή στην Ευρώπη ή αλλού, ενώ παράλληλα προέκυπταν και άλλες κατηγορίες προσφύγων, οδήγησε στην υπογραφή του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης το 1967. (Παπασιώπη- Πασιά, 2015). Με το

⁶ Στο άρθρο 1.στ, ωστόσο, «ως πρόσφυγες δε μπορούν να αναγνωριστούν όσοι έχουν διαπράξει έγκλημα κατά της ειρήνης, έγκλημα πολέμου ή έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, όσοι έχουν διαπράξει σοβαρό αδίκημα του κοινού ποινικού δικαίου πριν να έλθουν στη χώρα όπου ζητούν άσυλο και τέλος, όσοι είναι ένοχοι για ενέργειες που είναι αντίθετες προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών. (Παπασιώπη- Πασιά, 2015)

⁷ Οι χώρες που είχαν υπογράψει τη συγκεκριμένη σύμβαση δεν ήταν έτοιμες να αναγνωρίσουν το δικαίωμα ασύλου, για αυτό και το τελευταίο δεν αναφέρεται πουθενά στην Σύμβαση. Υπογραμμίζεται, όμως, η υποχρέωση των συμβαλλόμενων κρατών να μην απελαύνουν και επαναπροωθούν τους πρόσφυγες σε μη ασφαλή περιοχές. (Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2001)

Πρωτόκολλο του 1967 έπαυε αυτός ο χρονικός και χωρικός περιορισμός, ενώ μπορούσαν πλέον να συμπεριληφθούν όλοι οι πρόσφυγες της υφελίου.

Η πτώση του τείχους του Βερολίνου στις 9 Νοεμβρίου του 1989, με την οποία ανοίγουν τα σύνορα μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής Γερμανίας μετά από 28 χρόνια και η Γερμανία γίνεται ξανά ενιαίο κράτος το 1990 (europa.eu), η μεγάλη έξοδος από την Αλβανία προς την Ιταλία και την Ελλάδα το 1990 μέχρι το 1993, όπως και από την πρώην Γιουγκοσλαβία την ίδια περίοδο, ταρακούνησαν τις Κυβερνήσεις της Δυτικής Ευρώπης ότι δε θα μείνουν ανεπηρέαστες, αφού θα υπάρξει μαζικό κύμα μεταναστών και προσφύγων.⁸

Οι Δυτικοευρωπαίοι θέλησαν να ενοποιήσουν τις εθνικές πολιτικές ασύλου τους και μετανάστευσης και να τις συνδυάσουν με την επίτευξη μιας ενιαίας οικονομικής αγοράς, ευρωπαϊκής από εδώ και πέρα. Προς αυτό το σκοπό καταργήθηκαν τα εσωτερικά σύνορα για το εμπόριο ώστε να υπάρχει ελεύθερη κυκλοφορία σε όλα τα Κράτη Μέλη (ΚΜ) της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, πλέον της λεγόμενης Ευρωπαϊκής Ένωσης. (Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2001)

Στις 7 Φεβρουαρίου 1992 υπογράφηκε στο Μάαστριχτ η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία θεμελιώνει τη συνεργασία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και προσέθετε δύο επιπλέον τομείς συνεργασίας: την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας με την δικαιοσύνη και τις εσωτερικές υποθέσεις⁹. Οι ελευθερίες, όμως, στο πλαίσιο του εμπορίου και της οικονομικής δραστηριότητας, οδήγησαν σε ένα συναίσθημα ανασφάλειας σχετικά με τη διέλευση προσφύγων και μεταναστών, με την ανάγκη λήψης μέτρων για τις διαδικασίες ασύλου και τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων.

Από το 1985 κιόλας φαίνεται η προσπάθεια για κατάργηση των εσωτερικών συνόρων των Κρατών μελών, όταν στο χωριό Σένγκεν υπογράφεται η συμφωνία της σταδιακής κατάργησής τους, ενώ το 1990 υπογράφεται η Σύμβαση Σένγκεν θέτοντας σε εφαρμογή την άρση των ελέγχων των εσωτερικών συνόρων¹⁰. Επίσης, η Σύμβαση¹¹

⁸ Συγκεκριμένα το 1992, 700.000 πρόσφυγες ζήτησαν άσυλο στην Ευρώπη, εκ των οποίων το 60 % των αιτούντων άσυλο το δέχθηκε η φιλελεύθερη Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. (Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2001)

⁹ <https://europarl.europa.eu>

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu>

¹¹ Σύμφωνα με το άρθρο 21, «οι πολίτες τρίτων χωρών οι οποίοι κατέχουν ομοιόμορφες θεωρήσεις και έχουν εισέλθει νόμιμα στο έδαφος ενός κράτους της ζώνης Σένγκεν, μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα

συμπεριλαμβάνει την αστυνομική και δικαστική συνεργασία, τη χρήση της θεωρήσης βίζας και τις κυρώσεις σε παράνομους μεταφορείς. (Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2001).

Εν ολίγοις, η υιοθέτηση της ανωτέρω σύμβασης αυστηροποιεί τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων, καταργώντας τα εσωτερικά σύνορα των κρατών μελών. Με αυτό τον τρόπο δυσχεραίνει όλο και περισσότερο τον έλεγχό τους και η ανάγκη για κοινή πολιτική και συνεργασία μεταξύ των χωρών της κοινότητας, γίνεται επιτακτική και αναπόφευκτη. Συνεπώς στο όνομα της «ελεύθερης διακίνησης προσώπων», η ρύθμιση της πολιτικής μετανάστευσης και του ελέγχου των συνόρων αποτελούν «παράπλευρα μέτρα». (Κόντης κα,2005)

Στις 2 Οκτωβρίου 1997, υπογράφεται η αναθεώρηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ. Το άρθρο 1 της Συνθήκης αναφέρει ότι τα ΚΜ συνεχίζουν να δίνουν βάση στα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα και να προωθούν την οικονομική και κοινωνική πρόοδο των λαών τους, Είναι αποφασισμένα, επίσης, *«να εφαρμόσουν μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας η οποία να περιλαμβάνει την προοδευτική διαμόρφωση μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει σε κοινή άμυνα [...]»* και να *«διευκολύνουν την ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, διαφυλάσσοντας ταυτόχρονα την ασφάλεια και την προστασία των λαών τους [...]»*¹². Η Συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία όπως αναφέραμε υπογράφηκε το 1997, τέθηκε σε ισχύ το Μάιο του 1999 και δίνει το ελεύθερο στα θεσμικά όργανα της Ένωσης να λαμβάνουν αποφάσεις, και όχι τα διακυβερνητικά. Έτσι η Ύπατη Αρμοστεία σε συνεργασία με τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, θα είναι υπεύθυνοι για θέματα κοινής πολιτικής ασύλου.

Στο δικαίωμα του ασύλου γίνεται λόγος και τον Οκτώβριο του ίδιου έτους (1999) στο Τάμπερε της Φιλανδίας, όταν οι αρχηγοί των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιβεβαιώνουν το δικαίωμα αυτό και την ανάγκη να ακολουθηθεί μια πολιτική που να προσφέρει εγγυήσεις σε όσους αναζητούν προστασία και πρόσβαση στην ΕΕ. Στο πλαίσιο του κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου, οι Ευρωπαίοι ηγέτες αναφέρουν δύο επιπλέον μορφές προστασίας κατά την υποδοχή τους στη χώρας ασύλου, την

σε όλη τη ζώνη Σένγκεν για όσο διάστημα εξακολουθούν να ισχύουν οι θεωρήσεις τους.» (Παπασιώπη-Πασιά, 2015)

¹² <https://eur-lex.europa.eu>

επικουρική μορφή προστασίας και την προσωρινή. Για ακόμη μία φορά υπογραμμίζεται από την ΥΑ η ανάγκη για σεβασμό στα δικαιώματα των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο. (Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2001)

Φτάνουμε στο 2000. Οι οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, πολιτισμικές και δημογραφικές αλλαγές, λόγω του μεγάλου αριθμού προσφύγων, είναι και θα γίνουν ακόμη μεγαλύτερες και εξαιρετικά πιο σύνθετες, ειδικά σε περιόδους και συνθήκες παγκοσμιοποίησης που διανύουμε. Όσον αφορά στο δημογραφικό, η Διεύθυνση Πληθυσμών του ΟΗΕ εκτιμά ότι από το 1995 μέχρι το 2050, η ΕΕ θα πρέπει να δέχεται ετησίως 1.400.000 μετανάστες. (Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2001).¹³ Αυτό σημαίνει ότι η μεταναστευτική και η προσφυγική πολιτική που θα υιοθετηθεί από της χώρες της Κοινότητας, θα πρέπει να είναι αποτελεσματική, με καταμερισμό των βαρών σε όλα τα ΚΜ, με ενταξιακούς σκοπούς, σεβόμενη τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των προσφύγων.

1.1.β.2000-2010

Τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 άλλαξαν σημαντικά την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού σε ολόκληρο τον πλανήτη. Αλλά πώς είναι δυνατόν ένα γεγονός που συνέβη στις ΗΠΑ να επηρεάσει τον Ευρωπαϊκό κόσμο; Οι 19 αεροπειρατές, τα 4 αεροσκάφη και οι σχεδόν 3000 νεκροί, ήταν αρκετά για να αλλάξουν την παγκόσμια ατζέντα ασφαλείας. Η ελεύθερη διακίνηση ανθρώπων έρχεται αντιμέτωπη με την τρομοκρατία και με τη αύξηση της παράνομης μετανάστευσης. Η τελευταία σε συνδυασμό με τα παράνομα δίκτυα διακίνησης, έπαιξε σημαντικό ρόλο στη δημιουργία και εξάπλωση εγκληματικών οργανώσεων. Έτσι, ο έλεγχος των συνόρων και η ασφάλειά τους, δίνει άλλη βαρύτητα στην κοινή πολιτική της Ε.Ε. για το άσυλο και τη μετανάστευση εν γένει. (Δαμανάκης κα, 2014)

Στις 15 Ιουνίου 1990, υπογράφηκε η Σύμβαση του Δουβλίνου, σύμφωνα με την οποία προβλεπόταν η μείωση των μετακινούμενων αιτούντων άσυλο εντός της Ευρώπης και η μη επιλογή των του εκάστοτε αιτούντα για την χώρα που θα αιτηθεί το άσυλο (asylum

¹³ Στην περίπτωση της Βρετανίας, η αύξηση του πληθυσμού της σήμερα οφείλεται στις γεννήσεις των μεταναστών. Από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία με βάση τα στοιχεία του 2014, προκύπτει ότι από τα 60 εκ. που είναι τώρα, σε 10 χρόνια θα αυξηθούν κατά 5 εκ. και μέχρι το 2060 θα ξεπεράσουν τα 90. Παρ' όλα αυτά σημειώνεται ότι «όσοι χαρακτηρίζαν τον εαυτό τους λευκοί βρετανοί το 2011, θα πάνε να αποτελούν πλειονότητα ως το 2060» και ότι «η Βρετανία θα έχει γίνει αγνώριστη στους σημερινούς κατοίκους της». (Murray, 2019)

shopping). Επίσης, στον Κανονισμό συμπεριλαμβάνεται και ο Κανονισμός 2725/2000 (11 Δεκεμβρίου 2000) που αφορά στο σύστημα Eurodac και την αντιπαραβολή των δακτυλικών αποτυπωμάτων. Η Σύμβαση του Δουβλίνου, με τη Σύμβαση Σένγκεν και τον Κανονισμό Eurodac, πήρε τη μορφή του Κανονισμού 343/2003 (Σύμβαση Δουβλίνου II και γίνεται η ίδρυση της FRONTEX) η οποία με τη σειρά της αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό 604/2013¹⁴, το «Δουβλίνο III», με ισχύ από 1/1/2014. (Παπασιώπη-Πασιά, 2015). Στο Δουβλίνο III¹⁵ θεσπίζεται ο καθορισμός της χώρας που είναι υπεύθυνη για την εξέταση μίας αίτησης ασύλου, με βάση οικογενειακά κριτήρια, την πρόσφατη κατοχή θεώρησης εισόδου ή άδειας διαμονής σε χώρα της ΕΕ και εάν ο αιτών εισήλθε στην ΕΕ παράνομα ή όχι¹⁶.

Το 2005, ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τοποθετεί σε λειτουργία το Σχέδιο Δράσης βασισμένο στο Πρόγραμμα της Χάγης¹⁷.

Η πενταετία από το 2009 έως το 2014, “καλύπτεται” από το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης, το οποίο προώθησε τον έλεγχο και την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης και των συνοριακών ελέγχων με το έργο της FRONTEX και της Ευρωπαϊκής Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO). Τα χρόνια αυτά συμπίπτουν και με ακόμη μία Συμφωνία, εκείνη της Λισαβόνας, με ισχύ από το Δεκέμβριο του 2009.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας, οποία κυρώθηκε το 2007, αποτελεί την τροποποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Η τελευταία μετονομάζεται σε «Συνθήκη για την λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (ΣΛΕΕ). (www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/5/the-treaty-of-lisbon). Η Συνθήκη βασίζεται στην αρχή της αλληλεγγύης και της δίκαιης κατανομής ευθυνών ανάμεσα στα ΚΜ, ενώ δίνει τη δυνατότητα στην ΕΕ να συντάσσει συμφωνίες με τρίτες

¹⁴ Στον Κανονισμό 604/2013 θεσπίζονται περιορισμοί στην κράτηση, το δικαίωμα στην προσφυγή και στην αναγνώριση δικαιωμάτων στους δικαιούχους επικουρικής προστασίας, όχι αποκλειστικά και μόνο στους αιτούντες άσυλο. (Παπασιώπη-Πασιά, 2015)

¹⁵ Στόχος του Δουβλίνου III είναι η αποτροπή της αίτησης ασύλου σε περισσότερες από μία χώρες της Ένωσης. Με την τακτική αυτή, με το να εξετάζει, δηλαδή, μία μόνο χώρα το αίτημα ασύλου, παύει το φαινόμενο των «προσφύγων σε τροχιά» αλλά με αυτό τον τρόπο παρατηρείται η συμφόρησή τους σε συγκεκριμένα ΚΜ, όπως η Ελλάδα, η Ιταλία, η Ισπανία και η Μάλτα. (Παπασιώπη-Πασιά, 2015)

¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu>

¹⁷ Αφορά «στα θεμελιώδη δικαιώματα και την υπηκοότητα, στην μάχη ενάντια στην τρομοκρατία, στη δημιουργία ενός κοινού χώρου ασύλου, στη διαχείριση της μετανάστευσης, στην κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση των νόμιμων μεταναστών, στη διαχείριση των εσωτερικών και εξωτερικών συνόρων [...] και στη δίκαιη κατανομή της υπευθυνότητας και της αλληλεγγύης». (Δαμανάκης Μ., Κωνσταντινίδης Σ., Τάμης Α., 2014).

χώρες για την επαναπροώθηση των υπηκόων τους, όσων τουλάχιστον δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για είσοδο και διαμονή σε κάποιο κράτος-μέλος. Έτσι γίνεται φανερή η εξωτερίκευση της πολιτικής ασύλου και μετανάστευσης, καθώς διαπιστώνεται ότι η αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν, χρήζουν συμφωνίες και επενδύσεις μεταξύ των μελών της Ε.Ε. και την ενδυνάμωση των διεθνών σχέσεων. (Δαμανάκης κα, 2014)

1.1.γ.2011-2020

Η δεκαετία αυτή χαρακτηρίζεται από την οικονομική κρίση που πλήττει την Ευρώπη, αλλά πρωταγωνιστική χώρα είναι η Ελλάδα, αφού από το Φεβρουάριο κιόλας, στις Βρυξέλλες, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων αποφάσισαν και συμφώνησαν να τη στηρίξουν στο «Πρόγραμμα Σταθερότητας» της με την λεγόμενη «ΕΥΡΩΠΗ 2020», υποστηρίζοντας ένα νέο οικονομικό μοντέλο. Σκοπός της Στρατηγικής ήταν η μείωση του δημοσιονομικού ελλείματος της Ελλάδας.

Τα χρόνια που ακολουθούν περιλαμβάνουν σχέδια, προτάσεις και προσπάθειες για οικονομική ανάπτυξη, εύρεση καινούριων θέσεων εργασίας στις χώρες της Ένωσης, μειώσεις χρεών με πολυετή σχέδια δαπανών, οικονομικές μεταρρυθμίσεις και αυστηροποίηση της οικονομικής και δημοσιονομικής επιτήρησης της Ευρωζώνης¹⁸.

Σε έναν παράλληλο κόσμο, σε αυτόν την Συρία, από το Μάρτιο του 2011 ξεκινάνε διαμαρτυρίες και διαδηλώσεις κατά διάφορων κοσμικών καθεστώτων, οι οποίες πήραν χαρακτήρα λαϊκών εξεγέρσεων και έχει γίνει γνωστό ως «Αραβική Άνοιξη». Το κύμα αυτών των διαμαρτυριών ξεκίνησε να εκδηλώνεται στη Βόρεια Αφρική και την Μέση Ανατολή στα τέλη το 2010 και στόχο είχαν την ανατροπή των δικτατορικών καθεστώτων του '64 και '85.

Για άλλη μια φορά, γεγονότα που αφορούν σε άλλη ήπειρο και χώρα, δεν αφήνουν την Ευρώπη ανεπηρέαστη. Η κατάσταση που επικρατεί στη Συρία έχει οδηγήσει χιλιάδες πρόσφυγες να καταφύγουν στην Τουρκία, και κάπως έτσι, το 2014 ξεκίνησαν προσπάθειες συμφωνίας μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας ώστε να βρεθεί λύση στο δεύτερο μεγάλο προσφυγικό κύμα, κυρίως ανθρώπων συριακής καταγωγής.

¹⁸ https://europa.eu/european-union/about-eu/history/2010-today/2011_el

1.2. Εννοιολογικό πλαίσιο για τη μετανάστευση και το προσφυγικό

1.2.α. Βασικές έννοιες και ορισμοί

Με χιλιάδες εκτοπισμένους από τις χώρες καταγωγής τους σε όλο τον κόσμο, συχνά παρατηρούμε να χρησιμοποιούνται οι λέξεις «μετανάστης» και «πρόσφυγας» εναλλάξ, σα να είναι συνώνυμες έννοιες. Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει μία προσπάθεια να δοθούν οι ειδοποιείς διαφορές ανάμεσα στους όρους αλλά και οι ορισμοί για τις έννοιες που χρησιμοποιούνται όταν αναφερόμαστε σε προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα.

Στο Δίκαιο Αλλοδαπών, «μετανάστης» είναι όποιος εγκατέλειψε την πατρίδα του με τη θέλησή του για να εγκατασταθεί και να εργαστεί σε μία άλλη χώρα, μόνιμα ή προσωρινά, όχι λόγω διώξεων ή φόβου θανάτου, αλλά για να αναζητήσει καλύτερες εργασιακές και βιοποριστικές συνθήκες. Ο μετανάστης και ο πρόσφυγας μπορεί να συνενωθεί με την οικογένειά του και αντιμετωπίζεται από το καινούριο κράτος όπως ορίζουν το δικό του δίκαιο και η δική του νομοθεσία. Τέλος, έχει τη δυνατότητα να επιστρέψει όποτε το επιθυμεί στη χώρα του, χωρίς να έχει χάσει από εκείνη τα δικαιώματά του.

Η έννοια του «αλλοδαπού» στηρίζεται στο καθεστώς της ιθαγένειας, αφού είναι κάθε φυσικό πρόσωπο που δεν έχει την ελληνική ιθαγένεια ή που δεν έχει ιθαγένεια. Τα πρόσωπα, ωστόσο, που απολαμβάνουν περισσότερες από μία ιθαγένειες, εκ των οποίων η μία είναι ελληνική, χαρακτηρίζονται ως «ημεδαποί».¹⁹

Ο αλλοδαπός διακρίνεται σε τέσσερις έννομες κατηγορίες: τον ανιθαγενή, τον πρόσφυγα, τον πολίτη της Ένωσης και τον πολίτη τρίτης χώρας (ΠΤΧ). (Παπαθεοδώρου, 2015)

Οι «ανιθαγενείς» είναι μία κατηγορία που μέσα του περικλείει ένα τεράστιο αριθμό ανθρώπων, περίπου 12 εκατομμύρια παγκοσμίως, σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNCHR). Το Καθεστώς των Ανιθαγενών προβλέπεται από τη Σύμβαση του 1954, η οποία ρυθμίζει πολλά προβλήματα που προκύπτουν από την απουσία ιθαγένειας, ώστε να τους προστατεύει και να τους ενισχύει την ασφάλεια των δικαιωμάτων τους. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου καθιστά απαραίτητο το δικαίωμα σε όλους να κατέχουν έστω και μίας ιθαγένειας, ώστε

¹⁹ Ν.3386/2005

να αποφευχθεί ο αποκλεισμός αυτών των ανθρώπων και η ευάλωτη κατάστασή τους με τη στέρηση των δικαιωμάτων τους. Η Σύμβαση του 1954 θεμελιώνεται στην αρχή ότι οι ανιθαγενείς πρέπει να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο όπως και οι αλλοδαποί που έχουν ιθαγένεια, ίσως και με περισσότερη ευαισθητοποίηση και διευκόλυνση, καθώς κανένα κράτος δεν τους προστατεύει. Συνεπώς τα κράτη οφείλουν να αποφεύγουν την ανιθαγένεια και να ακολουθούν αποτελεσματική πολιτική για την προάσπιση των δικαιωμάτων τους. Ωστόσο, υπάρχει και η πιθανότητα αποκλεισμού από το καθεστώς του ανιθαγενούς, όταν κάποιος δεν αξίζει διεθνή προστασία, έχει διαπράξει εγκλήματα κατά της ειρήνης και της ανθρωπότητας²⁰.

Κάποιος μπορεί να είναι ανιθαγενής, αλλά, παρόλα αυτά να αναγνωρίζεται στο πρόσωπό του και το δικαίωμα του πρόσφυγα. Η έννοια του «πρόσφυγα» έχει προηγηθεί χρονικά με τη Σύμβαση της Γενεύης το 1951. Στα τέλη του 2018, σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, υπολογίζονται ότι είναι 25,9 εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο. Η διαφορά τους με τους μετανάστες έγκειται στο γεγονός ότι οι πρώτοι, οι πρόσφυγες, αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη χώρα καταγωγής τους, υποκινούμενοι από «φόβο δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων», όπως προβλέπεται από το άρθρο 1 της Σύμβασης του 1951. Μία επιπλέον διαφορά είναι ότι ο πρόσφυγας δε δύναται, να επιστέψει στη χώρα καταγωγής του, καθώς αυτό θα σήμαινε την έκθεσή του στον κίνδυνο και πολλές φορές στο θάνατο. Για αυτό και του αναγνωρίζεται το δικαίωμα να αιτηθεί στη χώρα πρώτης υποδοχής του, «διεθνή προστασία» ή «άσυλο», καθώς με αυτό τον τρόπο τα κράτη, όπως ορίζεται στο διεθνές δίκαιο, δε μπορούν να τον απελάσουν ή να τον επαναπροωθήσουν στη χώρα καταγωγής του.

Ως «πολίτης της Ένωσης» χαρακτηρίζεται κάθε φυσικό πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα ενός από τα Κράτη Μέλη (ΚΜ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ ο «Πολίτης Τρίτης Χώρας» (ΠΤΧ), εκείνος που δεν έχει ούτε την Ελληνική αλλά ούτε και κάπου ΚΜ την ιθαγένεια.

Σε οποιαδήποτε κατηγορία και αν εμπίπτει κάποιος, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δεσμευθεί με το άρθρο 2 της Συνθήκης να στηρίζει «τις αξίες του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους

²⁰ https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2019/07/UNHCR_leaflet_PROTECTING_STATELESS_PERSONS_GR.pdf

δικαίου, καθώς και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων και των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες. Οι αξίες αυτές είναι κοινές στα κράτη-μέλη, εντός μιας κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από τον πλουραλισμό, την απαγόρευση των διακρίσεων, την ανοχή, τη δικαιοσύνη, την αλληλεγγύη και την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών». (Τσεβρένης, 2016)

1.2.β. Το προσφυγικό και τα καθεστώτα που το απαρτίζουν

Ετυμολογικά, η λέξη «πρόσφυγας-refugee» προέρχεται από τη λατινική λέξη «refugium», που σημαίνει «καταφύγιο» και αποτελείται από το πρόθεμα -re, δηλαδή «πίσω» και το επίρρημα «fugere» που σημαίνει «φεύγειν». Η λέξη που είναι άμεση συνδεδεμένη με τον πρόσφυγα-refugee είναι η λέξη «άσυλο-asylum». Η λέξη «asylum» με τη σειρά της, προέρχεται από το στερητικό -a, που σημαίνει «μη», το «sulon» που σημαίνει «δικαίωμα λεηλασίας», δηλαδή «απαγορεύεται η λεηλασία».

Στην αρχαιότητα η έννοια του ασύλου χρησιμοποιούνταν για χώρους προστασίας, συνήθως ιερών, από εκείνους που ήταν φυγάδες και κινδύνευαν από τη βία, την τιμωρία και τις διώξεις. Συνεπώς, ζητούσαν δικαίωμα στο ιερό, το οποίο στην πορεία εξελίχθηκε σε δικαίωμα στο άσυλο, αφού πλέον ο χώρος που ζητούσαν προστασία δεν ήταν μόνο ένα ιερό αλλά ολόκληρες περιοχές. Έτσι, το θρησκευτικό άσυλο πήρε τη μορφή κρατικού ασύλου.

Υπάρχουν δύο διακριτοί τύποι προσφύγων: α) εκείνοι που εγκαταλείπουν τις εστίες του λόγω θρησκευτικών και πολιτικών διώξεων, οι λεγόμενοι *θρησκευτικοί* ή *πολιτικοί πρόσφυγες*, και β) εκείνοι που αναζητούν μία ασφαλή χώρα προκειμένου να επιβιώσουν από πολεμικές συρράξεις, οι λεγόμενοι *πρόσφυγες πολέμου*.

Το δικαίωμα στην άσυλο στη σύγχρονη ιστορία ενσωματώθηκε στο άρθρο 4 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, σύμφωνα με το οποίο κάποιος έχει δικαίωμα να ζητήσει προστασία από οποιαδήποτε χώρα, η οποία προβλέπει τρεις μορφές προστασίας που μπορεί να τους εντάξει: είτε στο *καθεστώς πρόσφυγα*, είτε στο *καθεστώς επικουρικής προστασίας*, για όσους δεν αναγνωρίστηκε η ιδιότητα του πρόσφυγα όπως εκείνη προκύπτει από τη Σύμβαση του 1951, είτε σε εκείνο εξαιτίας *ανθρωπιστικών λόγων*, το οποίο και έχει προσωρινό χαρακτήρα.

Οι απαιτήσεις για τη χορήγηση του καθεστώτος του πρόσφυγα της Σύμβασης της Γενεύης και του καθεστώτος της επικουρικής προστασίας ρυθμίζονται από τα άρθρα 9-14 και 15-19 αντίστοιχα στο π.δ. 141/2013 της ελληνικής νομοθεσίας, όπως διατυπώνεται στην Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13^{ης} Δεκεμβρίου 2011. Σύμφωνα με τα παραπάνω άρθρα, όσοι αναγνωρίζονται πρόσφυγες ή δικαιούχοι επικουρικής προστασίας, τους χορηγείται η άδεια διαμονής ενιαίου τύπου (ΑΔΕΤ) η οποία διαρκεί τρία χρόνια και τους επιτρέπει την οικογενειακή τους επανένωση. Υπό τον όρο ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις του νόμου, τα μέλη της οικογένειας μπορούν να αιτηθούν για το ίδιο καθεστώς όπως ο συντηρών ή να ζητήσουν να τους χορηγηθούν άδειες διαμονής και ταξιδιωτικά έγγραφα²¹. Συνεπώς γίνεται κατανοητό πως οι πρόσφυγες και οι δικαιούχοι επικουρικής προστασίας, έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους νόμιμους αλλοδαπούς, παρόλο που οι δικαιούχοι επικουρική προστασία θεωρούνταν αρχικά ότι ήταν σε πιο δυσμενή θέση από εκείνη των προσφύγων.

Για την κατηγορία των ανθρωπιστικών λόγων, λαμβάνονται υπόψιν οι αντικειμενικές δυσκολίες που καθιστούν αδύνατη την επιστροφή ή την απομάκρυνση του ΠΤΧ, καθώς μπορεί να συντρέχουν σοβαροί λόγοι υγείας, ο διεθνείς αποκλεισμός της χώρας καταγωγής του και η αναγνώριση στο πρόσωπό του της αρχής της μη επαναπροώθησης λόγω βασανιστηρίων και απάνθρωπης μεταχείρισης. Η άδεια για ανθρωπιστικούς λόγους διαρκεί ένα έτος και παρέχεται δικαίωμα στην αγορά εργασίας. Σε περίπτωση που συντρέχουν οι ανθρωπιστικοί λόγοι μετά τη λήξη της άδειας, είναι δυνατή η ανανέωσή της.

Ο *αιτών διεθνή προστασία* ή *αιτών άσυλο*, όπως ορίζεται από την οδηγία υποδοχής (Οδηγία 2003/9/ΕΚ), «είναι ο πολίτης τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής ο οποίος έχει υποβάλει αίτηση ασύλου επί της οποίας δεν έχει ληφθεί οριστική απόφαση...». Η θετική απόφαση της αίτησης σημαίνει την χορήγηση του Δελτίου αιτήσαντος διεθνή προστασία, δηλαδή έναν προσωρινό τίτλο ο οποίος παρέχει στον πρόσφυγα ορισμένα κοινωνικά δικαιώματα όπως πρόσβαση στην εργασία και ιατροφαρμακευτική κάλυψη, αλλά δεν του εξασφαλίζει το δικαίωμα για έκδοση άδειας διαμονής. (Παπασιώπη-Πασιά, 2015)

²¹ Άρθρο 23 π.δ. 141/2013 και Υπ.Απ. 7315/2015

Το δικαίωμα στο άσυλο, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικαίου, βασίζεται στην αρχή της *μη επαναπροώθησης (non refoulement)*. Σύμφωνα με την αρχή αυτή και τη Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, «ο πρόσφυγας δεν πρέπει να επιστρέφεται στη χώρα του όπου απειλείται η ζωή και η ελευθερία του και αποτελεί πλέον κανόνα του εθιμικού διεθνούς δικαίου»²². Επίσης, υπογραμμίζει τις κοινές αρμοδιότητες μεταξύ της Ένωσης και των κρατών-μελών. Αυτό σημαίνει ότι τα κράτη-μέλη είναι υπεύθυνα για την τήρηση των μέτρων που έχει λάβει η Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά στο άσυλο και την προστασία των προσφύγων.

1.2.γ Η πολιτική της ασφαλειοποίησης

Ασφαλειοποίηση (securitization): η θεωρία αυτή γεννήθηκε στη σχολή της Κοπεγχάγης τη δεκαετία του '90 και αποτελεί μια πρόσφατη θεωρία διαφορετικής πολιτικής. Η έννοια της ασφαλειοποίησης εξακολουθεί να αναπτύσσεται πλήρως στην Ασφάλεια²³, καθώς όταν η απλή πολιτική δε δύναται να ανταπεξέλθει στις εκάστοτε περιστάσεις που προκύπτουν, στη συγκεκριμένη περίπτωση οι μεταναστευτικές ροές, επικαλείται στρατιωτικούς όρους και όρους εθνικής ασφάλειας. (Καλαντζή, 2017)

Στο πλαίσιο αυτό της εθνικής και διεθνούς ασφάλειας, η μεταναστευτική και προσφυγική πολιτική έχουν ληφθεί μέτρα προκειμένου να εξασφαλίζεται η εθνική συνοχή. Με τη Συνθήκη του Σένγκεν (14 Ιουνίου 1985) επιτυγχάνεται η κατάργηση των εσωτερικών συνόρων και η ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την ανάληψη μέτρων ασφάλειας μέσα στην ζώνη. Καθιερώθηκαν επιχειρησιακές πρακτικές για τη συνεργασία αστυνομιών και τελωνείων (σύστημα πληροφοριών Σένγκεν-SIS), συγκροτείται η υπηρεσία S.I.R.E.N.E. για την ανταλλαγή πληροφοριών του SIS και θέτονται νέοι κανονισμοί για θέματα βίζας και απελάσεων²⁴.

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ (1991) και με συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων, αποφασίζεται ο τρίτος πυλώνας ενώ με την εν λόγω συνεργασία καλύπτονται οι εξής τομείς:

²² <https://www.unhcr.org/gr/%CE%B7-%CF%83%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-1951-%CF%83%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CE%B8%CE%B5%CF%83%CF%84%CF%8E%CF%82-%CF%84>

²³ https://link.springer.com/chapter/10.1057/9781137307576_2

²⁴ https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/schengen_agreement.html?locale=el

- τους κανόνες κατά τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων της Κοινότητας και ενίσχυση των ελέγχων·
- την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της σοβαρής εγκληματικότητας, της διακίνησης ναρκωτικών και της απάτης διεθνούς κλίμακας·
- τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές και αστικές υποθέσεις·
- τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Europol) εξοπλισμένης με ένα σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των εθνικών αστυνομικών αρχών·
- την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης·
- μια κοινή πολιτική ασύλου.²⁵ Γίνεται με αυτό τον τρόπο, συνεπώς, η σύνδεση της μετανάστευσης με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της εμπορίας ναρκωτικών και ανθρώπων, την ανάπτυξη της εγκληματικότητας και γενικά με νοήματα που χρήζουν ασφαλιστική αντιμετώπιση και προσέγγιση. Σε αυτή την κατεύθυνση κινείται και η μεταναστευτική πολιτική και η πολιτική ασύλου της Ευρώπης. (Καλαντζή, 2017)

Οι αλλαγές που επιφέρει η μετανάστευση σε μία κοινωνία και η συνύπαρξη διαφορετικών εθνικών ταυτοτήτων, οδηγούν στην κατασκευή νέων κοινωνικών και πολιτιστικών δεδομένων. Την τελευταία 20ετία, ειδικά μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 και ό,τι συνέβη με τους δίδυμους πύργους στις Ηνωμένες Πολιτείες, πυροδοτήθηκε η ανασύσταση του παγκόσμιου γεωπολιτικού τοπίου της μετά- Ψυχρού πολέμου παγκόσμια τάξη και κήρυξε την παγκόσμια κατάσταση έκτακτης ανάγκης πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Αυτή η κατάσταση λειτούργησε ως πρόσχημα για μεγάλες και μικρές στρατιωτικές εισβολές, πολέμους, ανάπτυξη συγκεκριμένων επαγγελματιών, εμφύλιους πολέμους, πραξικοπήματα, επηρεάζοντας την παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία από το 2008 και καθιερώνοντας παντού την «κρίση». (De Genova etc, 2018)

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, έχει αποδυναμωθεί η άποψη ότι τα έθνη-κράτη έχουν τον εθνικό έλεγχο και ότι η δύναμη και η προσοχή έχει συσσωρευθεί στα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα και στις εταιρείες. Μόνος τρόπος να δείξουν τα κράτη ότι έχουν ακόμη την εθνική τους κυριαρχία είναι σε ό, τι αφορά την εθνική τους ασφάλεια. Συνεπώς, καθώς, όπως υποστηρίζει ο Collier (2013), οι μετανάστες και η διαφορετικότητα συνεπάγεται κοινωνικά προβλήματα και υπονομεύουν την κοινωνική

²⁵ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/3/>

συνοχή, ο συνδυασμός «μετανάστευση- ασφάλεια» ανάγεται σε προτεραιότητα των διεθνών σχέσεων. Έτσι, η μετανάστευση συνδέεται με θέματα εθνικής ασφάλειας, ενώ κρίνεται απαραίτητη η αστυνόμευση των εθνικών συνόρων. Ταυτόχρονα, προσαρμόζονται και οι πολιτικές που ακολουθούνται για το προσφυγικό ζήτημα, ανάλογα με την ανθρωπιστική του προσέγγιση ή την ασφαλιστική. (Καλαντζή, 2017)

Ο Dace Schlenz (2010) διακρίνει τρία επίπεδα στην ασφαλειοποίηση της μετανάστευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το πρώτο επίπεδο αναφέρεται στις πολιτικές, στη λήψη αποφάσεων και τη νομοθεσία. Το δεύτερο επίπεδο αναφέρεται σε τεχνολογικές λύσεις, οι οποίες είναι σημαντικές για τη διαχείριση των συνόρων και το τρίτο αναφέρεται στην καθιέρωση θεσμικών, διοικητικών και επιχειρησιακών πρακτικών (Lalic and Ceranic, 2019). Σε αυτά μπορούν να αναφερθούν το σύστημα Eurodac, η επιχείρηση της Frontex και της Europol ακόμη και η δημιουργία των Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης στα σημεία εισόδου των προσφύγων, μαρτυρούν τις αυξημένες τακτικές ασφαλειοποίησης απέναντι στο προσφυγικό και τους αιτούντες άσυλο.

Τα κράτη επιθυμούν να αυξήσουν τις τακτικές ασφάλειάς τους, την κυριαρχία τους και την άμυνά τους, πολλές φορές, ίσως, δίνοντας μεγαλύτερη βαρύτητα σε αυτά, παραμερίζοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα. Στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έγκειται και η ανθρώπινη ασφάλεια, της οποίας στόχος είναι «...να προστατεύσει το ζωτικό πυρήνα της ζωής όλων των ανθρώπων, με τρόπους που να διευρύνουν τις ατομικές ανθρώπινες ελευθερίες και την ολοκλήρωση του ανθρώπου. Με τον όρο «ανθρώπινη ασφάλεια», εννοείται η προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών του ανθρώπου, οι οποίες ελευθερίες αποτελούν την ουσία της ζωής. Εννοείται η προστασία του ατόμου από κρίσιμες (σοβαρές) και διάχυτες (διαδεδομένες) απειλές και καταστάσεις. Εννοείται η χρήση μεθόδων που να επεκτείνουν τις δυνατότητες των ανθρώπων και τους στόχους τους. Εννοείται η δημιουργία πολιτικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών, οικονομικών, στρατιωτικών και πολιτιστικών συστημάτων, τα οποία

να παρέχουν στους ανθρώπους τα δομικά στοιχεία της επιβίωσης, του βιοπορισμού και της αξιοπρέπειας²⁶».

Το σύστημα Eurodac δίνει τη δυνατότητα, μέσω της λήψης των δακτυλικών αποτυπωμάτων των ατόμων που έχουν συλληφθεί για παράνομη διέλευση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης, να μπορούν οι χώρες της ΕΕ να ελέγχουν πότε κάποιος αλλοδαπός ή αιτών άσυλο έχει υποβάλει αίτηση σε άλλη χώρα ή εάν έχει εισέλθει παράνομα σε μία από αυτές²⁷. Η Frontex, όταν δημιουργήθηκε με τον κανονισμό ΕΚ2007/2004 του Συμβουλίου στις 26 Οκτωβρίου 2004, είχε ως κύριο στόχο το συντονισμό της επιχειρησιακής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών να ενισχύσουν την ασφάλεια στα εξωτερικά σύνορα της Ευρώπης, σημαντική συμβολή ενάντια στην τρομοκρατία (Leonard, 2010). Η Europol, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1999, είναι η υπηρεσία πληροφοριών σε ζητήματα εγκληματικών και τρομοκρατικών οργανώσεων της ΕΕ. Οι επιχειρησιακές της δραστηριότητες, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνουν τα ναρκωτικά, την εμπορία ανθρώπων, την παράνομη μετανάστευση, την τρομοκρατία κλπ.²⁸ Τα Κέντρα Υποδοχής από προσωρινά σημεία διαμονής των αιτούντων άσυλο έχουν καταλήξει να μεταβάλλονται σε κέντρα υπερπλήρους χωρητικότητας για την καταγραφής τους και τη μακρόχρονη διαμονή τους. Έτσι το καθεστώς ασύλου αντιμετωπίζεται με όρους όμοιους που παραπέμπουν σε εγκληματικές πράξεις. (Καλαντζή, 2017)

Επιπρόσθετο μέτρο που επιβεβαιώνει την εξωτερίκευση της μετανάστευσης και την ασφαλειοκεντρική της προσέγγιση, είναι η συνεχόμενη προσπάθεια για συμφωνίες που αφορούν στην επανεισδοχή παράτυπων μεταναστών, βασικό μέρος της Ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής. Το 2015 συγκεκριμένα, η Επιτροπή δημοσίευσε ένα σχέδιο δράσης της ΕΕ για την επιστροφή. Το 2016 η ίδια εισήγαγε το πλαίσιο εταιρικής σχέσης για τη μετανάστευση με στόχο να αναπτυχθούν σχέσεις συνεργασίας με τις χώρες προέλευσης ή διέλευσης και τις χώρες της ΕΕ, ενώ το 2017 η Επιτροπή υπέβαλε συστάσεις για τη βελτίωση των διαδικασιών και της συνεργασίας με τις τρίτες χώρες

²⁶ <https://powerpolitics.eu/human-security-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%B9%CE%BD%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/>

²⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:i33081&from=EN>

²⁸ <https://www.europol.europa.eu/el/about-europol>

ώστε να επιτευχθούν οι επανεισδοχές των παράτυπων μεταναστών. Συνολικά, μέχρι στιγμής έχουν πραγματοποιηθεί 18 νομικά δεσμευτικές συμφωνίες επανεισδοχής της ΕΕ με τρίτες χώρες. Παρ' όλα αυτά, λιγότερο από το 40% των παράτυπων αυτών υπηκόων τρίτων χωρών, οι οποίοι διατάχθηκαν να εγκαταλείψουν της ΕΕ, επιστρέφουν στις χώρες καταγωγής τους, ειδικά από Ελλάδα και Ιταλία, όπως δείχνει η Έκθεση 24/2017 για το Άσυλο. Η αιτία έγκειται στο γεγονός ότι υπάρχουν δυσκολίες στις συνεργασίες μεταξύ των χωρών²⁹.

Μπορεί να ειπωθεί η άποψη ότι η ασφαλειοκεντρική προσέγγιση του προσφυγικού δίνει το έναυσμα και τα κίνητρα για αλληλεγγύη και συνεργασία των ανθρώπων και των λαών, αλλά στο αντίποδα μπορεί να τοποθετηθεί η άποψη ότι οι τακτικές αυτές «γεννούν» τον εθνικισμό, τη στοχοποίηση και την ξενοφοβία. Από το ρόλο που θα παίξει και από τη στάση που θα κρατήσει το εκάστοτε κράτος, συνεπώς, στο προσφυγικό, θα εξαρτηθεί και η αντίστοιχη αντίληψη που θα διαμορφώσει η κοινωνία σχετικά με το ζήτημα. (Σκούρτης, 2018)

²⁹https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/AP20_07/AP_Migrant_return_policy_EN.pdf

Κεφ.2. Ευρωπαϊκές Προσφυγικές πολιτικές από το 2015 μέχρι σήμερα

2.1. Η Ευρώπη του 2015 απέναντι στις προσφυγικές ροές

Πριν μερικές δεκαετίες, το υπαρξιακό ερώτημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν αν θα κατάφερνε το εγχείρημά της για έναν ενοποιημένο κόσμο, με ενιαίο νόμισμα και νομική υπόσταση. Σήμερα, το ερώτημα που καλείται να απαντήσει είναι εάν θα καταφέρει να νικήσει όλες τις εξωτερικές προκλήσεις και να διατηρήσει στο εσωτερικό της το κλίμα ασφάλειας που επεδίωκε τόσα χρόνια.

Από το 2015, στα προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει η Ένωση, όπως η αύξηση της ανεργίας και των ανισοτήτων, προστίθεται το προσφυγικό που προκαλείται από το συνεχιζόμενο εμφύλιο πόλεμο της Συρίας, και η απόφαση της Μεγάλης Βρετανίας να αποχωρήσει από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, μετά το δημοψήφισμα του Ιουνίου 2016.

Το Brexit αποτελεί ένα μεγάλο ερωτηματικό για την Ενωμένη Ευρώπη. Αυτό που προκαλεί αναστάτωση και απορία στην παγκόσμια κοινότητα είναι το γιατί μία χώρα οικονομικά ισχυρή, με δικό της νόμισμα, απαλλαγμένη από μνημονιακές υποχρεώσεις, αποφασίζει της έξοδό της από την Ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Η Ευρώπη έρχεται αντιμέτωπη με τον εαυτό της και τις αποτυχίες της να ενσωματώσει όσους έχουν περιθωριοποιηθεί από την παγκοσμιοποιημένη οικονομία της και να διατηρήσει το δίκτυο ασφαλείας ύστερα από τη Συμφωνία Σένγκεν και τα ανοιχτά σύνορα. Έτσι, ήρθαν στην επιφάνεια οι εσωτερικές αδυναμίες της Ευρώπης και οι δυσκολίες των επιμέρους κρατών-μελών, να επιβιώσουν μόνες τους, χωρίς την αλληλεγγύη της Ενωμένης Ευρώπης.

Στο όνομα αυτής της αλληλεγγύης, εναποθέτει, για μία ακόμη φορά, τις ελπίδες της η Ελληνική πολιτική για το προσφυγικό ζήτημα, που έχει να αντιμετωπίσει από το 2015. Και στις αρχές του 21^{ου} αιώνα υπήρχαν ξανά από τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, πολιτικές μαζικής μετανάστευσης, αλλά τότε το είχαν δικαιολογήσει ότι προσφέρουν οικονομικά οφέλη στις χώρες, ότι θα λύσει το πρόβλημα της γυράσκουσας κοινωνίας, ότι οι κοινωνίες μας θα γίνουν πολυπολιτισμικές και ενδιαφέρουσες και ότι εν πάση περιπτώσει, η μετανάστευση είναι αναπόφευκτη με την ύπαρξη της παγκοσμιοποίησης. (Murray, 2019). Σε τελική ανάλυση, όμως, αυτό που έχει σημασία είναι το κατά πόσο επωφελήθηκαν οι χώρες από τις μαζικές ροές, όπως τους είχαν “υποσχεθεί”.

Στα τέλη Δεκεμβρίου του ίδιου έτους, η Γερμανίδα Καγκελάρια, Άνγκελα Μέρκελ, δείχνει τη φιλευσπλαχνία της, ζητώντας από το Γερμανικό λαό να δεχτεί τους

πρόσφυγες που έχουν δημιουργηθεί από τον εμφύλιο πόλεμο στη Συρία, ανακοινώνοντας ότι μέσα στο επόμενο έτος, το 2015, θα δεχτεί 450.000, με την προϋπόθεση, όμως, να είναι Σύριοι πρόσφυγες. Διαφορετικά, στην περίπτωση που θα δεχόταν και πρόσφυγες από Λίβανο, Αφγανιστάν κ.λπ., το πιο πιθανόν είναι να μη μπορούσε να ανταπεξέλθει. Παρόλα αυτά το γερμανικό Υπουργείο Εσωτερικών ανακοίνωσε την αναθεώρηση των αφίξεων για το 2015, στους 800.000 πρόσφυγες, και καλεί την Ευρώπη να μοιραστεί το βάρος της ευθύνης για τους αιτούντες άσυλο. (Murray, 2019)

Το Μάιο του ίδιου έτους, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προκειμένου να βρει μακροπρόθεσμη λύση για το άσυλο, τις μεταναστευτικές ροές και την προστασία των συνόρων, υιοθετεί την Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τη Μετανάστευση. Στόχος της ήταν οι προσπάθειες ένταξης των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων, αφού τα κράτη θα δεχθούν την οικονομική στήριξη από το Ευρωπαϊκό Άσυλο, το Ταμείο Μετανάστευσης και Ολοκλήρωσης (AMIF), το Ευρωπαϊκό Κοινό Ταμείο και άλλα ταμεία της ΕΕ. (Τσεβρένης, 2016). Συνεπώς, στο πλαίσιο του προγράμματος μετεγκατάστασης, τα κράτη-μέλη έπρεπε να ενεργοποιηθούν μπροστά στο μεγάλο αριθμό αφίξεων και να βασιστούν στη διακρατική αλληλεγγύη και τον καταμερισμό των βαρών ανάμεσα στα κράτη της Ένωσης. Σημαντικό είναι να σημειωθεί ότι σε αυτό το πρόγραμμα παύει προσωρινά ο κανόνας της συνθήκης του Δουβλίνου, ότι δηλαδή υπεύθυνο κράτος για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου είναι το πρώτο κράτος υποδοχής. Επίσης, το πρόγραμμα αυτό βασίζεται στην τακτική της ποσόστωσης και της διαλογής των προσφύγων. Αυτό σημαίνει επομένως ότι, όσοι δεν είναι Σύριοι ή έχουν εισέλθει σε χώρα της ΕΕ πριν τις 24 Μαρτίου 2015, αποκλείονται από το πρόγραμμα μετεγκατάστασης. Το πρόγραμμα υποτίθεται ότι θα είχε ισχύ για δύο χρόνια και ότι 160.000 πρόσφυγες επρόκειτο να μετεγκατασταθούν. Ωστόσο, μέχρι τις 11 Απριλίου του 2016, η Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου δημοσιοποιεί ότι μόνον 615 άτομα έχουν επωφεληθεί από τη χώρα μας του προγράμματος μετεγκατάστασης. (Σπυροπούλου και Χριστόπουλος, 2016). Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα των εγκλωβισμό χιλιάδων προσφύγων στα Ελληνικά νησιά υποδοχής και τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης.

2.2. Κοινή Δήλωση ΕΕ- Τουρκίας³⁰

Μόνο το πρώτο εξάμηνο του 2015 είχαν εισέλθει στη χώρα από τα παράλια ελληνικά νησιά 150.000 πρόσφυγες από τη Συρία, το Ιράκ, το Αφγανιστάν και την Ερυθραία μέσω της Τουρκίας. Έτσι, τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου συναντήθηκαν στις 29 Νοεμβρίου 2015 με τον Τούρκο ομόλογο για να συμφωνήσουν για τη σχέση της ΕΕ με την Τουρκία. Στα πλαίσια αυτής της Κοινής Δήλωσης, η παράνομη μετανάστευση από την Τουρκία προς τις χώρες της ΕΕ, πρέπει να οδεύει προς το τέλος της. Στην ουσία, μπορεί να πει κανείς ότι η συμφωνία είναι ανάμεσα στη Γερμανία και την Τουρκία, με άμεσα ενδιαφερόμενη χώρα, ωστόσο, την Ελλάδα.

Στόχος της Κοινής Δήλωσης είναι η εξάρθρωση της επιχείρησης των διακινητών και των παράνομων μεταναστών, ώστε να επιτευχθεί η ομαλή και ασφαλής μετακίνηση των προσφύγων σε χώρες της ΕΕ χωρίς να συντρέχει κίνδυνος για τη ζωή τους και τη δημόσια τάξη των χωρών υποδοχής. Μεταξύ άλλων συμφωνούνται τα εξής:

1. Όλοι οι νέοι παράτυποι μετανάστες που φθάνουν στα ελληνικά νησιά μέσω της Τουρκίας από τις 20 Μαρτίου 2016, θα επιστρέφουν σε αυτή, πάντα με τήρηση του διεθνούς δικαίου και των μη μαζικών απελάσεων. Οι μετανάστες ωστόσο που θα φθάνουν στα ελληνικά νησιά θα καταγράφονται και θα προχωρούν στην αίτηση άσυλου. Όσοι δεν αιτούνται άσυλο ή η αίτησή τους κρίνεται αβάσιμη, ομοίως θα επιστρέφονται.
2. Για κάθε επιστροφή Σύρου στην Τουρκία, ένας άλλος Σύρος θα επανεγκαθίσταται από την Τουρκία στην ΕΕ. Προτεραιότητα θα δίνεται σε όσους μετανάστες δεν έχουν εισέλθει προηγουμένως παρατύπως στην ΕΕ. Η επανεγκατάσταση να σημειωθεί ότι θα γίνεται με βάση την ποσόστωση που έχουν δηλώσει τα ΚΜ, δηλαδή τον αριθμό που έχουν θέσει σαν όριο ότι μπορούν να υποστηρίξουν.
3. Η Τουρκία δεσμεύεται ότι θα λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για να αποτρέπει την παράνομη μετανάστευση μέσω θαλάσσιων και χερσαίων οδών προς τις γειτονικές χώρες και την ΕΕ.

³⁰ <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement>

4. Η ΕΕ με την σειρά της υπόσχεται στην εκταμίευση 3 δισεκατομμυρίων ευρώ στην Τουρκία για τη διευκόλυνση των συνθηκών διαβίωσης των προσφύγων που υπάρχουν στην επικράτειά της. Όταν εκπληρωθούν οι δεσμεύσεις αυτές της Τουρκίας τότε θα υπάρχει επιπλέον χρηματοδότηση από την Ευρώπη με το ίδιο ποσό μέχρι το τέλος του 2018.
5. ΕΕ και Τουρκία υποσχέθηκαν ότι θα συνεργαστούν για τη βελτίωση των ανθρωπιστικών συνθηκών στη Συρία, ειδικά στις γειτονικές περιοχές με την Τουρκία, ώστε να ζουν οι πρόσφυγες σε ασφαλή περιβάλλοντα.
6. Και όταν όλες οι υποσχέσεις θα είχαν εκπληρωθεί από την πλευρά της Τουρκίας, οι Τούρκοι πολίτες θα αποδεσμεύονταν από την υποχρέωση της κατοχής θεώρησης εισόδου³¹.

Το κατά πόσο, όμως, είναι έγκυρη και αποτελεσματική η “Συμφωνία” και το αν υπάρχουν νομικοί προβληματισμοί είναι κάτι που απασχολεί την κοινή και πολιτική γνώμη.

Οι ροές που φτάνουν στην Ελλάδα αποτελούνται τόσο από πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο όσο και από οικονομικούς μετανάστες. Μιλάμε δηλαδή για μικτές ροές που εγκλωβίζονται στην Ελλάδα βάση του καθεστώτος Σένγκεν, σύμφωνα με το οποίο τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να επιβάλουν ποινές (με την επιφύλαξη της Σύμβασης της Γενεύης) κατά των μεταφερόντων παράνομους αλλοδαπούς στο έδαφος της χώρας από ένα μη συμβαλλόμενο κράτος, και τον Κανονισμό του Δουβλίνου III. Ωστόσο, δεν επιβάλλονται κυρώσεις στην περίπτωση που οι δραστηριότητες αφορούν σε ανθρωπιστική βοήθεια για τους παράτυπους αλλοδαπούς. Παρ’ όλα αυτά, η είσοδος των αλλοδαπών ολοένα και αυξάνεται από τα θαλάσσια σύνορα χωρίς να είναι κάτοχοι νομιμοποιητικών και ταξιδιωτικών εγγράφων.

Όσον αφορά στη “Συμφωνία”, εκείνη θέτει τις εξής προβληματικές σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και της υποχρεώσεις των κρατών-μελών. Αρχικά, το να επαναπροωθούνται οι πρόσφυγες σε προηγούμενη χώρα, μη ασφαλή για αυτούς, χωρίς να έχουν αιτηθεί για άσυλο, έρχεται σε αντιδιαστολή με το Δίκαιο της Ένωσης, το

³¹ <https://www.unhcr.org/gr/%CE%B7-%CF%83%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-1951-%CF%83%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CE%B8%CE%B5%CF%83%CF%84%CF%8E%CF%82-%CF%84>

άρθρο 19 του Χάρτη των Θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που απαγορεύουν την συλλογική απέλαση.

Επίσης, όσον αφορά στον αριθμό των παράτυπων αλλοδαπών στην ΕΕ, υπήρξε όντως μείωση από τον Οκτώβριο του 2015, μέχρι το Μάρτιο του 2016. Λόγος αυτής της μείωσης είναι η απόφαση χωρών της ΕΕ, όπως οι Βαλκανικές χώρες, η Αυστρία και η Ουγγαρία, να κλείσουν τα σύνορά τους και να εξαιρεθούν από τις κοινοτικές τους υποχρεώσεις που απορρέουν από το Σύστημα Σένγκεν. Ακολούθησαν παρόμοιες πρακτικές η Σλοβενία, η Κροατία κλπ.

Σε μία περίοδο ασταμάτητων περιοριστικών μέτρων από τις χώρες της Ένωσης, με την έλλειψη της προθυμίας τους για την εφαρμογή των αποφάσεων και τις αδυναμίες της ελληνικής διοίκησης, η μετεγκατάσταση επετεύχθη μόνο σε ποσοστό 28% του αρχικού πλάνου από την Ελλάδα και την Ιταλία. Συγκεκριμένα, από τους 160.000 πρόσφυγες που έφτασαν στην Ελλάδα και την Ιταλία μέχρι το τέλος του 2016, 21.999 μετεγκαταστάθηκαν από την Ελλάδα και 45.900 από την Ιταλία³².

Επίσης, η Κοινή Δήλωση είχε σοβαρές επιπτώσεις και όσον αφορά στους θανάτους των προσφύγων στο Αιγαίο. Η απουσία ασφαλών οδών διέλευσης οδήγησε στο θάνατο 3.771 μετανάστες, εκ των οποίων οι 805 σημειώθηκαν στον Ελληνικό χώρο. Εκείνη τη χρονιά είναι σημαντικό να υπογραμμισθεί ότι το 30% των θυμάτων ήταν παιδιά, σύμφωνα με στοιχεία του IOM (*International Organization for Migration*) (Σπυροπούλου κα, 2016).

Εκείνη την περίοδο, τα Ελληνικά μέσα ενημέρωσης, μετέφεραν τις εξής εικόνες με μερικούς τίτλους άρθρων όπως: «*Δ. Αβραμόπουλος: Η μετεγκατάσταση προσφύγων είναι η απόδειξη της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης*»³³, «*Τσίπρας: Διπλωματική νίκη της Ελλάδας η Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας*»³⁴, ενώ ένα χρόνο μετά τα μέσα ενημέρωσης αναφέρουν δηλώσεις Ευρωπαίων ομολόγων όπως: «*Τουσκ: Διχαστικές και*

³² <https://thepressproject.gr/mia-kritiki-apotimisi-tis-symfonias-evropekis-enosis-tourkias-gia-to-prosfygiko>

³³ Δημοσίευση στις 14/9/2016 στη liberal.gr

³⁴ Δημοσίευση στις 18 Μαρτίου 2016 στη voria.gr

αναποτελεσματικές οι υποχρεωτικές ποσοτώσεις για την υποδοχή προσφύγων»³⁵, «Κουρτς: Αυτός είναι ο λόγος που δεν δεχόμαστε πρόσφυγες από την Μόρια»³⁶.

Σε ένα τέτοιο κλίμα συνεχόμενων προσφυγικών ροών, οικονομικής ύφεσης και πολιτικής αστάθειας, με την προσοχή στραμμένη στο Δημοψήφισμα το καλοκαίρι του 2015, με τα πολλά σενάρια για το τί σημαίνει αυτό το δημοψήφισμα και τα ΜΜΕ να «παίζουν» το ρόλο τους και να τηρούν το καθήκον τους³⁷, η Ελλάδα καλείται να σηκώσει μόνη της το μεταναστευτικό και προσφυγικό βάρος. Ωστόσο, τη συγκεκριμένη πενταετία τίθενται σε εφαρμογή προγράμματα δράσεων για την αντιμετώπιση της μετανάστευσης και της βελτίωσης της διαχείρισής της.

2.3. Ευρωπαϊκά προγράμματα δράσεων

Το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης της 13^{ης} Μαΐου 2015 είχε την προσδοκία μίας μεταναστευτικής πολιτικής με ανθρωπιστική προσέγγιση στο δικαίωμα ασύλου μέσω 4 μέτρων: της μείωσης των κινήτρων για την παράνομη μετανάστευση, της ενίσχυσης της πολιτικής για το άσυλο, της διάσωσης της ανθρώπινης ζωής και της προστασίας των εξωτερικών συνόρων και τέλος της προώθηση της νόμιμης μετανάστευσης.(Τσεβρένης, 2016)

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 6 είναι τα απαραίτητα μέτρα που έπρεπε να ληφθούν³⁸:

1. όσον αφορά στη μετεγκατάσταση, «μηχανισμός αντιμετώπισης επείγουσας κατάστασης για την παροχή συνδρομής στην Ιταλία και την Ελλάδα»,
2. επανεγκατάσταση 20.000 αιτούντων διεθνή προστασία μέσα σε δύο χρόνια, χρηματοδοτώντας αυτές τις χώρες της ΕΕ με 50 εκ. ευρώ για την περίοδο 2015-2016,
3. μέτρα για την πάταξη της λαθραίας διακίνησης μεταναστών με τη δημιουργία καταλόγων με ύποπτα σκάφη, τις εξειδικευμένες πλατφόρμες και την ανταλλαγή πληροφοριών, τον έλεγχο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης κλπ,
4. συνδρομή της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO), της FRONTEX και της EUROPOL στα κομβικά σημεία εισόδου των προσφύγων ώστε να επιδιώκεται η καταγραφή τους και η λήψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων τους,

³⁵ [https://www.cnn.gr/kosmos/story/109420/toysk-dixastikes-kai-anapotelesmatikes-oi-yποxρεotikes-posostoseis-gia-tin-yποδοxi-prosfygon](https://www.cnn.gr/kosmos/story/109420/toysk-dixastikes-kai-anapotelesmatikes-oi-yपोxρεotikes-posostoseis-gia-tin-yποδοxi-prosfygon), δημοσίευση στις 12 Δεκεμβρίου 2017

³⁶ <https://www.cnn.gr/kosmos/story/234185/koyrts-aytos-einai-o-logos-poy-den-dexomaste-prosfyges-apo-tin-moria>, δημοσίευση στις 12 Σεπτεμβρίου 2020

³⁷ <https://dimosiografia.com/dimopsifisma-ellinika-mesa-enhmerwshs/>

³⁸ https://ec.europa.eu/greece/news20171511_metanastefsi_edraiosi_proodou_el

5. διευθέτηση της χρήσης της μπλε κάρτας για τους ειδικευμένους υπηκόους τρίτων χωρών,
6. και την επιχείρηση «Τρίτων», η οποία απαρτιζόταν από 10 θαλάσσιες ομάδες, 33 χειρσαίες, 8 αεροπορικές και 121 άτομα ανθρώπινο δυναμικό, με σχέδιο δράσης της τη διάσωση της Μάλτας και με χωρικά σύνορα όμοια με της επιχείρησης Mare Nostrum³⁹.

Δύο χρόνια μετά, το 2017, ακολουθεί το δεύτερο Σχέδιο Δράσης προς τον έλεγχο προόδου του προηγούμενου Σχεδίου. Ο επίσημος ιστότοπος της ΕΕ αναφέρει συγκριμένα ότι *«η ΕΕ εξακολουθεί να εντείνει τη στήριξή της για την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών της μετανάστευσης»*. Και αυτό επιτυγχάνεται με την τρέχουσα χρηματοδότηση των προσφύγων που βρίσκονται στην Τουρκία, τη λειτουργία του νεοσύστατου ταμείου, μόλις 2 χρόνια πριν, του λεγόμενου «Καταπιστευματικού Ταμείου της ΕΕ για την Αφρική», για την οικονομική ανάπτυξη και διαχείριση της μετανάστευσης σε χώρες που τελούν υπό έκτακτες ανάγκες, και την προσπάθεια βελτίωσης των συνθηκών που επικρατούν στη Λιβύη, παρέχοντας στους μετανάστες των κέντρων κράτησης, ιατρική περίθαλψη και υποστήριξη. Στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της παράνομης μετανάστευσης και της διάσωσης ζωών, το Καταπιστευματικό Ταμείο διενεργά επιχειρήσεις διάσωσης στις ερήμους, 15.000 μετανάστες από τη Λιβύη έχουν λάβει βοήθεια για οικειοθελή επιστροφή σε γειτονικές χώρες, και με τη συνδρομή των επιχειρήσεων «Τρίτων» και «Σοφία», συνελήφθησαν διακινητές και λαθρέμποροι που δρούσαν στη θάλασσα.

Επίσης σημειώνεται ότι συνεχίζεται η παροχή αλληλεγγύης και στήριξης της ΕΕ στους πρόσφυγες και τις χώρες υποδοχής, ύστερα από την Κοινή δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, αφού υπολογίζεται ότι 25.700 άτομα έχουν επανεγκατασταθεί, και υπάρχει σχέδιο για επιπλέον 50.000 ευάλωτους πρόσφυγες, ενώ 31.500 έχουν μετεγκατασταθεί και υπάρχουν 34.000 δεσμεύσεις από 16 κράτη-μέλη. Τέλος, φαίνεται πως εξακολουθούν να γίνονται προσπάθειες για μια πιο αποτελεσματική και δίκαιη πολιτική μετανάστευσης και ασύλου.

Και φτάνουμε στον Οκτώβριο του 2019 και το τελευταίο Πρόγραμμα Δράσης⁴⁰, όπου σημειώνεται τελικά η *«πρόοδος προς μια ισχυρή και αποτελεσματική πολιτική διαχείριση της μετανάστευσης στην ΕΕ»*, επιβεβαιώνεται η *«αλληλεγγύη και η στήριξη στα ΚΜ» «μέσω της προσέγγισης των κέντρων υποδοχής και ταυτοποίησης (hotspots) και την τοποθέτηση 2.300 υπαλλήλων»*, συνεχίζει η *ενίσχυση της συνεργασίας με τις χώρες εταίρους, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο της επανεισοχής, «23 από τις οποίες έχουν δεσμευθεί να δεχτούν πρόσφυγες»*, και εξακολουθούν να απαιτούνται μεταρρυθμίσεις για ένα δικαιότερο, αποτελεσματικότερο και

³⁹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_15_5039

⁴⁰ https://ec.europa.eu/greece/news/20191016/Agenda_on_Migration_el

βιωσιμότερο σύστημα ασύλου». Τέλος, στο Πρόγραμμα δράσης του 2019 υπογραμμίζεται η πρόοδος που έχει επιτευχθεί τα τελευταία 5 χρόνια για τις ασφαλείς και νόμιμες οδούς διέλευσης καθώς και η ανάγκη για «περαιτέρω προσπάθειες για την αντιμετώπιση των άμεσων κύριων προκλήσεων και για την επίτευξη προόδου όσον αφορά τις εν εξελίξει εργασίες». Οι τελευταίες έχουν σχέση με τις συνθήκες που επικρατούν στην Ανατολική Μεσόγειο, με την έρευνα και τη διάσωση ζωών που χάνονται στη θάλασσα και με τους μηχανισμούς έκτακτης διέλευσης και συντομότερων διαδικασιών επανεγκατάστασης, ευάλωτων και μη ανθρώπων, από την έκρυθμη κατάσταση που επικρατεί στη Λιβύη⁴¹. Ύστερα από όλες αυτές τις προσπάθειες, διαβουλεύσεις και συμφωνίες που έχουν προηγηθεί για το προσφυγικό, όχι μόνο σε εθνικό επίπεδο, η κοινή λογική λέει πως η κατάσταση στο προσφυγικό και το Σύστημα Ασύλου θα έχει βελτιωθεί, αφού αυτός ήταν και ο απώτερος σκοπός τους.

⁴¹ https://ec.europa.eu/greece/news/20191016/Agenda_on_Migration_el

Κεφ.3. Η είσοδος στην Ευρώπη και την Ελλάδα- τα ΚΥΤ και το σύστημα ασύλου

3.1. Ορισμοί και οι μεταξύ τους διαφορές

Με την αναθεώρηση του Συστήματος Ασύλου και με το Ν3907/2011, δημιουργήθηκε η *Υπηρεσία Ασύλου (ΥΑ)* και η *Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής (ΥΠΥ)*. Η πρώτη αφορά σε μία αυτόνομη δομή της χώρας για την παραλαβή, την εξέταση και τη χορήγηση των αιτημάτων ασύλου ή άλλων μορφών διεθνούς προστασίας, ενώ παράλληλα είναι υπεύθυνη για την ενημέρωση των αιτούντων, σχετικά με τις διαδικασίες, τις υποχρεώσεις τους, τα δικαιώματά τους. Επίσης, αξιολογεί και συγκεντρώνει όλες τις πληροφορίες σχετικά με τις χώρες προέλευσής τους, επιδιώκει την οικογενειακή επανένωση και συνεργάζεται με τους υπόλοιπους κρατικούς φορείς.

Η δεύτερη, υπάγεται στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και έχει τοπική αρμοδιότητα. Αντικείμενό της είναι η διαλογή των πολιτών τρίτων χωρών σε αιτούντες άσυλο, ευάλωτες ομάδες, ασυνόδευτους ανήλικους, πάντα σεβόμενη της ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τα δικαιώματά τους. Στη συνέχεια η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής τους παραπέμπει στις αντίστοιχες δομές φιλοξενίας ή στις αρχές που αφορούν στην επιστροφή τους, εξετάζοντας την εκάστοτε υπόθεση ξεχωριστά. Συγκροτείται από τα Κέντρα Πρώτης Υποδοχής και τις Κινητές Μονάδες Πρώτης Υποδοχής. (Παπασιώπη - Πασιά, 2015)

Το 2012, τα *Κέντρα Πρώτης Υποδοχής (ΚΕΠΥ)* βρίσκονται στα πρώτα σημεία εισόδου των παράτυπων μεταναστών-προσφύγων ώστε να γίνει η αρχική τους καταγραφή και ταυτοποίηση. Στόχος τους είναι η όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερη διαχείριση των μικτών ροών, να εντοπίσουν τους αιτούντες άσυλο, να τους διεξαχθεί ιατρικός έλεγχος και να τους παραχθεί η δέουσα μέριμνα. Εδώ διαμένουν οι νέο-εισερχόμενοι για ένα μικρό χρονικό διάστημα μέχρι να παραπεμφθούν στις άλλες δομές, σε εκείνη που ανήκουν. Υπεύθυνο για τη λειτουργία των ΚΕΠΥ, το 2012, είναι το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.

Σε αυτό το σημείο να σημειωθεί ότι το Νοέμβριο του 2016 συστήνεται το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής από το πρώην Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, το οποίο καταργείται στις 8 Ιουλίου 2019, κατόπιν των εθνικών εκλογών από τη νέα κυβέρνηση. Λίγους μήνες μετά, στις 15 Ιανουαρίου 2020,

επανασυσταίνεται με το όνομα «Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου», το οποίο συγκροτείται από τις Υπηρεσίες του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη.

Τα *Κέντρα διοικητικής κράτησης* αλλοδαπών σκοπό έχουν τον εγκλεισμό των παράτυπων νέο-εισερχομένων πολιτών τρίτων χωρών στην Ελλάδα με επόμενο βήμα την απέλασή τους. Εκεί, χρονικό όριο διαμονής-κράτησης είναι οι 6 μήνες και σε πολλές περιπτώσεις ο ένας χρόνος. Δύο είναι τα προεδρικά διατάγματα που ρυθμίζουν την κράτηση των αιτούντων: το 114/2010, για όσους κατέθεσαν πριν τις 7 Ιουνίου 2013, και το 113/2013 για όσους κρατούμενους έχουν υποβάλει αίτημα μετά από την ανωτέρω ημερομηνία. Να σημειωθεί εδώ ότι σύμφωνα με το άρθρο 2 του Κανονισμού του Δουβλίνο III, τα κράτη-μέλη δεν πρέπει να κρατούν ένα άτομο επειδή εμπίπτει στις διαδικασίες επιστροφής ή μεταφοράς, αλλά μόνο σε περίπτωση που υπάρχει ο κίνδυνος να διαφύγει. Λόγω της έλλειψης των ΚΕΠΥ, πολλές φορές κρατούνται και οι αιτούντες άσυλο σε αυτά τα κέντρα, μέχρι να εξετασθούν τα αιτήματά τους για διεθνή προστασία. Συνεπώς υπάρχει τεράστιο πρόβλημα χωρητικότητας και ολοκλήρωσης των διαδικασιών. Εν συντομία, η κράτησή τους είναι διοικητική και όχι ποινική, οι κρατούμενοι δεν είναι εγκληματίες αλλά μετανάστες χωρίς χαρτιά και η επ' αόριστο άνευ λόγου κράτησή τους είναι παράνομη. (Παπαστεργίου και Τάκου, 2018)

Τα *Ανοικτά Κέντρα Φιλοξενίας* είναι χώροι φύλαξης και στήριξης για ασυνόδευτα ανήλικα ή αιτούντες άσυλο που αδυνατούν να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες, όπως στέγαση, σίτιση κλπ. Τα συγκεκριμένα κέντρα χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων και από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ενώ η διαχείρισή τους, τις περισσότερες φορές, γίνεται από ΜΚΟ⁴².

Στα Ευρωπαϊκά Προγράμματα Δράσης για τη Μετανάστευση, όπως σε εκείνο της 13^{ης} Μαΐου 2015, χρησιμοποιούνται και άλλες δύο έννοιες: η μετεγκατάσταση και η επανεγκατάσταση των προσφύγων σε άλλα ΚΜ.

Μετεγκατάσταση: «η κατανομή μεταξύ των κρατών μελών ατόμων που έχουν σαφή ανάγκη διεθνούς προστασίας. Το άρθρο 78 παράγραφος 3 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα θεσπίσει ένα προσωρινό ευρωπαϊκό σύστημα μετεγκατάστασης για τους αιτούντες άσυλο που έχουν σαφή ανάγκη διεθνούς προστασίας. Η κλείδα κατανομής θα βασίζεται σε αντικειμενικά, μετρήσιμα και

⁴² https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2017/10/2012_Migration_Aylum_GR.pdf

επαληθεύσιμα κριτήρια που λαμβάνουν υπόψη την ικανότητα των κρατών μελών να απορροφήσουν και να εντάξουν τους πρόσφυγες»⁴³.

Επανεγκατάσταση: «η μεταφορά μεμονωμένων εκτοπισμένων ατόμων που έχουν σαφή ανάγκη διεθνούς προστασίας, κατόπιν αιτήσεως της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες και σε συμφωνία με τη χώρα επανεγκατάστασης, από μια τρίτη χώρα σε ένα κράτος μέλος, όπου θα γίνουν δεκτοί και θα τους χορηγηθεί άδεια διαμονής και άλλα δικαιώματα συγκρίσιμα με εκείνα που χορηγούνται σε δικαιούχο διεθνούς προστασίας».

3.2. Η Ευρωπαϊκή προσέγγιση στο σύστημα των hotspot

Οι αυξημένες μεταναστευτικές ροές το 2015 άσκησαν δυσανάλογη πίεση στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ, και ειδικά στην Ελλάδα και την Ιταλία. Για αυτό το λόγο δημιουργήθηκε η ανάγκη στήριξης και λήψης μέτρων από τις χώρες της Κοινότητας για την Ελλάδα και την Ιταλία, που αφορούσαν στο σύστημα ασύλου τους και τη φύλαξη των συνόρων.

Προηγούμενα έτη	Αφίξεις *	Νεκροί και αγνοούμενοι
2019	123,663	1.319
2018	141,472	2.277
2017	185,139	3.139
2016	373,652	5.096
2015	1.032.408	3.771
2014	225,455	3,538

* Οι αφίξεις περιλαμβάνουν αφίξεις θαλάσσης στην Ιταλία, την Κύπρο και τη Μάλτα, τόσο θαλάσσιες όσο και χερσαίες αφίξεις στην Ελλάδα και την Ισπανία.

Πηγή:
<http://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean?id=83http://bit.ly/1OxcXf1>

⁴³ https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_el.pdf

Οι αποφάσεις ελήφθησαν στις 13 Μαΐου 2015 με το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για τη Μετανάστευση. Στα άμεσα μέτρα περιλαμβάνονται:

- η διάσωση ανθρωπίνων ζώων στη θάλασσα με τις επιχειρήσεις «Τρίτων» και «Ποσειδώνα» της Frontex,
- η στόχευση στα εγκληματικά δίκτυα λαθραίας διακίνησης ανθρώπων μέσω της καλύτερης χρήσης των μέσων πληροφοριών για τον εντοπισμό των λαθροδιακινητών με τη συμμετοχή της Frontex και της Europol,
- η ανταπόκριση στο μεγάλο όγκο των αφίξεων με προγράμματα μετεγκατάστασης και επανεγκατάστασης των προσφύγων και γενικά των εκτοπισμένων ατόμων που χρήζουν διεθνούς προστασίας και
- η βοήθεια στα κράτη μέλη που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή υποδοχής των ροών.

Αυτή η βοήθεια θα έρθει από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO), τη FRONTEX και την EUROPOL που θα συνεργαστούν για τη γρήγορη ταυτοποίηση, καταχώρηση και λήψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων των παράτυπων μεταναστών που εισέρχονται στη χώρα υποδοχής.

Στους τέσσερις πυλώνες για την καλύτερη διαχείριση της μετανάστευσης συμπεριλαμβάνονται: α) η μείωση των κινήτρων για την παράτυπη μετανάστευση με την αντιμετώπιση των αιτιών που τη δημιουργούν, την πάταξη των λαθραίων διακινητών και την επιστροφή των παράτυπων μεταναστών, β) η διαχείριση των εξωτερικών συνόρων, γ) η παροχή προστασίας με μια κοινή πολιτική χορήγησης ασύλου στην Ευρώπη και τέλος δ) η νέα πολιτική για τη νόμιμη μετανάστευση, μέσω της σωστής διαχείρισής της, της αποτελεσματικής ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών και της συνεργασίας με τις χώρες καταγωγής τους.⁴⁴

Στα επιχειρησιακά σχέδια που προτείνει το ανωτέρω Πρόγραμμα Δράσης είναι η λειτουργία των «hotspot», δηλαδή συγκεκριμένων οριοθετημένων περιοχών στα σημεία πρώτης εισόδου και στα οποία θα παρέχεται στήριξη των μεταναστών, η καταγραφή τους και η παραπομπή τους στις επόμενες κατάλληλες διαδικασίες⁴⁵.

⁴⁴ https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_el.pdf

⁴⁵ https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_6/SR_MIGRATION_HOTSPOTS_EL.pdf

3.3. Η απαρχή των Κέντρων Υποδοχής και ο ρόλος τους

Το παλαιότερο Κέντρο Υποδοχής, σύμφωνα με το Π.Δ. 266/1999, είναι εκείνο του Λαυρίου στην Αττική, ενώ στη συνέχεια λειτούργησαν εκείνο της Νέας Μάκρης, της Πεντέλης, του Ασπροπύργου, της Θεσσαλονίκης, της Κρήτης και ξενοδοχεία και ξενώνες στην Αθήνα.

Το πρώτο Κέντρο αποτελείται από 3 τμήματα: το τμήμα Κοινωνικής Υπηρεσίας, το τμήμα Υγειονομικού και το τμήμα Εσωτερικών Λειτουργιών και Διαχείρισης, ενώ ο Διευθυντής είναι το κύριο πρόσωπο που συγκεντρώνει όλες τις ευθύνες στο πρόσωπό του, μεταξύ άλλων την έγκριση ή όχι του αιτούντα άσυλο για είσοδο στο κέντρο, την εξέταση αιτημάτων, την ενημέρωση των αστυνομικών αρχών όποτε κρίνεται απαραίτητο, η εντολή για παύση φιλοξενίας σε όσους δεν αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες κλπ. (Κόντης κα, 2005)

Γίνεται, συνεπώς, κατανοητό ότι τα Κέντρα Υποδοχής, είναι μέρος του προσφυγικού ζητήματος που χρειάζεται άμεσα τη λήψη αποτελεσματικών μέτρων και τη συνεργασία πολλών διαφορετικών φορέων, καθώς έχουν να κάνουν με χιλιάδες ανθρώπινες ψυχές. Έκτοτε, έχουν ξεκινήσει χρόνιες προσπάθειες βελτίωσης της νομοθεσίας, των διαδικασιών και της οργάνωσης, που μας έχουν φέρει στις συνθήκες που επικρατούν σήμερα.

Κάτω από την «ομπρέλα» του Υπουργείου Εσωτερικών, λειτουργεί μια αυτοτελής Υπηρεσία, η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Υ.Π.Υ.Τ.), πρώην Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής όπως μετονομάστηκε με το Ν3907/201, και η οποία υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Υποδοχής (άρθρο 6, Ν4636/19). Κύρια αποστολή της «η αποτελεσματική διενέργεια των διαδικασιών υποδοχής και ταυτοποίησης των πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών που εισέρχονται στη χώρα χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις.» και θέλουν να αιτηθούν για διεθνή προστασία⁴⁶.

Όσο διαρκούν οι διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης, οι αιτούντες διαμένουν σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.) ή σε Δομές⁴⁷ και τελούν σε καθεστώς περιορισμού της ελευθερίας τους για περίπου 25 ημέρες, μέχρι να ολοκληρωθούν οι

⁴⁶ Άρθρο 8 παρ. 3 του Ν. 4636/19

⁴⁷ <https://migration.gov.gr/ris/>

διαδικασίες ταυτοποίησης και να υποβάλουν το αίτημά τους οπότε και τους εξασφαλίζεται φυσική, νομική, υλική και κοινωνική ασφάλεια.

Η Υ.Π.Υ.Τ. προκειμένου να διαχειριστεί τις προσφυγικές ροές, συνεργάζεται με Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς που έχουν σαν αντικείμενο δράσης τους το προσφυγικό και τη μετανάστευση. Στους Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς συγκαταλέγονται η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες, ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), η διακυβερνητική οργάνωση Intergovernmental Consultations on Migration, Asylum and Refugees (IGC) και η Ευρωπαϊκή Υποστήριξη για το Άσυλο (European Asylum Support Office - EASO) αλλά και με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), με την προϋπόθεση να υπάρχει η εγκυρότητά τους⁴⁸.

Αρχική διαδικασία που ακολουθείται στο ΚΥΤ, με την άφιξη των Υπηκόων Τρίτων Χωρών από το λιμενικό και την αστυνομία, είναι η ενημέρωσή τους σε γλώσσα που κατανοούν, σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και υπόκεινται σε έναν πρώτο ιατρικό έλεγχο προκειμένου να εντοπισθούν ασθενείς που χρήζουν άμεση βοήθεια.

Στη συνέχεια, ύστερα από τις εντολές και τις αποφάσεις του Διοικητή του Κέντρου Υποδοχής (άρθρο 11 του Ν4686/20), υπάγονται σε καθεστώς περιορισμού της ελευθερίας τους, μέσα στο χώρο του ΚΥΤ, ώστε να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες υποδοχής τους και ταυτοποίησής τους.

Στο δεύτερο στάδιο, είναι η καταγραφή των προσωπικών τους στοιχείων στο Πληροφοριακό Σύστημα της ΕΛ.Α.Σ., η εξακρίβωση της ταυτότητας και της ιθαγένειάς τους μέσω της λήψη βιομετρικών στοιχείων (EURODAC) και της φωτογραφίας προσώπου, η πλήρης ιατρική τους καταγραφή και η μέριμνα για ευάλωτες ομάδες.

Επόμενο στάδιο είναι η παραπομπή όσων υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών το επιθυμούν, σε περιφερειακά γραφεία ασύλου, ώστε να υπαχθούν στο καθεστώς διεθνούς προστασίας και τέλος, όσοι δεν το επιθυμούν, παραπέμπονται στους αρμόδιους φορείς και τις αντίστοιχες Περιφερειακές Υπηρεσίες Υποδοχής, για να επιτευχθεί η μετακίνησή τους⁴⁹.

⁴⁸ Το ίδιο

⁴⁹ <https://migration.gov.gr/ris/diadikasies/>

Με αυτή την πολιτική στα Κέντρα Υποδοχής, ανακύπτουν ωστόσο κάποια ζητήματα, όπως από-εδαφικοποιείται η διαδικασία ασύλου, συγκεντροποιούνται οι προσφυγικές ροές σε κοινωνικό όργανο, οι αιτούντες άσυλο εγκλωβίζονται και ασυλοποιούνται, δυσκολεύει η εφαρμογή του διεθνούς δικαίου και παύει να υφίσταται η ανθρωπιστική διάσταση των προσφύγων και των αιτούντων διεθνή προστασία. (Κόντης κα, 2005).

Για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο, από το 2015 μέχρι και σήμερα, με αποφάσεις του Συμβουλίου, θεσπίζονται προσωρινά μέτρα στον τομέα της διεθνούς προστασίας, τόσο για την Ιταλία όσο και για την Ελλάδα. Με το ψήφισμα της 28^{ης} Απριλίου 2015, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υπογραμμίζει για ακόμη μια φορά την ανάγκη η ΕΕ να στηρίξει τις χώρες της Μεσογείου στις δύσκολες συνθήκες που έχει να αντιμετωπίσει εκείνη την περίοδο, δείχνοντας αλληλεγγύη και εντείνοντας τις προσπάθειες για δίκαιη κατανομή των βαρών και των ευθυνών από εκείνες τις χώρες που υποδέχονται το μεγαλύτερο αριθμό των προσφύγων. Επίσης, στην απόφαση (ΕΕ) 2015/1523 του Συμβουλίου της 14^{ης} Σεπτεμβρίου 2015⁵⁰, σημειώνεται η «προσωρινή και έκτακτη μετεγκατάσταση από την Ιταλία και την Ελλάδα προς άλλα κράτη- μέλη, σε διάστημα δύο ετών, 40.000 προσώπων με σαφή ανάγκη διεθνούς προστασίας». Στην ίδια απόφαση υπογραμμίζεται η υποχρέωση των δύο χωρών να «διαμορφώσουν τις δομικές λύσεις που θα οδηγήσουν στην αντιμετώπιση των εξαιρετικών πιέσεων τις οποίες δέχονται τα συστήματα ασύλου και μετανάστευσης» και ότι τα προσωρινά μέτρα έχουν ως στόχο να τις απαλλάξουν από τις ανωτέρω πιέσεις μέσω της μετεγκατάστασης σημαντικού αριθμού αιτούντων άσυλο οι οποίοι έχουν σαφή ανάγκη για απόκτηση διεθνούς προστασίας⁵¹. Όσον αφορά, όμως, την εθνική ασφάλεια και τη δημόσια τάξη, αυτές λαμβάνονται υπόψη καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας της μετεγκατάστασης, *«με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων του αιτούντος, περιλαμβανομένων των κανόνων για την προστασία των δεδομένων»* και ενημερώνοντας τα κράτη μέλη για τις περιπτώσεις που θεωρούνται επικίνδυνες. Στην απόφαση συμπεριλαμβάνεται μεταξύ άλλων και η αναφορά στην οδηγία 2013/33/ΕΕ, σύμφωνα με την οποία «τα κράτη-μέλη θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο να

⁵⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D1523&from=EL>

⁵¹ Συγκεκριμένα προβλέπεται ότι 24.000 πρόσωπα θα πρέπει να μετεγκατασταθούν από την Ιταλία και 16.000 από την Ελλάδα. Ωστόσο, τα κράτη-μέλη διατηρούν το δικαίωμα να αρνηθούν τη μετεγκατάσταση του αιτούντος μόνο εφόσον συντρέχουν εύλογοι λόγοι να θεωρηθεί κίνδυνος για την εθνική ασφάλεια και δημόσια τάξη ή εάν συντρέχουν σοβαροί λόγοι για την εφαρμογή αποκλεισμού όπως ορίζεται στα άρθρα 12 και 17 της οδηγίας 2011/95/ΕΕ.

επιβάλλουν υποχρέωση αναφοράς και να παρέχουν στους αιτούντες διεθνή προστασία υλικά μέσα υποδοχής⁵² {...}».

Ως υλικές συνθήκες υποδοχής νοούνται «οι συνθήκες υποδοχής που περιλαμβάνουν την παροχή στέγης, τροφής και ρουχισμού, σε είδος ή υπό μορφή οικονομικού βοηθήματος ή δελτίων, ή συνδυασμό των τριών, καθώς και ένα βοήθημα για τα καθημερινά έξοδα», σύμφωνα με το άρ. 2 της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 26^{ης} Ιουνίου 2013⁵³.

Τα επόμενα χρόνια, τίθεται σε ισχύ ο νόμος 4636/2019, το ΠΝΠ-ΦΕΚ Α' 45/2-3-2020, που αφορά στην αναστολή της υποβολής των αιτήσεων για χορήγηση ασύλου, και το ΠΝΠ-ΦΕΚ Α' 55/11-3-2020, σχετικά με την αναστολή της λειτουργίας των Υπηρεσιών Ασύλου λόγω covid-19.

Κατά την ΠΝΠ- ΦΕΚ Α' 45/2-3-2020⁵⁴, έχοντας ληφθεί υπόψη η αντιμετώπιση ασύμμετρης απειλής κατά της ασφάλειας της χώρας, η οποία υπερβαίνει τη δικαιολογητική βάση του διεθνούς και ενωσιακού δικαίου για τη διαδικασία παροχής ασύλου, η αδυναμία εξέτασης σε εύλογο χρόνο των αιτήσεων παροχής ασύλου εξαιτίας της μαζικής εισροής μεταναστών-προσφύγων, και το δικαίωμα της Ελληνικής Δημοκρατίας να διαφυλάσσει την ακεραιότητά της, αποφασίζεται η αναστολή υποβολής των αιτήσεων χορήγησης ασύλου από την έναρξη ισχύος της παρούσας, ήτοι 1^η Μαρτίου 2020, για ένα μήνα. Επίσης προβλέπεται τα άτομα αυτά να επιστρέφονται, χωρίς καταγραφή, στη χώρα προέλευσης ή καταγωγής. (άρθρο 1)

Το Μάιο του 2020 υποβάλλεται αναφορά από δικηγόρους και οργανώσεις [HIAS Ελλάδος, Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο (RSA), Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, ΔΙΟΤΙΜΑ, Legal Center Lesvos, European Lawyers in Lesvos (ELIL), FENIX Humanitarian Legal Aid και PRAKSIS] που δρουν στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας, σημειώνοντας τα κυριότερα ζητήματα που ανακύπτουν στη

⁵² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D1523&from=EL>

⁵³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033&from=ES>

⁵⁴ https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/603718/p.n.p.-2-3-2020-2020

λειτουργία του ΚΥΤ, έχοντας άμεσες επιπτώσεις στους αιτούντες που φιλοξενούνται εκεί.

Στην αναφορά σημειώνονται η παραβίαση της παροχής υλικών αγαθών υποδοχής, η προτεραιοποίηση των αιτημάτων σε βάρος παλαιότερων (άρθρο 83, παρ.7 του Ν4636/19), η αδυναμία πρόσβασης στα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου (ΠΓΑ) της Λέσβου λόγω υπερπληθυσμού, η παραβίαση της οικογενειακής επανένωσης και των δικαστικών εγγυήσεων για τους ασυνόδευτους ανηλίκους, η παραβίαση του δικαιώματος πρόσβασης σε προσφυγή⁵⁵, η συστηματική και παράνομη πλασματική επίδοση αποφάσεων, η οποία γίνεται στο Διοικητή του ΚΥΤ αντί για τον ενδιαφερόμενο και η παραβίαση διαδικαστικών εγγυήσεων στις διαδικασίες επανεισδοχών. Επίσης αναφέρθηκαν στις παράνομες πρακτικές διοικητικής κράτησης αιτούντων άσυλο, στη μη πρόσβαση των κρατούμενων σε ιατρικές υπηρεσίες, σε νομική βοήθεια και στην κράτησή τους για μεγάλα χρονικά διαστήματα σε ακατάλληλες συνθήκες και τέλος στα διαδικαστικά κωλύματα σχετικά με την πρόσβαση σε νομική εκπροσώπηση⁵⁶.

Από τη μία πλευρά, λοιπόν, παρατηρείται η προσπάθεια της Ευρώπης να τηρηθεί η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Καθεστώς των Προσφύγων, και από την άλλη, η ανάπτυξη πολιτικών και τακτικών που μαρτυρούν την πρόθεση για επανεισδοχή και κράτηση των παράτυπων μεταναστών και αιτούντων άσυλο. Η κατάσταση που επικρατεί στα ΚΥΤ, και συγκεκριμένα σε εκείνο της Μόριας, μαρτυρά ότι στην προσπάθεια της εξασφάλισης της εθνικής ασφάλειας, δημιουργείται ένα επιπλέον

⁵⁵ Συμπεριλαμβάνονται η αδυναμία εξασφάλισης παροχής δωρεάν νομικής βοήθειας όπως ορίζεται από το άρθρο 71, παρ. 3 του Ν4636/19), η μη παροχή στους αιτούντες ενημέρωσης σχετικά με την απόφαση και το αίτημα για διεθνή προστασία, η μη καταγραφή των προφορικών αιτημάτων κατάθεσης προσφυγής κατά της απορριπτικής απόφασης, η αδυναμία της διοίκησης να παράσχει αντίγραφο της ηχητικής καταγραφής της συνέντευξης των αιτούντων άσυλο και η αδυναμία των διοικητικά κρατούμενων να επικοινωνήσουν με το ΠΓΑ Λέσβου, ώστε να καταθέσουν προσφυγή καθώς οι αρχές κράτησης δε διαθέτουν διερμηνείς και οι αιτούντες παραπέμπονται στο ΚΕΠ Μυτιλήνης, χωρίς να τους παρέχεται οποιαδήποτε πληροφορία σχετικά με την αίτησή τους κλπ.

⁵⁶ <https://www.tanea.gr/2020/06/11/greece/lesvos-kataggelies-gia-sovares-paraviaseis-tis-diethnous-nomothesias-sta-hotspot/>

πρόβλημα που επιζητά άμεσα λύση και δεν είναι άλλο από το προσφυγικό και τις διαδικασίες ασύλου.

Χιλιάδες προσωρινά εγκατεστημένοι, μετατρέπονται σε μόνιμα εγκατεστημένοι αιτούντες στα νησιά υποδοχής, σε καθεστώς ανεπίσημης διαμονής και με τον κίνδυνο δουλικής εργασίας, αφού από τις μνημονιακές κυβερνήσεις της τελευταίας δεκαετίας, παραγκωνίζονται θεμελιώδεις κανόνες δικαίου, και τη θέση τους παίρνουν κείμενα πολιτικής ανάλυσης (Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, 2008) ή απλά δελτία τύπου (Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, 2016)⁵⁷.

Γίνεται, όμως, επίσης αντιληπτό ότι, ενώ αρχικά ο στόχος της δημιουργία των Κέντρων Υποδοχής ήταν η λύση του προσφυγικού και η διαχείριση των μεγάλων μεταναστευτικών ροών, τώρα έχει εξελιχθεί σε μεμονωμένο πρόβλημα. Πρόβλημα το οποίο μπορεί να μην επηρεάζει την πλειοψηφία των κρατών-μελών άμεσα, αλλά χρήζει τη συνολική συνεργασία τους για την επίλυσή του αφού προκλήθηκε επίσης από τις μεταξύ τους συμφωνίες, και δεν παύει να είναι μία «κοινωνική βόμβα» έτοιμη να εκραγεί με συνέπειες στο σύνολο της Κοινότητας και δυστυχώς στην ασφάλεια χιλιάδων ανθρώπων, γηγενών ή μεταναστών/προσφύγων, και των κρατών.

3.4. Η περίπτωση του ΚΥΤ της Μόριας

Στη Λέσβο αρχικά δημιουργείται το ΚΥΤ της Μόριας, πάνω σε παλαιότερη Δομή, και στη συνέχεια οι Δομές Φιλοξενίας στο Καρά Τεπέ και το ΠΙΚΠΑ. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Αστυνομίας και του Λιμενικού, μέχρι το τέλος Αυγούστου του 2015, η Λέσβος δέχεται το 47% των προσφύγων, δηλαδή 113.371. Συνολικά εισέρχονται στο νησί:

- 12.187 το 2014,
- 512.327 το 2015,
- 98.960 το 2016,
- 12.862 το 2017 και
- 14.882 πρόσφυγες το 2018.

⁵⁷ <http://eekp.gr/wp-content/uploads/2020/06/PERIODIKO-T12.pdf>

Το Σεπτέμβριο του 2019, μόνο στο ΚΥΤ της Μόριας, φιλοξενούνται περισσότερα από 13.500 άτομα, ενώ η προβλεπόμενη χωρητικότητα αντιστοιχεί σε 3000.

Από το Φεβρουάριο του 2016 η κατάσταση φαίνεται να βελτιώνεται, αφού πλέον, για το Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης, ορίζεται υπεύθυνος του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής (Υ.ΜΕ.ΠΟ.) και έχουν δημιουργηθεί άλλοι δύο χώροι καταγραφής, με δυνατότητα φιλοξενίας 1.200 ατόμων.

Ωστόσο, η εικόνα της Ελλάδας ως χώρα υποδοχής, είναι προβληματική και υστερεί στα βασικά διεθνή πρότυπα σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης και την παροχή βασικών υπηρεσιών.

Το πιο δύσκολο σημείο που είχαν να αντιμετωπίσουν τα Κέντρα Υποδοχής γενικά, ανάμεσά τους και εκείνο της Μόριας, ήταν η υλοποίηση της διαδικασίας καταγραφής των νεοαφιχθέντων, καθώς στις αρχές δεν υπήρχε ο χώρος, η ταχύτητα και το κατάλληλα εκπαιδευμένο υπαλληλικό προσωπικό για την διαδικασία αυτή.

Σε κάποια σημεία υπήρχε η ηλεκτρονική καταγραφή μέσω του συστήματος Eurodac, και σε κάποια άλλα η χειρόγραφη καταγραφή, πάντα με τη συνδρομή του λιμενικού και των αστυνομικών αρχών. (Σπυροπούλου κα, 2016)

Χαρακτηριστικό του Ελληνικού Συστήματος Ασύλου τα τελευταία χρόνια, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, ήταν η περιορισμένη πρόσβαση στη διαδικασία αίτησης και εξέτασης των αιτημάτων διεθνούς προστασίας, η έλλειψη διερμηνέων και οι ανεπαρκείς αποφάσεις και συνεντεύξεις, με αποτέλεσμα πολλοί πρόσφυγες να μη ζητούν άσυλο και να συγκεντρώνονται χιλιάδες στα Κέντρα Υποδοχής.

Επιπλέον στις Υπηρεσίες Ασύλου, καθυστερούν οι διαδικασίες για μεγάλο χρονικό διάστημα που μπορεί να κυμαίνεται από 6 μήνες μέχρι και 3 χρόνια. (Κόντης κα, 2005) Συγκεκριμένα, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει αναφέρει το 2005 ότι *«η πρόσβαση στο άσυλο και οι συνθήκες κράτησης των παράνομων αλλοδαπών, μεταξύ των οποίων και οι αιτούντες άσυλο, συνεχίζουν να παραμένουν οι πιο προβληματικοί τομείς του ασύλου⁵⁸»*.

Ο αναπληρωτής, υπουργός Μεταναστευτικής Πολιτικής, στο δελτίου τύπου στις 7/2/2016, είχε αναφέρει ότι *«η διαχείριση σε οργανωμένους χώρους δεν επιβαρύνει τους κατοίκους, δεν διαταράσσει την καθημερινότητά τους και προστατεύει τόσο τους*

⁵⁸ Συνήγορος του Πολίτη, 2005, σ. 80 στο Κόντης κα, 2005

πρόσφυγες όσο και τον ντόπιο πληθυσμό». Συνεχίζει υπογραμμίζοντας ότι «μοναδική απάντηση αποτελεί η ελεγχόμενη διαχείριση των εισερχομένων πληθυσμών σε κέντρα υποδοχής, τόσο στα σημεία εισόδου, όσο και στην ενδοχώρα, σύμφωνα με τις Ευρωπαϊκές και διεθνείς δεσμεύσεις και υποχρεώσεις της χώρας⁵⁹». Ευρωπαϊκές και διεθνείς δεσμεύσεις δεν έχει μόνο η Ελλάδα, παρ' όλα αυτά.

Γίνεται, συνεπώς, αντιληπτό ότι οι προβληματικές συνθήκες που επικρατούσαν στο παρελθόν και συνεχίζουν να υφίστανται ακόμη και σήμερα, με αποτέλεσμα να γίνεται υπερσυγκέντρωση χιλιάδων μεταναστών, ως επακόλουθο του ρυθμού που εξετάζονται οι αιτήσεις ασύλου και διεθνούς προστασίας και της όλης διαδικασίας επαναπροώθησής τους σε άλλα κράτη μέλη. Έτσι, δυσκολεύεται η διαβίωση στα Κέντρα Υποδοχής και Φιλοξενίας τους.

Οι συνθήκες είναι κατώτερες των ελάχιστων αποδεκτών διεθνών προτύπων και η λήψη δραστικών μέτρων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, καθίσταται απαραίτητη, ειδικά μετά τα τελευταία αιφνίδια μεταναστευτικά κύματα. Σε ένα τέτοιο κλίμα προστέθηκε και η πανδημία με όλες της τις συνέπειες, δυσκολεύοντας ακόμη περισσότερο την κατάσταση στο ΚΥΤ της Μόριας και προκαλώντας ίσως το αναμενόμενο τέλος του⁶⁰.

3.5. Το χρονικό της καταστροφής του ΚΥΤ της Μόριας

Το European Council of Refugees and Exile (ECRE) στις 19 Μαρτίου 2020 δημοσιεύει άρθρο με τίτλο: «Φόβος πυρκαγιάς και ιών στη Μόρια, 450 άτομα που κρατούνται σε πλοίο μεταφέρθηκαν σε κλειστό στρατόπεδο». Στις 8 Σεπτεμβρίου 2020 όντως το μεγαλύτερο μέρος του Κέντρου καίγεται, ενώ ακολουθεί δεύτερη πυρκαγιά την επόμενη ημέρα στον υπόλοιπο καταυλισμό. Περίπου 12.000 πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο, καλούνται να μαζέψουν ό,τι περιουσία είχαν πάρει μαζί τους και είχαν σώσει από τις χώρες καταγωγής τους και να βρουν διέξοδο, να επιβιώσουν. Αυτή τη φορά σε Ευρωπαϊκό έδαφος.

Πολλά τα τοπικά άρθρα και οι διεθνής ειδήσεις για το τέλος του κέντρου των προσφύγων της Μόριας. Ποιος έβαλε τη φωτιά; Ήταν τελικά οι 6 Αφγανοί οι υπαίτιοι; Βοήθησαν ντόπιοι; Ήταν ακροδεξιές ομάδες του νησιού; Ήταν ατύχημα ή

⁵⁹ <https://www.ypes.gr/enimerosi-gia-ta-kentra-ypodochis-kentra-katagrafis-taytopoiisis-hotspots-kai-domes-filoxenias/>

⁶⁰ <https://www.infomigrants.net/en/post/27145/moria-camp-is-burning-now-can-you-hear-me>

αναμενόμενο γεγονός; Ας δούμε τι προηγήθηκε πριν την ημέρα της 8^{ης} Σεπτεμβρίου 2020.

Το Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας δημιουργήθηκε για να φιλοξενήσει 3.000 πρόσφυγες. Αρχικός σκοπός του ήταν η προσωρινή διαμονή των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο μέχρις ότου διευθετηθούν οι αιτήσεις τους για διεθνή προστασία ή η επιστροφή τους.

Υπήρξαν περίοδοι που στο ΚΥΤ διέμεναν ταυτόχρονα 28.000 άνθρωποι, στοιβαγμένοι μέσα σε σκηνές ή κοντέινερ, μη γνωρίζοντας για το πόσο θα βρίσκονται ακόμη εκεί. Οι συνθήκες που επικρατούσαν στο κέντρο είναι ευρέως γνωστές, και σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο, χάρη στις ανακοινώσεις, στα άρθρα και στις εισηγήσεις των οργανώσεων που δρούσαν μέσα στο χώρο του ΚΥΤ και κυρίως των Γιατρών Χωρίς Σύνορα (ΓΧΣ).

Ο συνδυασμός της Κοινής Δήλωσης της ΕΕ-Τουρκίας με τον Κανονισμό του Δουβλίνου, το ξέσπασμα του covid-19 και με την Πράξη του Νομοθετικού Περιεχομένου (ΠΝΠ) της 2^{ης} Μαρτίου του 2020 (ΦΕΚ Α'45), σύμφωνα με την οποία αναστέλλεται η υποβολή των αιτήσεων χορήγησης ασύλου για ένα μήνα για άτομα που εισέρχονται στη χώρα παράνομα από την έναρξη ισχύος της παρούσας πράξης, επιστρέφοντας τα άτομα εκείνα χωρίς να έχουν καταγραφεί στη χώρα προέλευσης ή καταγωγής τους⁶¹

ήταν καταστροφικός για τα νησιά υποδοχής της Ελλάδας και της Ιταλίας. Αλλά τα Ελληνικά νησιά, ιδιαίτερα της Λέσβου, μονοπωλούν το παγκόσμιο ενδιαφέρον για τα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα.

Η αποτυχία της Κοινής Δήλωσης, όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, όσον αφορά στην μετεγκατάσταση προσφύγων σε χώρες της ΕΕ, η δυσανάλογη πίεση που δέχονται τα κράτη πρώτης υποδοχής σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη και η μη εγγυημένη ευρωπαϊκή αλληλεγγύη, έχει σαν αποτέλεσμα τον εγκλωβισμό χιλιάδων προσφύγων στα κέντρα υποδοχής.

Οι γραφειοκρατικές διαδικασίες πολλές και χρονοβόρες, το προσωπικό αισθητά λιγότερο από το απαιτούμενο, οι υγειονομικές συνθήκες προβληματικές και ελλιπείς.

⁶¹ <https://lawnet.gr/law-news/fek-a45-2020-anastoli-tis-ypovolis-etiseo/>

Από τη μία γίνεται δωρεά από την Κυβέρνηση της Ολλανδίας για κάλυψη υγειονομικής μονάδας η οποία θα λειτουργεί στο ΚΥΤ και από την άλλη οι δημοτικές αρχές επιβάλλουν πρόστιμα 60.000 ευρώ για αυθαίρετες ιατρικές υποδομές της ΥΑ του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και των ΓΧΣ, με αποτέλεσμα το κλείσιμό τους⁶².

Στον παραπάνω εγκλωβισμό συμβάλει σημαντικά και η προαναφερθείσα ΠΝΠ της Κυβέρνησης, σύμφωνα με την οποία *«Η Ελληνική Κυβέρνηση στερεί το δικαίωμα αίτησης χορήγησης ασύλου σε όσους εισέρχονται στη χώρα χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα για το μήνα Μάρτιο. Η Πράξη, κυρωθείσα στις 27 Μαρτίου 2020 από τη Βουλή, υιοθετεί μεταξύ άλλων μέτρων για την αντιμετώπιση των τουρκικών δηλώσεων για την ακώλυτη διέλευση προσφύγων και μεταναστών από τα σύνορα της Τουρκίας προς την Ελλάδα. Η ΠΝΠ αναστέλλει την καταγραφή των αιτήσεων ασύλου για ένα μήνα, ενώ προβλέπει άμεση απέλαση όσων εισέρχονταν σε ελληνικό έδαφος, χωρίς καταγραφή, στις χώρες καταγωγής τους ή στην Τουρκία.»*⁶³

Συνέπεια της ΠΝΠ είναι η άμεση και αυθαίρετη κράτηση των νεοεισερχομένων, με αποτέλεσμα το συνωστισμό και την έκθεση σε υγειονομικούς κινδύνους λόγω του covid-19, χάνοντας τα δικαιώματά τους για την αίτηση ασύλου, την πρόσβαση σε υλικές συνθήκες υποδοχής και την ελευθερία της μετακίνησής τους. Παρ' όλα αυτά η κράτηση επιβάλλεται μόνο σε περιπτώσεις που έχει επιβληθεί απομάκρυνση και διαπιστώνεται ο κίνδυνος για την εθνική ασφάλεια ή για διαφυγή. Ωστόσο, όσους συνέλαβαν οι αρχές στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, τους χορήγησαν αποφάσεις απέλασης με κράτηση, χωρίς να έχουν υποβληθεί σε διαδικασίες υποδοχής ή ταυτοποίησης⁶⁴. Από την άλλη πλευρά, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (Frontex) σημειώνει ότι *«δεν υποστηρίζει και δεν πρόκειται να υποστηρίξει επιστροφές υπηκόων τρίτων χωρών, οι οποίοι έφθασαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της προσωρινής αναστολής των διαδικασιών ασύλου. Πιθανή συνδρομή της Frontex στις επιστροφές των συγκεκριμένων μεταναστών δύναται να παρασχεθεί μόνο σε περίπτωση που η Ελλάδα διασφαλίσει το δικαίωμά τους στην πρόσβαση στη*

⁶² <https://www.tanea.gr/2020/09/02/greece/apokalypsi-den-leitourgei-akoma-to-kentro-ygeias-sti-moria/>, δημοσίευση στις 2 Σεπτεμβρίου 2020

⁶³ <https://rsaeegean.org/el/analysi-sterisi-dikaiomaton-kata-tin-anastoli-tis-diadikasias-asyloy-stin-ellada/>

⁶⁴ Όπως αναφέρεται στην rsaeegean.org

διαδικασία ασύλου και την έκδοση αποφάσεων επιστροφής βάσει εξατομικευμένης κρίσης.»⁶⁵

Η Ελληνική Κυβέρνηση, πήρε την απόφαση αναστολής των αιτήσεων ασύλου για το μήνα Μάρτιο, λόγω των αιφνίδιων μαζικών εισροών από τα χερσαία ελληνο-τουρκικά σύνορα, επικαλούμενη το άρθρο 78 παρ. 3 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με την οποία «εάν ένα ή περισσότερα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν επείγουσα κατάσταση λόγω αιφνίδιας εισροής υπηκόων τρίτων χωρών, το Συμβούλιο μπορεί να εκδίδει, μετά από πρόταση της Επιτροπής, προσωρινά μέτρα υπέρ του εν λόγω κράτους μέλους ή των εν λόγω κρατών μελών. Το Συμβούλιο αποφασίζει μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο». Ωστόσο επικρίθηκε για «παραβίαση θεμελιωδών αρχών του προσφυγικού δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων {...} οδηγώντας σε συνέχιση αυθαίρετης κράτησης των αιτούντων άσυλο στους οποίους εφαρμόστηκε, υπό συνθήκες ακατάλληλες για τη ζωή και αξιοπρέπεία τους.»⁶⁶

Και τον ίδιο μήνα προκύπτει άλλη μία πρόκληση, καθοριστική από ό,τι φαίνεται, εκείνη της πανδημίας. Αυτό το γεγονός θα φέρει τραγικά αποτελέσματα στα εξής επίπεδα:

- στην άμεση απειλή της ζωής των προσφύγων,
- στην ασφάλεια των εργαζομένων στις δομές αυτές,
- στο στιγματισμό ανθρώπων και
- στην ενίσχυση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

Σημαντικό ρόλο σε όλα αυτά έπαιζαν, παίζουν και θα παίζουν τα ΜΜΕ.

Ο ΕΟΔΥ, παρακολουθώντας τη διεθνή εξέλιξη της επιδημίας, λαμβάνει μέτρα, όπως:

- περιορισμού κυκλοφορίας και τυχόν παράτασής τους όταν κρίνεται απαραίτητο,
- περιορισμό στις επισκέψεις ατόμων και φορέων εντός των ΚΥΤ εκτός από τους εργαζόμενους σε αυτά,
- αναστολή της λειτουργίας άτυπων δομών και όλων των δραστηριοτήτων,
- υποχρεωτικές θερμομετρήσεις των νεο-εισερχομένων και

⁶⁵ https://rsaegean.org/wp-content/uploads/2020/05/RSA_LN_AsylumSuspension.pdf

⁶⁶ <https://rsaegean.org/el/analysisi-sterisi-dikaiomaton-kata-tin-anastoli-tis-diadikasias-asyloy-stin-ellada/>

- την ενημέρωση σε γλώσσες που κατανοούν.⁶⁷

Στη συνέντευξη τύπου του Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου, Νότη Μηταράκη, αναφέρεται το πρόγραμμα Αγνοδίκη το οποίο «*περιλαμβάνει την άμεση μεταφορά των νέων αφίξεων σε ειδικά σχεδιασμένες δομές υγειονομικής απομόνωσης στην ηπειρωτική Ελλάδα*».⁶⁸

Από την άλλη πλευρά το Περιφερειακό Κέντρο Πληροφοριών των Ηνωμένων Εθνών σημειώνει ότι τα Ηνωμένα Έθνη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR) «*παραμένουν προσηλωμένα στην πρόληψη και την αντιμετώπιση αυτής της έκτακτης κατάστασης για την υγεία. Πρωταρχικός στόχος τους είναι η προστασία των προσφύγων, των εκτοπισμένων και των κοινοτήτων υποδοχής τους*», ενώ ο ΔΟΜ «*συνεργάζεται με δεκάδες χώρες για την προετοιμασία και την αντιμετώπιση της πανδημίας*»⁶⁹.

Από το προηγούμενο καλοκαίρι κιόλας, εκείνο του 2019, έχει κρούσει ο κώδωνας του κινδύνου στο ΚΥΤ της Λέσβου, όταν ο συνολικός πληθυσμός των διαμενόντων φτάνει τους 10.000, το ιατρικό κλιμάκιο αποδυναμώνεται με τον αριθμό αυτό των νεοεισερχομένων, η αστυνομική δύναμη του νησιού δεν δύναται να ελέγξει την κατάσταση και η συνεργασία με τους διερμηνείς δεν είναι σταθερή.

Τα ζητήματα αυτά έχουν ως συνέπεια τις άσχημες και φορτισμένες συνθήκες κάτω από τις οποίες εργάζονται οι εργαζόμενοι στο ΚΥΤ, οι συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων να είναι κάθε άλλο παρά ευρωπαϊκών προτύπων, οι πρόσφυγες να διαταράσσονται ακόμη περισσότερο ψυχικά, αντί να αισθάνονται πλέον ασφαλής στην Ευρώπη και η συνεργασία τους με τις αστυνομικές αρχές και το διοικητικό προσωπικό, να δυσχεραίνει όλο και περισσότερο χωρίς τη βασική επικοινωνία μεταξύ τους⁷⁰.

Εν κατακλείδι, οι συνθήκες στο ΚΥΤ της Μόριας γίνονται όλο και πιο επικίνδυνες και ακανθώδεις, όσο αυξάνεται ο αριθμός των νεοεισερχομένων, και από προσωρινός χώρος φιλοξενίας, καταλήγει να γίνεται μακροχρόνιος τόπος συγκέντρωσης ψυχών.

Λαμβάνοντας υπόψιν όλες τις παραπάνω συνθήκες που επικρατούν αυτά τα χρόνια στο ΚΥΤ, συνυπολογίζοντας την ψυχική υγεία των προσφύγων, τις γραφειοκρατικές-

⁶⁷ <https://eody.gr/odigies-dialogis-kai-diacheirisis-loimoxis-covid-se-domes-ypodochis-prosfygon-kai-metanaston/?print=print>

⁶⁸ <https://www.mitarakis.gr/press/6296-20201112-tilesynedriasi>

⁶⁹ unric.org/el, Το έργο των Ηνωμένων Εθνών κατά του κορωνοϊού

⁷⁰ Δημοσίευση στις 30/8/2019 στη gr.euronews.com

διοικητικές απαιτήσεις, τις υγειονομικές ελλείψεις, και το γεγονός ότι «συγκατοικούν» τόσες διαφορετικές υπηκοότητες στον ίδιο χώρο, σε τόσο μεγάλο αριθμό και για μεγάλο χρονικό διάστημα, μπορεί να πει κανείς ότι η αντίδραση και η ανέχεια των προσφύγων κάποια στιγμή θα έφτανε στα όριά της και η καταστροφή του ήταν αναμενόμενη. Είχαν την ελπίδα ότι οι διαδικασίες για παροχή διεθνούς προστασίας και αποσυμφόρησης του ΚΥΤ θα δρομολογηθούν σύντομα και τα πράγματα να γίνουν καλύτερα για εκείνους. Στην πραγματικότητα μπορεί η Μόρια να μην υπάρχει πλέον, και αντ' αυτής να υπάρχει το Καρά Τεπέ, καθώς και οι κλειστές δομές-φυλακές είναι προ των πυλών. Το σημαντικό είναι, ωστόσο, να μην παραμερίζεται ο στόχος όλων αυτών των προσπαθειών, ο οποίος δεν είναι άλλος από τη διευκόλυνση των προσφύγων, να τεθεί ένα τέλος στην ταλαιπωρία τους και να ολοκληρώνεται η διαδικασία παροχής ασύλου σε όσους το δικαιούνται.

ΚΕΦ.4 ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

4.1. Συλλογή ερευνητικού υλικού

Η συλλογή του υλικού έγινε μέσω ερωτηματολογίων και σε μερικές περιπτώσεις, εάν συμφωνούσε και ο ερωτηθέν, με βιογραφικές συνεντεύξεις μέσω skype. Οι συμμετέχοντες, μέσω των μη δομημένων ερωτήσεων, καθιστούν την προσωπική τους εμπειρία από την εργασία τους στο ΚΥΤ της Μόριας τη χρονική περίοδο από το 2015 μέχρι το 2020.

Η χρονική διάρκεια των ερωτηματολογίων, για όσους επέλεξαν να απαντήσουν με αυτό τον τρόπο, κυμαινόταν από 20 λεπτά μέχρι και 1,5 ώρα, ανάλογα με το κατά πόσο ήθελαν να αναλύσουν τις ανοιχτές ερωτήσεις και να επεκταθούν επί του θέματος. Αντίθετα, οι συνεντεύξεις μέσω skype διήρκησαν από 1 ώρα μέχρι 3, επιτρέποντας στους συμμετέχοντες να αναλύσουν τα βιώματα τους. Τα ερευνητικά ερωτήματα, ωστόσο, παραμένουν τα ίδια και στις δύο ερευνητικές προσεγγίσεις.

4.2. Δείγμα συμμετεχόντων

Συνολικά συγκεντρώθηκαν 7 ερωτηματολόγια και πραγματοποιήθηκαν 3 συνεντεύξεις. Το ηλικιακό φάσμα κυμαινόταν ανάμεσα στις δεκαετίες 20 μέχρι 60.

Όλοι οι συμμετέχοντες είχαν διαφορετικό αντικείμενο και ειδικότητα στο χώρο του ΚΥΤ. Κάποιοι ήταν συνάδελφοι και κάποιοι μεμονωμένες περιπτώσεις, παλιοί συνάδελφοι γνωστών και φίλων που οδήγησαν στην εύρεσή τους, με τη μέθοδο της «χιονοστιβάδας». Με αυτό τον τρόπο, αναπτύχθηκε ένα κλίμα οικειότητας και αμεσότητας, και συγκεκριμένα για τις συνεντεύξεις μέσω skype.

4.3. Καταγραφή δεδομένων

Κατά τη διάρκεια επαφών με φίλους και γνωστούς, προκειμένου να γίνει η προσπάθεια εύρεσης ατόμων που εργάστηκαν στο ΚΥΤ, εκφράστηκε η δυσπιστία των δεύτερων και πολλοί αρνήθηκαν να απαντήσουν, παρ' όλο που τα ερωτηματολόγια (ηλεκτρονικής μορφής και αρχείων Word) θα ήταν ανώνυμα.

Ωστόσο, επιτεύχθηκε η συγκέντρωση 10 ερωτηματολογίων- συνεντεύξεων, με ενδιαφέροντα ευρήματα και αποτελέσματα.

4.4. Ανάλυση συνεντεύξεων

Η παρούσα ποιοτική μελέτη αποσκοπεί να διερευνήσει τις συνθήκες που επικρατούν στο ΚΥΤ της Μόρια από το 2015 μέχρι την καταστροφή του, το 2020. Συγκεκριμένα ενδιαφέρεται να αναδείξει το υγειονομικό και διοικητικό κλίμα που επικρατεί μέσα στο κέντρο, εάν εκείνο συνέβαλε στην καταστροφή του και αν ήταν αναμενόμενο, ποιες οι απόψεις των ντόπιων και των ερωτηθέντων σχετικά με την εθνική ασφάλεια και την ύπαρξη των προσφύγων. Επίσης, τί αλλαγές κρίνονται ότι πρέπει να πραγματοποιηθούν ώστε να βελτιωθεί η λειτουργία του ΚΥΤ και να είναι πλέον περισσότερο βιώσιμο και λειτουργικό.

Η συλλογή του ερευνητικού υλικού βασίστηκε στις προσωπικές αφηγήσεις και εμπειρίες ανθρώπων (10) που εργάστηκαν σε διαφορετικούς τομείς, φορείς και ειδικότητες, εθελοντικά ή όχι, στο ΚΥΤ την περίοδο που εξετάζεται. Οι απαντήσεις αποτύπωσαν διάφορες αντιλήψεις και πραγματικότητες για το θέμα σε κάποια σημεία, ανάλογα με την ειδικότητα και το επάγγελμα του εκάστοτε ερωτηθέντα.

Ανάλυση των ερευνητικών ερωτημάτων

1. Ποιες οι συνθήκες που επικρατούσαν στο ΚΥΤ της Μόριας από το 2015 μέχρι την καταστροφή του, ήτοι 2020;

Εννέα στους δέκα εργαζόμενους αναφέρουν ότι οι συνθήκες διαβίωσης ήταν οι χειρότερες και σε καμία περίπτωση ανθρώπινες. Όσον αφορά τις υλικές συνθήκες υποδοχής, οι οποίες αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, προκύπτουν σοβαρά προβλήματα με τη στέγαση των αιτούντων άσυλο, η οποία δεν προσδίδει καθόλου ασφάλεια σε γυναίκες, παιδιά και ευάλωτες ομάδες, προβλήματα με την παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, το οποίο δυσχεραίνει τις συνθήκες διαβίωσης τις χειμερινές περιόδους και θέματα με την πρόσβαση σε τουαλέτες (1 τουαλέτα για να εξυπηρετεί 200 άτομα στην καλύτερη περίπτωση). Επιπλέον προβλήματα εντοπίζονται στην παροχή νερού και τροφής για τους φιλοξενούμενους, οι οποίοι στοιβάζονται στις ουρές με τις ώρες προκειμένου να προμηθευτούν. Τέλος, το μεγαλύτερο και σημαντικότερο πρόβλημα που επισημαίνουν οι εργαζόμενοι είναι ότι, σε έναν περιορισμένο χώρο, είναι συγκεντρωμένοι πολλοί περισσότεροι άνθρωποι από εκείνους που προβλέπονται και για χρονικό διάστημα που πολλές φορές πλησιάζει τα 2 χρόνια, μέχρις ότου ολοκληρωθούν οι διαδικασίες για παροχή ασύλου. Μετά από αυτή τη μακρόχρονη διαμονή σε υπερπλήρη δομή, η ψυχική και φυσική υγεία των προσφύγων επιβαρύνεται

με αποτέλεσμα να αναπτύσσονται ακραίες, βίαιες συμπεριφορές και χρήση ουσιών. Ένας εργαζόμενος του ΚΥΤ, ο οποίος στο πλαίσιο της εργασίας του ερχόταν σε επαφή με τους αιτούντες άσυλο ώστε να συζητούν περί της υγείας τους, σημειώνει:

«οι συνθήκες ήταν ιδιαιτέρως άσχημες. Το ΚΥΤ φιλοξενούσε υπέρογκο αριθμό ατόμων που υπερέβαινε κατά πολύ τον αριθμό των φιλοξενούμενων για το οποίο είχε αρχικά σχεδιαστεί. Οι συνθήκες υγιεινής ήταν πολύ κακές δεδομένου ότι τα άτομα που διέμεναν εκεί δεν είχαν πρόσβαση σε τουαλέτες και μπάνιο. Καμία μέριμνα για τη θέρμανσή τους και καμία ειδική μέριμνα για ανήλικα άτομα και γυναίκες οι οποίοι εκτίθενται σε εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες ασφάλειας».

Η Γενική Επιθεωρήτρια της Αστυνομίας Αλλοδαπών, όσον αφορά τις ιατρικές παροχές αναφέρει: *«Από εκείνη τη στιγμή με την Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας και έπειτα, οι αιτούντες είτε επιστρέφονται στην Τουρκία είτε μεταφέρονται στην ενδοχώρα όσοι χαρακτηρίζονται πρόσφυγες. Δυστυχώς παρόλες τις προσπάθειες που γίνονταν κατά καιρούς το ιατρικό προσωπικό και νοσηλευτικό δεν ήταν ποτέ επαρκές εντός του ΚΥΤ. {...} Τα βαριά περιστατικά τα πήγαιναν πάντα στο νοσοκομείο της Λέσβου όπου και εκεί οι γιατροί δεν επαρκούσαν και δεν υπήρχαν όλες οι ειδικότητες.»*

Σχετικά με τον αριθμό των φιλοξενούμενων στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας, κατά την περίοδο 2015-2016 έφτασαν τους 20.000, αφού ανά ημέρα μπορεί να έφταναν καθημερινά 8 με 10 χιλιάδες άνθρωποι. Έκτοτε ο αριθμός υπολογίζεται ανά διαστήματα περίπου από 7.000 άτομα μέχρι 15.000.

Οι συνθήκες που επικρατούσαν όλα αυτά τα χρόνια, επικρατούσαν και το Σεπτέμβριο του 2020, όταν κάηκε το Κέντρο Υποδοχής της Μόριας, ενώ η πανδημία έκανε την κατάσταση ακόμη χειρότερα, όπως αναφέρουν οι ερωτηθέντες. Χαρακτηριστική είναι η απάντηση ενός εργαζομένου ο οποίος αναφέρει ότι:

«οι συνθήκες ήταν άθλιες. Κανένα μέτρο προφύλαξης των ανθρώπων και των εργαζομένων δε μπορούσε να αποδώσει. Χιλιάδες άνθρωποι στοιβαγμένοι, με ελάχιστη υγειονομική κάλυψη, αποκλεισμένοι για μήνες. Παντού συνωστισμός. Η κατάσταση είχε φτάσει στο απροχώρητο και για τους πρόσφυγες και για τους εργαζόμενους».

Επίσης, ένας άλλος εργαζόμενος όσον αφορά της παροχές που διατίθενται στους φιλοξενούμενους αναφέρει ότι τα περισσότερα παιδιά στερούνται το δικαίωμα

πρόσβασης στο σχολείο ενώ αρκετοί είναι εκείνου που έχουν αναφερθεί στην ελλιπή ενημέρωσή τους από τους αρμόδιους για την πορεία της αίτησής του για άσυλο.

Την κατάσταση περιγράφει και η Επιθεωρήτρια σύμφωνα με την οποία *«Δεν υπήρχαν υγειονομικές συνθήκες. Με 25000 αιτούντες άσυλο. Με μια βρύση και μία τουαλέτα για 200-300 άτομα, δεν υπήρχαν οι υγειονομικές συνθήκες για την προφύλαξη αυτών των ανθρώπων, ήταν μια ωρολογιακή υγειονομική βόμβα. Για αυτό και όταν ξεκίνησε η καραντίνα στη χώρα μας, και με την ολοκλήρωση της καραντίνας μετά από ένα μήνα, δυστυχώς συνέχισε το lock down τόσο για το ΚΥΤ της Μόριας όσο και για τα ΚΥΤ της ενδοχώρας. Με αποτέλεσμα να υπάρχουν αυστηρά μέτρα κυκλοφορίας μέχρι και την ημέρα που κάηκε, κάτω από ανύπαρκτες υγειονομικές συνθήκες. Οι δε νεοεισερχόμενοι επειδή οι ροές δε σταμάτησαν, δεν είχαν χώρο να τους βάλουν και εκεί που έφταναν, εκεί τους άφηναν για 14 ημέρες».*

Ωστόσο, κάποιοι εργαζόμενοι θεωρούν πως η κατάσταση βελτιώνεται με το πέρασμα των χρόνων, αναλογικά πάντα των συνθηκών που επικρατούν και των μέσων που διατίθενται. Όχι όμως τόσο ώστε να επωφελείται ο μεγάλος αριθμός των προσφύγων που παρευρίσκεται εκεί.

2. Ποιες οι κινήσεις που έγιναν μετά τη φωτιά στο ΚΥΤ της Μόριας και αν η δράση των ΜΚΟ είναι σημαντική

Η επόμενη ημέρα από την καταστροφή του ΚΥΤ βρίσκει περίπου 18.000 πρόσφυγες στο δρόμο, οι οποίοι κατευθύνονται προς το λιμάνι, όπως μας απαντάει ένας εργαζόμενος, ενώ προσπαθούν να γίνουν άμεσες κινήσεις για την προσωρινή στέγασή τους. Για αυτό το σκοπό συσπειρώνονται όλες οι οργανώσεις ώστε να υπάρξει βασική τουλάχιστον ιατρική κάλυψη και να εξασφαλισθεί νερό και τροφή. Ωστόσο η μεταφορά τους και η οργάνωση πήρε κάποιες μέρες. Όπως αναφέρει ένας από τους ερωτώμενους *«την επόμενη ημέρα δεν έγινε κάποια κίνηση. Τις πρώτες ημέρες ο κόσμος έμεινε στο δρόμο γιατί προσπαθούσαν να φύγουν με το πλοίο για την ενδοχώρα. Η αστυνομία τους εμπόδισε {...}. Μετά αποφασίστηκε να μεταφερθούν στο Καρα Τεπέ που μέχρι τότε ήταν πεδίο βολής για το στρατό. Διαμόρφωσαν το χώρο εκεί, και έβαλαν το στρατό να στήσει σκηνές και να μεταφερθούν οι μετανάστες-πρόσφυγες. Στην αρχή αντιδρούσαν αλλά στη συνέχεια η αστυνομία με “λεπτούς” χειρισμούς τους συγκέντρωσε μέσα».*

Την απάντηση αυτή ενισχύει η απάντηση μίας ψυχολόγου ότι οι κινητοποιήσεις ήταν σχετικά άμεσες για την εύρεση λύσεων μετά από τις καταστροφές και όχι για την πρόληψή τους.

Όσον αφορά στη δράση των ΜΚΟ, εδώ προκύπτει ένα ενδιαφέρον εύρημα. Το διοικητικό προσωπικό, ψυχολόγοι και υπάλληλοι της πυροσβεστικής συμφώνησαν στο ότι οι ΜΚΟ καλύπτουν πολλά κρατικά κενά και δομικές ελλείψεις ή ελλείψεις του συστήματος σε τομείς υγείας, εκπαίδευσης και προστασίας των ευάλωτων ομάδων, και ότι εάν δεν υπήρχαν, αναλογιζόμενοι το μεγάλο αριθμό των προσφύγων, η κατάσταση θα ήταν πολύ χειρότερη. Αντίθετη άποψη εκφράζει το ένστολο προσωπικό της αστυνομίας. Συγκεκριμένα, έχει αναφερθεί ότι δημιουργούν προβλήματα στο έργο τους. Παρ' όλα αυτά έχει σημειωθεί το γεγονός ότι κάποιες ΜΚΟ στερούνται διαπιστευτηρίων και ότι κάποιες εκμεταλλεύονται καταστάσεις.

Ωστόσο, την άποψη αυτή έρχεται να αναιρέσει η επιθεωρήτρια της αστυνομίας Αλλοδαπών λέγοντας ότι:

«το 2015 που η χώρα μας αντιμετώπισε αυτή την κρίση με εισόδους μέχρι και 10.000 την ημέρα, μέσα στην οικονομική κρίση και τα capital controls, ο κρατικός μηχανισμός υποδοχής και ταυτοποίησης ήταν ανύπαρκτος. Μόνο στο νόμο υπήρχε. Υπήρχε μόνο λιμενικό και αστυνομία. Κάτω από αυτές τις συνθήκες καμία χώρα με όσο κρατικό μηχανισμό και να είχε δε θα μπορούσε να ανταποκριθεί σε αυτό τον τεράστιο αριθμό εισόδων. Από τον Απρίλιο μέχρι το Δεκέμβρη του '15 πέρασε περίπου 1 εκ. πρόσφυγες στη χώρα μας από την Τουρκία.»

Και συνεχίζει αναφέροντας ότι η συμβολή και η υποστήριξη που είχε η ΕΛΑΣ από τις ΜΚΟ και την ΥΑ πρέπει να αναγνωριστεί καθώς βοήθησαν τον κρατικό μηχανισμό για να μπορέσει να ανταπεξέλθει. Εκείνη την περίοδο δεν υπήρχε ούτε προσωπικό ούτε εγκαταστάσεις. Στη Λέσβο συγκεκριμένα υπήρχε μόνο ένα κέντρο κράτησης προαναχωρησιακό. Άρα οι ΜΚΟ ήταν εκείνες συνέβαλαν κατά πολύ στο να ξεπεραστεί όλο εκείνο το θέμα που είχε δημιουργηθεί το '15. Ωστόσο στη συνέχεια προκύπτει το εξής θέμα. Η αντιστράτηγος σημειώνει ότι *«από το 2016 όταν ηρέμησαν τα πράγματα, επειδή υπήρχε δράση από ΜΚΟ που δεν ήταν γνωστές στις κρατικές αρχές, ο τότε υπουργός μεταναστευτικής πολιτικής (κ. Μουζάλας) καθιέρωσε το μητρώο των ΜΚΟ. Κατήρτισε ομάδες σε κάθε νησί υπό την αιγίδα της γενικής γραμματείας νησιωτικής πολιτικής βορείου Αιγαίου και εξέταζαν κατά λόγο αρμοδιότητας τις αιτήσεις*

που υπέβαλαν οι ΜΚΟ. Όσες ΜΚΟ δραστηριοποιούνταν εντός του ΚΥΤ έπρεπε να υπογράψουν μνημόνιο συνεργασίας με το υπουργείο μεταναστευτικής πολιτικής. Όταν στο ΚΥΤ ήταν 5-6 χιλ. η κατάσταση ήταν ελεγχόμενη και εκτός ΚΥΤ. Όταν όμως μετά το '16 υπήρχαν 4000 εντός και 20.000 εκτός, δεν υπήρχε περίπτωση σε αυτό το χάος να πάει αιτών άσυλο να καταγγείλει στην αστυνομία κάποια δράση μιας ΜΚΟ. Για αυτό και δρούσαν εκτός του ΚΥΤ και εδώ έφταιγε η πολιτεία γιατί άφησε το πληθυσμό του ΚΥΤ να βπλασιαστεί και περίξ του ΚΥΤ να υπάρχουν 20000 κόσμος σε ένα άναρχα λασπωμένο μέρος. Εκεί τους πρόσεχαν οι ΜΚΟ».

3. Ήταν αναμενόμενη η καταστροφή του ΚΥΤ;

Όλοι οι ερωτηθέντες σε αυτή την ερώτηση έδωσαν την ίδια απάντηση. Ότι, δηλαδή, η καταστροφή του ΚΥΤ ήταν αναμενόμενη και αναπόφευκτη. Ακόμη και για τους εργαζόμενους που ίσως εκείνη την περίοδο δεν εργάζονταν στο ΚΥΤ. Χαρακτηριστική είναι η απάντηση ενός εργαζόμενου σύμφωνα με την οποία:

«Οι αντιδράσεις από τους φιλοξενούμενους, από τους κατοίκους του νησιού και η ανυπαρξία της πολιτείας για την επίλυση των προβλημάτων οδήγησαν στην καταστροφική πυρκαγιά του ΚΥΤ. {...} Μηδενικές δειγματοληψίες, αμφισβητούμενα αποτελέσματα, ανύπαρκτες εγκαταστάσεις καραντίνας, συνεχής εγκλεισμός και χειρίστη αντιμετώπιση από τους υπεύθυνους των αρμόδιων υπηρεσιών, έφεραν το τέλος του ΚΥΤ».

Ένας άλλος εργαζόμενος, ψυχολόγος στο κέντρο, αναφέρει ότι στους παράγοντες που συνέβαλαν στην καταστροφή του ΚΥΤ συμπεριλαμβάνονται η ανησυχία για την ψυχική υγεία των αιτούντων άσυλο, ο περιορισμός μετακίνησης και ο εγκλωβισμός τους, τα οποία προκαλούν συγκρούσεις μεταξύ των διαφορετικών εθνικοτήτων, και οι μεγάλες καθυστερήσεις για την ολοκλήρωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών. Η άνθιση της εγκληματικότητας ήταν αναμενόμενη όπως και η γκετοποίηση και τελικά η αγανάκτηση και η απόγνωση των προσφύγων.

Ενδιαφέρον έχει η απάντηση ενός Πυροσβέστη, ο οποίος βρίσκεται στο ΚΥΤ καθημερινά τα έτη 2017-2019 και περιστασιακά το τελευταίο έτος, σύμφωνα με την οποία «στο κέντρο βρίσκονται πάρα πολλοί εγκλωβισμένοι πρόσφυγες για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Ανέκαθεν έβαζαν φωτιές. Έβαζαν αρχικά φωτιά στα χορτάρια και εκείνα έκαιγαν τις σκηνές τους».

Κομβική είναι η απάντηση της Γενικής Επιθεωρήτριας της Ελληνικής Αστυνομίας Αλλοδαπών, σύμφωνα με την οποία η καταστροφή και το κάψιμο του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας ήταν αναμενόμενη από τη στιγμή που υπήρχε υπερπληθυσμός στο χώρο του ΚΥΤ. Μάλιστα έφτασε τον Ιανουάριο του 2020, 25.000 άτομα (4.500-5.000 εντός και 20.000 εκτός). Σημειώνει ότι από το 2015 έως το 2020 είχαν διαπιστώσει ότι κάθε φορά που συνέβαινε κάτι που αφορούσε τους ίδιους τους μετανάστες, γίνονταν εξεγέρσεις και υπήρχαν διαπληκτισμοί μεταξύ τους. Προέκυπταν, δηλαδή, θέματα δημόσιας τάξης. Το κάψιμο του ΚΥΤ πυροδότησε το γεγονός ότι θα προηγηθεί η εξέταση των αιτήσεων ασύλου εκείνων που εισήλθαν στην χώρα από τον Ιανουάριο του 2020 και έπειτα. Αναφέρει πως ανέκαθεν οι αιτούντες άσυλο ζητούσαν τη βελτίωση των συνθηκών διαμονής τους στο ΚΥΤ με τις εξεγέρσεις τους, προκειμένου να καταστεί γρηγορότερη η ολοκλήρωση της διαδικασίας ασύλου και η μεταφορά τους στην ενδοχώρα. Εκείνο που θεωρεί σημαντικό να ειπωθεί είναι ότι «οι αιτούντες άσυλο στα ΚΥΤ ή στα κέντρα φιλοξενίας δεν εμπιστεύονται το κράτος που φιλοξενούνται και αυτό δε συμβαίνει μόνο στην Ελλάδα αλλά σε όλα τα κράτη. Εμπιστοσύνη υπάρχει στην ΥΑ και στις ΜΚΟ».

Ένας επιπλέον λόγος που προσθέτει και καθιστά αναμενόμενη την καταστροφή του ΚΥΤ είναι το γεγονός ότι βρίσκονταν 25000 αιτούντες άσυλο στην περιοχή της Μόριας και αυτό δυσκόλευε κατά πολύ την καθημερινότητα τόσο των κατοίκων της Μόριας όσο και των ευρύτερων περιοχών του νησιού. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν να υπάρχουν συχνά αντιδράσεις από τους κατοίκους του νησιού, στα μέρη κοντά στο κέντρο υποδοχής. Τέλος μας ενημερώνει ότι και στο παρελθόν είχαν πραγματοποιηθεί φωτιές στο χώρο του ΚΥΤ απλά εκείνη τη φορά δε μπόρεσαν να την ελέγξουν, καθώς η πυροσβεστική δύναμη του νησιού βρισκόταν σε άλλες εστίες πυρκαγιών στο νησί, με αποτέλεσμα τελικά, την ολική καταστροφή του ΚΥΤ το Σεπτέμβριο του 2020.

4. Αν έχει επηρεαστεί η εθνική ασφάλεια με τις μεταναστευτικές ροές και ποια η άποψη του ντόπιου πληθυσμού του νησιού για τη λειτουργία του ΚΥΤ.

Σε ότι αφορά στην ασφάλεια, οι περισσότεροι υποστηρίζουν ότι οι μεταναστευτικές ροές δεν αποτελούν κίνδυνο και δεν έχουν επηρεάσει το αίσθημα ασφάλειας.

Σημαντική είναι η αναφορά μίας εργαζόμενης – ψυχολόγου πως αυτό που επηρεάζει την ασφάλεια της χώρας είναι οι συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων και οι μακροχρόνιες διαδικασίες ασύλου, οι οποίες εκθέτουν τους ανθρώπους σε καταστάσεις

που βάλλεται η ψυχική τους και σωματική τους υγεία, η κοινωνικο-οικονομική τους και εκπαιδευτική τους δραστηριότητα και στερούνται ευκαιρίες. Υπενθυμίζει, επίσης, ότι οι τρομοκρατικές ενέργειες που συνέβησαν στο εξωτερικό, προκλήθηκαν από μετανάστες δεύτερης και τρίτης γενιάς και όχι από πρόσφυγες που έφυγαν από την πατρίδα τους για να επιβιώσουν. Συνεχίζει αναφέροντας ότι φυσικά και υπάρχουν παραβατικά στοιχεία, τα οποία είναι αρμοδιότητας της αστυνομίας να τα εντοπίσει με τα μέσα που υπάρχουν και διαθέτει, αλλά η γενίκευση αυτή είναι σημαντικό να αποφευχθεί καθώς δημιουργεί ένα κλίμα μίσους και ξеноφοβίας.

Ενδιαφέρον και άξια αναφοράς είναι η απάντηση μίας άλλης ψυχολόγου, σύμφωνα με την οποία *«δεν είναι οι προσφυγικές/ μεταναστευτικές ροές οι οποίες διασαλεύουν την αίσθηση ασφάλειας στη χώρα αλλά η αμάθεια, η ημιμάθεια και ο τρόπος διαχείρισης και προσέγγισης μιας κατάστασης που αποτελεί φυσική απόρροια πολέμων, διώξεων και καταστρατήγησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις χώρες προέλευσης»*.

Ένας άλλος συμφωνεί στο ότι οι πρόσφυγες δεν αποτελούν απειλή στην εθνική ασφάλεια, ωστόσο πολύς κόσμος νιώθει εκτεθειμένος λόγω του μεγάλου αριθμού νεοεισερχομένων, σε τέτοιες συνθήκες και δομές, καθώς ανάμεσά τους υπάρχουν και άτομα τα οποία δεν ανήκουν στην κατηγορία των προσφύγων και δεν έχουν ανιδιοτελείς σκοπούς.

Στην ασφάλεια των κατοίκων αναφέρθηκε και η επιθεωρήτρια της αστυνομίας αλλοδαπών λέγοντας ότι η ΕΛΑΣ, προκειμένου να εξασφαλίσει την ασφάλειά τους, την περίοδο '14-'19 είχε αυξήσει τον αριθμό των αστυνομικών και τις περιπολίες για να υπάρχει επιπλέον αστυνόμευση. Συγκεκριμένα ανέφερε ότι το 2016 συνελήφθησαν περίπου 800 άτομα που είχαν διαπράξει διάφορα.. από κλεψιές μέχρι διακίνηση ναρκωτικών κλπ. Το 2017 περίπου 950 παραβατικοί αιτούντες εστάλησαν στον εισαγγελέα.

Τέλος, ένας από τους φροντιστές του ΚΥΤ αναφέρεται στο διχασμό των ημεδαπών του νησιού, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τα λεγόμενα ενός ερωτηθέντα πυροσβέστη. Αρχικά οι άνθρωποι του νησιού ήταν θετικοί με τη λειτουργία του κέντρου ταυτοποίησης, αναπτύσσοντας μάλιστα κινήματα αλληλεγγύης και εθελοντικές δράσεις. *«Ο ανθρωπισμός έφτασε στον ανώτερο βαθμό του»*, γράφει. Αρκετές ομάδες, ανεξαρτήτως από τις κρατικές, οργανώθηκαν για να προσφέρουν βοήθεια με όσους τρόπους μπορούσαν. Αυτό, όπως φαίνεται, κούρασε τον κόσμο με

την πάροδο των χρόνων και η αντίδρασή του έφτασε τα όρια του ρατσισμού. Οι κάτοικοι του νησιού διαχωρίστηκαν ανάλογα με τα συμφέροντά τους. Αναφέρει συγκεκριμένα, ακόμη, ότι *«με την ανοχή της πολιτείας έδρασαν και δρουν ανεξέλεγκτα ομάδες ακροδεξιών φανατικών που απειλούν και βιαιοπραγούν σε ανθρώπους που θέλουν να βοηθήσουν και εννοείται στους πρόσφυγες»*. Παρόλα αυτά υπάρχουν ακόμη κάποιες ομάδες που δείχνουν ανθρωπισμό και αλληλεγγύη.

Στο «διαίρει και βασίλευε» του ντόπιου πληθυσμού αναφέρεται και ένας υπάλληλος του πυροσβεστικού σώματος της Μυτιλήνης σύμφωνα με τον οποίο, κάποιοι κάτοικοι του νησιού έφτασαν σε σημείο να νοικιάζουν μέχρι και 1500 ευρώ το στρέμμα τους σε οργανώσεις για να χρησιμοποιηθούν από τους πρόσφυγες και να στηθούν σκηνές ή να τοποθετηθούν κοντέινερ, αφού ο χώρος του Κέντρου ήταν υπερπλήρης. Εκείνες οι ομάδες των κατοίκων διάκεινται θετικά στους πρόσφυγες.

Ωστόσο, υπάρχουν και εκείνοι που θεωρούν ότι η ύπαρξη των προσφύγων έχει επηρεάσει τόσο την ασφάλεια των ντόπιων-γηγενών όσο και την οικονομική δραστηριότητα, στην προκειμένη περίπτωση του νησιού της Λέσβου, δημιουργώντας συναισθήματα φόβου, ξενοφοβίας και ανασφάλειας.

Όσον αφορά στην άποψη και στάση του ντόπιου πληθυσμού, οι περισσότεροι απάντησαν αρνητικά. Ένας ερωτηθέντας ψυχολόγος του ΚΥΤ απάντησε ότι *«η δυσανεξία και η επιβάρυνση του ντόπιου πληθυσμού από την ύπαρξη ενός τόσο μεγάλου αριθμού αιτούντων άσυλο στο νησί και για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα, είναι έκδηλη σε πολλά γεγονότα και στιγμές τα τελευταία χρόνια»*. Συνεχίζει λέγοντας ότι οι φωτιές στη Μόρια έφεραν ξανά στην επιφάνεια τα προβλήματα που υπάρχουν, αυτή τη φορά με περισσότερη ένταση και θυμό από την τοπική κοινωνία. Επιπλέον αγανάκτηση στους ντόπιους, ωστόσο, προκάλεσε το γεγονός ότι μετά τη φωτιά, χιλιάδες μετανάστες διασκορπίστηκαν στους δρόμους και εμπόδισαν τη διέλευσή τους.

Ένας άλλος υπάλληλος και συνεντευξιαζόμενος ανέφερε ότι ο κόσμος διάκειται αρνητικά για πολλούς λόγους, όπως γιατί δε θεωρεί ο ντόπιος κόσμος ότι όλοι οι νεοεισερχόμενοι έχουν δικαίωμα στο αίτημα ασύλου ή γιατί η μακρόχρονη φιλοξενία τόσο μεγάλου αριθμού αλλοδαπών σε αυτές τις συνθήκες που επικρατούν στα ΚΥΤ, κωλυσιεργούν τη διαδικασία ασύλου και η κατάσταση αντί να βελτιώνεται, παραμένει σταθερή ή γίνεται χειρότερη.

5. Αν πρέπει να γίνουν αλλαγές στο Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και αν πρέπει να παρθούν αποφάσεις σε Ευρωπαϊκό ή Διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση του προσφυγικό εν γένει.

Στο πρώτο σκέλος του ερωτήματος που τέθηκε στους ερωτηθέντες σχετικά με τις αλλαγές στα ΚΥΤ, 9 στους 10 εστίασαν την προσοχή τους στην αποσυμφόρηση του ΚΥΤ στη Μυτιλήνη, μέσω της χρησιμοποίησης των ευρωπαϊκών κονδυλίων όπως αναφέρει ένας ψυχολόγος εργαζόμενος στο ΚΥΤ, και τήρηση του πληθυσμιακού ορίου βάση του οποίου έχει δημιουργηθεί το εκάστοτε κέντρο, ώστε να αποφεύγονται παραβατικές συμπεριφορές και συγκρούσεις μεταξύ διαφορετικών εθνικοτήτων. Συγκρούσεις που προκαλούνται εξαιτίας του εγκλεισμού για μεγάλο χρονικό διάστημα. Επίσης, σχεδόν ο ίδιος αριθμός αναφέρθηκε στη συντομότερη διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων ασύλου και γενικά να καταστούν όσο γίνεται πιο ανθρώπινες οι συνθήκες για τους πρόσφυγες για όσο διάστημα διαμένουν στο νησί και στο ΚΥΤ. Να υπάρχει, δηλαδή, καλύτερη οργάνωση, να δημιουργηθούν καταλληλότεροι χώροι στέγασης, να υπάρχει διαχωρισμός των προσφύγων σε ευάλωτες ομάδες και οικογένειες, καθώς και σύμφωνα με το στάδιο που βρίσκεται η αίτηση του καθενός, ώστε να ελέγχεται τακτικά η διαδικασία του ασύλου. Επιπλέον, άλλοι εργαζόμενοι σημείωσαν ότι είναι απολύτως απαραίτητο να λειτουργούν εντός του κέντρου εγκεκριμένες υπηρεσίες, το προσωπικό που εργάζεται να είναι άρτια εκπαιδευμένο σχετικά με το προσφυγικό και γνώστης του αντικειμένου, ώστε να μην μετατραπούν τα ΚΥΤ σε «φυλακές ψυχών και σωμάτων». Μία τελευταία πρόταση, είναι η υλοποίηση των νόμιμων επιστροφών στις χώρες προέλευσης για όσους δεν έχουν κριθεί ότι δικαιούνται διεθνή προστασία και να έχουν οι πρόσφυγες ατομικές ελευθερίες, οι οποίες θα τους βοηθήσουν να ενσωματωθούν στις τοπικές κοινωνίες.

Ενδιαφέρον έχει, ωστόσο, η απάντηση ενός αστυνομικού ο οποίος προτείνει οι αιτούντες να απομονωθούν σε απομακρυσμένες περιοχές, μη κατοικημένες.

Στο δεύτερο σκέλος, όσον αφορά στις αποφάσεις που ίσως θα πρέπει να ληφθούν σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση του προσφυγικού ζητήματος, όλοι οι εργαζόμενοι από οποιοδήποτε κλάδο, συμφωνούν στο ότι πρέπει οπωσδήποτε να ληφθούν. Διαφοροποιούνται, παρόλα αυτά, κάποιες απαντήσεις στο είδος της απόφασης και της πρακτικής.

Επτά στους δέκα αναφέρουν ότι είναι απαραίτητος ο καταμερισμός του βάρους και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όχι απλά στη μεταφορά τους στην ενδοχώρα. Οι επόμενες πιο συχνές προτάσεις των ερωτηθέντων για τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν αποτελούν οι βελτιώσεις στα γραφειοκρατικά θέματα, στις διαδικασίες ασύλου, στα προγράμματα ένταξης, στην πολιτική επιστροφών και στην ποιοτική παροχή υπηρεσιών υγείας.

Αξίζουν να σημειωθούν οι απαντήσεις ενός φροντιστή και ενός ψυχολόγου. Σύμφωνα με τον πρώτο:

«όλοι βλέπουν το προσφυγικό ζήτημα σαν ευκαιρία για χρηματοδότηση. Απλά τρέχουν τα κονδύλια για καλύψουν τα κενά που αφήνουν οι αποφάσεις όσων δημιουργούν το πρόβλημα. Αρχικά όλοι ξεκινούν πολέμους και μετά χρηματοδοτούν την επίλυση του προσφυγικού. Αν δε σταματήσουν οι επεκτατισμοί, η εκμετάλλευση φυσικών πόρων, ο στρατιωτικός εξοπλισμός με σκοπό το κέρδος, οι θρησκευτικές διώξεις, τότε τίποτα δε θα αλλάξει».

Και ολοκληρώνει γράφοντας ότι το δικαίωμα στη ζωή είναι το ανώτατο δικαίωμα το οποίο δε λύνεται με τα χρήματα και ότι οι μόνοι τελικά που υποφέρουν είναι οι άνθρωποι.

Κατά την απάντηση του δεύτερου, ενός από τους ψυχολόγους του ΚΥΤ, σημειώνεται η λήψη αποτελεσματικών μέτρων από την ΕΕ για την αποφυγή ναυαγίων και διασώσεων στη θάλασσα με τη θέσπιση περιπολιών. Ωστόσο, αυτό που απαιτείται είναι:

«η αλλαγή της νοοτροπίας που βλέπει το προσφυγικό ως πρόβλημα αντί για φυσική συνέπεια όσων διαδραματίζονται στις χώρες προέλευσης αυτών».

Ενδιαφέρον έχουν οι αναφορές στην αυστηροποίηση των μέτρων. Ενώ στην απάντησή του ένας ερωτώμενος κάνει ξεχωριστή αναφορά στο ότι

«η ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου αποτελεί καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σχετικά με το δικαίωμα στο άσυλο όπως επίσης και οι παράνομες επαναπροωθήσεις»,

ένας ένστολος υπάλληλος κρίνει ως απαραίτητα μέτρα την «αυστηροποίηση των ελέγχων και τις αυστηρές ποινές. Άμεση διεκπεραίωση των αιτήσεων ασύλου και είτε απόδοσή τους είτε άμεση επανεισδοχή στην Τουρκία».

Τέλος, θα αναφερθεί η απάντηση της επιθεωρήτριας η οποία, όσον αφορά στις αλλαγές που πρέπει να γίνουν στα ΚΥΤ, στάθηκε στο ότι είναι απαραίτητο να φιλοξενούνται μέχρι 500 άτομα και ειδικά στα νησιά να αποφεύγεται η υπερσυγκέντρωση, ώστε να ολοκληρώνεται η διαδικασία της υποδοχής, της ταυτοποίησης. Σε διαφορετική περίπτωση, οι ροές δεν είναι σωστά ελεγχόμενες και δημιουργούνται τεράστια προβλήματα. Υπογραμμίζει, επίσης, ότι σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να γίνουν κλειστά κέντρα και ότι είναι προτιμότερο να μην μπερδεύονται εθνικότητες μεταξύ τους.

Με πολύ ξεκάθαρο τρόπο, για τις αλλαγές στο Ευρωπαϊκό επίπεδο, απάντησε πως «αυτό που πρέπει να γίνει είναι η συνεννόηση με την υπόλοιπη Ευρώπη για πραγματική αλληλεγγύη, γιατί αν δεν υπάρχει ένας σωστός μηχανισμός επιστροφών, κάτι που είχαμε ζητήσει από το 2016, ώστε οι επιστροφές να γίνονται σαν ΕΕ και όχι σε μεμονωμένη χώρα. Να ισομεριστεί το βάρος. Είναι δύσκολο ένα κράτος να διαχειριστεί όλες αυτές τις ροές. Η χρηματοδότηση από την Ευρώπη, επειδή είναι φοβική, δεν είναι λύση. Το θέμα δεν είναι ελληνικό είναι Ευρωπαϊκό. Απλά την πληρώνει η Ελλάδα και οι χώρες υποδοχής. Θέλει μια ολιστική προσέγγιση στο πλαίσιο της αλληλεγγύης και των νομικών εργαλείων εκείνων που εφαρμόζοντας τα θα μπορέσει να έχει μια σωστή διαχείριση του μεταναστευτικού. Ταυτόχρονα θα πρέπει να ενεργοποιηθεί η εξωτερική πολιτική της Ένωσης προς τις χώρες καταγωγής».

ΚΕΦ. 5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι παραπάνω 10 ερωτηθέντες κατέθεσαν τις εμπειρίες τους και τις εντυπώσεις τους από την αλληλεπίδραση που είχαν με το Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας από το 2015 μέχρι και σήμερα. Είναι εργαζόμενοι από διαφορετικούς φορείς και με διαφορετικά αντικείμενα. Αυτό προκύπτει και από τις απαντήσεις που έχουν δοθεί, καθώς και από τη διαφορετική προσέγγιση που δείχνουν στο προσφυγικό ζήτημα.

Ωστόσο, οι απαντήσεις τους συνολικά βοήθησαν στη συμπλήρωση του παζλ σχετικά με τις συνθήκες που επικρατούν στο κέντρο, τα γεγονότα που διαδραματίζονται στο εσωτερικό του, τις ανάγκες που είναι απαραίτητο να καλυφθούν, όπως τις έχει εκθέσει ο κάθε ένας από τη δική του οπτική γωνία, πραγματικότητα και ειδικότητα.

Η προσέγγιση των hot spots και η λειτουργία των ΚΥΤ, μπορεί να δημιουργήθηκαν για να φέρει λύση στο προσφυγικό, αλλά οι συνθήκες που τελικά επικρατούν εκεί, δημιούργησαν επιπλέον προβλήματα. Τη σύγχρονη εποχή τα camps έχουν δημιουργηθεί για την απομάκρυνση των ανθρώπων από την υπόλοιπη κοινωνία και οι απόψεις σχετικά με τη λειτουργία τους χωρίζονται σε εκείνες που στοχεύουν στη συγκέντρωση και την «εξόντωση» διαφόρων πληθυσμών και σε εκείνες που υποστηρίζουν πως τα camps προορίζονται για να φιλοξενήσουν πληθυσμούς που κινούνται μαζικά λόγω των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών εξελίξεων.

Τα κέντρα προσφύγων διαμορφώνονται έξω από τα αστικά κέντρα, λόγω της έκτασης που χρειάζονται ώστε να φιλοξενηθεί μεγάλος αριθμός ανθρώπων και υπάρχει σαφής οριοθέτηση της έκτασης. Οι πολιτικές που ακολουθούνται σχετικά με τη λειτουργία των κέντρων καθορίζουν το σχεδιασμό του και της υπηρεσίες που θα παρέχονται από τη χώρα υποδοχής. Ωστόσο, η διάρκεια ζωής των προσφυγικών κατασκηνώσεων, τα γεγονότα που προκαλούν τη συγκεκριμένη κρίση και οι συνέπειες που φέρουν στους ανθρώπους, οδηγούν στο να επανεξεταστεί ο σχεδιασμός τους.

Η χωρική κατανομή των προσφυγικών κέντρων υποδοχής δημιουργεί ανησυχίες σχετικά με την ποιότητα ζωής που παρέχεται στους αιτούντες και το αντίκτυπο που έχουν στη ζωή τους, δεδομένων των συνθηκών της απομόνωσης και της στασιμότητας. Επαναπροσδιορίζονται χαρακτηριστικά της ταυτότητάς τους και του κοινωνικού τους πλαισίου. (Syrri D., 2020)

Συμπεραίνει κανείς ότι το μεταναστευτικό-προσφυγικό είναι ένα τεράστιο πολύ-παραγοντικό ζήτημα, το οποίο δεν έχει αρχή, μέση και τέλος. Είναι ένας φαύλος κύκλος αφού, σύμφωνα με την Έπατη Αρμοστεία, μέχρι τα τέλη του 2019, εκτιμάται ότι περίπου 80 εκ. είναι οι αναγκαστικά εκτοπισμένοι άνθρωποι από τις πατρίδες τους, εκ των οποίων 26 εκ. είναι πρόσφυγες⁷¹.

Οι εκτοπισμένοι άνθρωποι είναι πάρα πολλοί και θα γίνουν περισσότεροι τα επόμενα χρόνια αφού θα προστεθούν οι κλιματικοί πρόσφυγες, μια καινούρια κατηγορία μεταναστών που αναγκάζονται να ξεριζωθούν λόγω της κλιματικής αλλαγής⁷².

Η καταλληλότερη λύση για τις προσφυγικές ροές των τελευταίων 5 ετών, φάνηκε πως ήταν η δημιουργία των hot spots στα σημεία και τις χώρες πρώτης υποδοχής των μεταναστών-προσφύγων. Σε νομικό επίπεδο, όμως, είναι σημαντική η κωδικοποίηση της νομοθεσίας που αφορά στο προσφυγικό-μεταναστευτικό, καθώς υπάρχουν διάσπαρτα διατάξεις σε νόμους, διάσπαρτες νομολογίες, με αποτέλεσμα να δυσκολεύεται το αντικείμενο των νομικών.

Όσον αφορά στην λειτουργία των ΚΥΤ, από τις συνεντεύξεις που δόθηκαν γίνεται κατανοητή η αναγκαιότητα μειωμένης χωρητικότητας, ώστε η κατάσταση να είναι διαχειρίσιμη και βιώσιμη. Αυτό είναι αδύνατο να συμβεί σε υπερπλήρη κέντρα υποδοχής, με μικρό αριθμό προσωπικού και υπαλληλικού δυναμικού και με τη λειτουργία κλειστών δομών. Τα κλειστά κέντρα κράτησης να τηρούν αυστηρά τις 25 ημέρες, περίοδος για όλες τις πρώτες διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης και να παραπέμπονται σε άλλες δομές φιλοξενίας. Στα ΚΥΤ επίσης είναι σημαντικός ο διαχωρισμός των αιτούντων ανάλογα με την οικογενειακή τους κατάσταση και την εθνικότητά τους, ώστε να αποφευχθούν περιστατικά βίας και να τηρείται η δημόσια τάξη.

Επιπλέον λύση είναι τόσο οι διμερείς όσο και οι πολυμερείς συμφωνίες των χωρών υποδοχής και των κρατών μελών, με τις χώρες καταγωγής, ώστε να πραγματοποιούνται με ασφάλεια οι επιστροφές όσων δεν αναγνωρίστηκαν πρόσφυγες, σεβόμενοι τα ανθρώπινα δικαιώματα, με την βοήθεια του κρατικού μηχανισμού.

⁷¹ <https://www.unhcr.org/gr/στατιστικά>

⁷² <http://www.sameworld.eu/el/anakalypste-to-ergo/perivallontikoi-metanastes>

Μία επιπλέον λύση, εάν μπορεί να επικαλεσθεί «λύση», με ίδια βαρύτητα σπουδαιότητας, είναι η αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών, για την οποία έχουν ειπωθεί τόσα πολλά, έχουν γραφθεί τόσα πολλά, την έχουν επικαλεσθεί τόσο πολλοί και την έχουν πιστέψει ακόμη περισσότεροι. Δεν υφίσταται αλληλεγγύη εάν με τις αποφάσεις της η εκάστοτε χώρα, πλήττει και επιβιώνει σε βάρος κάποιας άλλης ή οι «δυνατοί» λειτουργούν σε βάρος των «αδυνάτων». Κάτι που φυσικά πάντα συνέβαινε και συμβαίνει.

Οι όποιες αποφάσεις και μέτρα πρέπει να ληφθούν άμεσα, γιατί τα επόμενα χρόνια οι συνθήκες θα είναι ακόμη δυσκολότερες. Και τότε δε θα μπορούμε να πούμε ότι δεν το γνωρίζαμε και δεν το περιμέναμε, γιατί το περιμέναμε. Και δυστυχώς εκείνοι που θα πληρώσουν το τίμημα, θα είναι άνθρωποι, πρόσφυγες και γηγενείς, και οι επόμενες γενιές.

ΚΕΦ.6 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δαμανάκης Μ., Κωνσταντινίδης Σ., Τάμης Α. (Επιμ.) (2014). *Νέα μετανάστευση από και προς την Ελλάδα*. Ρέθυμνο: Κέντρου Ερευνών & Μελετών (Κ.Ε.ΜΕ.).

Καλαντζή, Φ. (2017). Η ασφαλειοποίηση της μετανάστευσης στην Ελλάδα (διδακτορική διατριβή). Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών σπουδών.

Καραμπέλιας, Γ., (Επιμ.) *Παγκοσμιοποίηση και μετανάστευση: η Ελλάδα ανάμεσα στο μεταναστευτικό και τη δημογραφική κατάρρευση*. Εναλλακτικές εκδόσεις.

Καψάλης, Α. (2020) Εκτοπισμοί πληθυσμών, μετατοπίσεις αξιών: τα σύνορα και οι γεωγραφικές εξαιρέσεις, νάρκες στα θεμέλια της κοινωνικής πολιτικής. *Κοινωνική Πολιτική*. Τεύχος 12

Κόντης, Α., & Πετράκου, Η., & Τάτσης, Ν., & Χλέπας, Ν. (2005) *Ευρωπαϊκή και Ελληνική πολιτική ασύλου: Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων και αιτούντες άσυλο με απορριφθείσα αίτηση στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήση.

Μπάγκαβος, Χ. & Παπαδοπούλου, Δ. & Συμεωνάκη, Μ.(Επιμ.) *Μετανάστευση και παροχή υπηρεσιών σε μετανάστες στην Ελλάδα*. 29 Μελέτες

Παπαθεοδώρου, Θ. (2015) *Νομικό Καθεστώς Αλλοδαπών: Ελληνική και Ευρωπαϊκή νομοθεσία*. (γ' εκδ.) Αθήνα: Νομική βιβλιοθήκη

Παπασιώπη-Πασιά, Ζ. (2015) *Δίκαιο αλλοδαπών*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα

Παπαστεργίου, Β. & Τάκου, Ε. (2018) *Επίμονοι μύθοι για τη μετανάστευση*. Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ. Παράρτημα Ελλάδας.

Περράκης, Σ. & Μάστακας, Π. (2002). *Άσυλο, Πρόσφυγες, Μετανάστες: Νομοθετική πολιτική διεθνών οργανισμών (Υπατη Αρμοστεία ΗΕ για τους πρόσφυγες-ΕΕ- Συμβούλιο της Ευρώπης κ.α.)*. Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Σπυροπούλου, Γ. & Χριστόπουλος, Δ. (2016). *Προσφυγικό: «θα τα καταφέρουμε»*; Αθήνα: Παπαζήση.

Τρουμπέτα, Σ. (2012) *Το προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα: Διαβάσεις και μελέτες συνόρων*. Αθήνα: Παπαζήση

Τσεβρένης, Κ. & Βασίλειος.(2016) . *Η Ευρώπη και η Ελλάδα ενώπιον του προσφυγικού προβλήματος*. Ίδρυμα Παραγκοπούλου για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Αθήνα: Πληθώρα και Ευρασία.

Οι πρόσφυγες του κόσμου 2000: πενήντα χρόνια ανθρωπιστικής δράσης. (χ.χ) Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες. Ελληνικά Γράμματα.

Ο οδηγός τους μετανάστη: δικαιώματα και υποχρεώσεις των μεταναστών στην Ελλάδα. (2000) Ινστιτούτο στρατηγικών και αναπτυξιακών μελετών “Ανδρέας Παπανδρέου”. ΙΣΤΑΜΕ 2000

Gelastopoulou, E. (2020) *Προσφυγικοί καταυλισμοί: ο σχεδιασμός του χώρου ως ανταπόκριση στην αποκαλούμενη «προσφυγική κρίση»* στο Syrri, D. (2020) *Symbiosis, Social Inclusion, Integration and Solidarity in Europe: Current challenges and future prospects*. Ανακτήθηκε από: <http://jmonnet.symbiosis.org.gr/wp-content/uploads/2020/12/ebook-symbEU-2020-GR.pdf>

De Genova, N. & Garelli, G. & Tazzioli, M. (2018) *Autonomy of Asylum? The Autonomy of Migration Undoing the Refugee Crisis Script*. Διαθέσιμο στο: <https://read.dukeupress.edu/south-atlantic-quarterly/article/117/2/239/134011/Autonomy-of-Asylum-The-Autonomy-of-Migration>

Lalic, V. and Ceranic, P. (2019) *Securitization of migration in European Union and the role of private security firms*. Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/334289801_SECURITIZATION_OF_MIGRATION_IN_EUROPEAN_UNION_AND_THE_ROLE_OF_PRIVATE_SECURITY_FIRMS

Murray, D. (2019) *Η Ευρώπη αυτοκτονεί: Μετανάστευση, ταυτότητα, Ισλάμ*. Αθήνα: Liberal Boks.

Ηλεκτρονικές πηγές

Η ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (χ.χ) Ανακτήθηκε 15/10/2020 από: https://europa.eu/european-union/about-eu/history_el

Μια δεκαετία ευκαιριών και προκλήσεων (χ.χ) Ανακτήθηκε 15/10/2020 από: https://europa.eu/european-union/about-eu/history/2010-today/2011_el

Προστατεύοντας τους ανιθαγενείς. Ανακτήθηκε 15/10/2020 από: https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2019/07/UNHCR_leaflet_PROTECTING_STATELESS_PERSONS_GR.pdf//

Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας 18 Μαρτίου 2016. Ανακτήθηκε 20/10/2020 από:
<https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement>

Το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης για τη μετανάστευση τέσσερα χρόνια μετά: σημαντική πρόοδος που χρειάζεται εδραίωση λόγω της ασταθούς κατάστασης. (16/10/2019). Ανακτήθηκε 25/10/2020 από:

https://ec.europa.eu/greece/news/20191016/Agenda_on_Migration_el

<https://thepressproject.gr/mia-kritiki-apotimisi-tis-symfonias-evropekis-enosis-tourkias-gia-to-prosfygiko/>

Σπύρου, Μ. (2016) Το δημοψήφισμα της 5^{ης} Ιουλίου 2015 στα Ελληνικά Μέσα Ενημέρωσης. Ανακτήθηκε 27/10/2020 από: <https://dimosiografia.com/dimopsifisma-ellinika-mesa-enhmerwshs/>

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πραγματοποιεί πρόοδο όσον αφορά το πρόγραμμα δράσης για τη μετανάστευση. Ανακτήθηκε 29/10/2020 από:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_15_5039

Συμβολή στο διάλογο για το μεταναστευτικό και το άσυλο. (2012). Ανακτήθηκε 2/11/2020 από:

https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2017/10/2012_Migration_Aylum_GR.pdf

Ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης για τη μετανάστευση, (2015) Ανακτήθηκε 5/11/2020 από:

https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_el.pdf

Η ανταπόκριση της ΕΕ στην προσφυγική κρίση: η προσέγγιση των κέντρων υποδοχής και ταυτοποίησης (hotspot). (2017) Ανακτήθηκε 6/11/2020 από:

https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_6/SR_MIGRATION_HOTSPOTS_EL.pdf

Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης. Ανακτήθηκε 7/11/2020 από:
<https://migration.gov.gr/ris/>

Υπηρεσία ΥΠΥΤ-Διαδικασίες. Ανακτήθηκε 7/11/2020 από:
<https://migration.gov.gr/ris/diadikasies/>

Ενημέρωση για τα κέντρα υποδοχής, καταγραφής, ταυτοποίησης, hotspot και δομές φιλοξενίας. (2016, Φεβρουάριος 7). Ανακτήθηκε 10/11/2020 από: <https://www.ypes.gr/enimerosi-gia-ta-kentra-ypodochis-kentra-katagrafis-taytopoiisis-hotspots-kai-domes-filoxenias/>

Moria camp is burning now. Can you hear me ? (2020, Σεπτεμβρίου 9). Ανακτήθηκε 11/11/2020 από: <https://www.infomigrants.net/en/post/27145/moria-camp-is-burning-now-can-you-hear-me>

ΦΕΚ Α'45/2020: Αναστολή της υποβολής αιτήσεων χορήγησης ασύλου. (2020, Μαρτίου 3). Ανακτήθηκε 14/11/2020 από: <https://lawnet.gr/law-news/fek-a45-2020-anastoli-tis-ypovolis-etiseo/>

Ανάλυση: στέρηση δικαιωμάτων κατά την αναστολή της διαδικασίας ασύλου στην Ελλάδα. (2020, Μάιος 20). Ανακτήθηκε 18/11/2020 από: <https://rsaegean.org/el/analysis-sterisi-dikaiomaton-kata-tin-anastoli-tis-diadikasias-asyloy-stin-ellada>

Rights denied during Greek asylum procedure suspension. (Απρίλιος 2020). Ανακτήθηκε από: https://rsaegean.org/wp-content/uploads/2020/05/RSA_LN_AsylumSuspension.pdf

Οδηγίες διαλογής και διαχείρισης λοίμωξης covid σε δομές υποδοχής προσφύγων και μεταναστών. Ανακτήθηκε 19/11/2020 από: <https://eody.gr/odigies-dialogis-kai-diacheirisis-loimoxis-covid-se-domes-ypodochis-prosfygon-kai-metanaston/?print=print>

Δραστική η αλλαγή σε όλους τομείς του Μεταναστευτικού σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια. (2020). Ανακτήθηκε 20/11/2020 από: <https://www.mitarakis.gr/press/6296-20201112-tilesynedriasi>

Το έργο των Ηνωμένων εθνών κατά του κορωνοϊού. (χ.χ.) Ανακτήθηκε 21/11/2020 από: <https://unric.org/el/to-ergo-ton-ηνωμενων-εθνων-κατα-του-κορ/>

Πόσοι είναι οι πρόσφυγες σε όλον τον κόσμο; Ανακτήθηκε από 10/11/2020) από: <https://www.unhcr.org/gr/στατιστικά>

Περιβαλλοντικοί μετανάστες: Νομικοί ορισμοί. Ανάκτηση 1/12/2020 από: <http://www.sameworld.eu/el/anakalypste-to-ergo/perivallontikoi-metanastes>

Σένγκεν (Συμφωνία και Σύμβαση. Ανακτήθηκε 5/1/2021 από: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/schengen_agreement.html?locale=el

Σύστημα «Eurodac». (2010) Ανακτήθηκε 5/1/2021 από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l33081&from=EN>

Σχετικά με την Europol. Για μια ασφαλέστερη Ευρώπη. Ανακτήθηκε 5/1/2021 από: <https://www.europol.europa.eu/el/about-europol>

Απόφαση (ΕΕ) 2015/1523 ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 14^{ης} Σεπτεμβρίου 2015 για τη θέσπιση προσωρινών μέτρων στον τομέα της διεθνούς προστασίας υπέρ της Ιταλίας και της Ελλάδας. (2015) Ανακτήθηκε 18/12/2020 από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D1523&from=EL>

Οδηγία 2013/33/ΕΕ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 26^{ης} Ιουνίου 2013. (2013) Ανακτήθηκε 18/12/2020 από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033&from=ES>

Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου Τεύχος Α'45/02.03.2020. Αναστολή της υποβολής αιτήσεων χορήγησης ασύλου. Ανακτήθηκε από: https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/603718/p.n.p.-2-3-2020-2020

ΑΡΘΡΑ

Δ. Αβραμόπουλος: Η μετεγκατάσταση προσφύγων είναι η απόδειξη της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης (2016, Σεπτέμβριος 14) Δημοσίευση στη liberal.gr

Τσίπρας: Διπλωματική νίκη της Ελλάδας η Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας, (2016, Μάρτιος 18) Δημοσίευση στη norcia.gr

Τουσκ: Διχαστικές και αναποτελεσματικές οι υποχρεωτικές ποσοστώσεις για την υποδοχή προσφύγων, (2017, Δεκέμβριος 12) Δημοσίευση στο cnn.gr

Κουρτζ: Αυτός είναι ο λόγος που δεν δεχόμαστε πρόσφυγες από την Μόρια (2020, Σεπτέμβριος 12) Δημοσίευση στο cnn.gr

Ροββά, Κ. (2020) Λέσβος: καταγγελίες για σοβαρές παραβιάσεις της διεθνούς νομοθεσίας στα hotspot. Ανακτήθηκε από: <https://www.tanea.gr/2020/06/11/greece/lesvos-kataggelies-gia-sovares-paraviaseis-tis-diethnous-nomothesias-sta-hotspot/>

Σκούρτης, Γ. (2018). Ανθρώπινα δικαιώματα και ασφαλειοποίηση: η περίπτωση του μεταναστευτικού ζητήματος. Ανακτήθηκε από : <https://powerpolitics.eu/%CE%B1%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%B9%CE%BD%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CF%83%CF%86%CE%B1%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CF%80%CE%BF/>

Σκούρτης, Γ. (2018) Human Security και ανθρώπινα δικαιώματα. Ανακτήθηκε από: <https://powerpolitics.eu/human-security-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%B9%CE%BD%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/>

Ενημέρωση για τα κέντρα υποδοχής, καταγραφής, ταυτοποίησης, hotspot και δομές φιλοξενίας. (2016, Φεβρουάριος 7). Ανακτήθηκε 10/11/2020 από: <https://www.ypes.gr/enimerosi-gia-ta-kentra-ypodochis-kentra-katagrafis-taytopoiisis-hotspots-kai-domes-filoxenias/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Ερωτηματολόγιο 1

1. Φύλο

Γυναίκα

2. Σε ποια ηλικιακή δεκαετία ανήκετε;

50-60

3. Ποιες είναι οι σπουδές σας;

Μεταπτυχιακές σπουδές

4. Πόσο καιρό βρίσκεστε στο νησί της Λέσβου και πόσο καιρό εργάζεστε/εργαστήκατε έστω και περιστασιακά στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας; Ποια περίοδο συγκεκριμένα;

Από το Φεβρουάριο 2015 μέχρι τον Ιούλιο του 2019.

5. Ποια η ειδικότητά σας;

Γενικός επιθεωρητής αστυνομίας αλλοδαπών και προστασίας συνόρων. Ο βαθμός ήταν αντιστράτηγος.

6. Είχατε εργαστεί στο παρελθόν ξανά σε κάποιο άλλο ΚΥΤ;

Δεν είχα εργαστεί αλλά είχα επισκεφθεί το ΚΥΤ στο φυλάκιο στον Έβρο πριν το '15 και από το '15 και μετά σε όλα. Συμμετείχα στο σχεδιασμό των hot spots στα 5 νησιά.

7. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συνεργασία του φορέα σας με τους υπόλοιπους κρατικούς και δημόσιους φορείς;

Δεν είχα κανένα πρόβλημα συνεργασίας με τους κρατικούς και δημόσιους φορείς. Πάντως πάντα υπάρχουν προβλήματα συνεργασίας αλλά με περιθώρια βελτίωσης. Κάθε αρχή και δύσκολη. Τα ΚΥΤ αρχικά δεν είχαν υπαλλήλους και το βάρος το επωμίστηκε η αστυνομία.

8. Πώς κρίνετε τις συνθήκες που επικρατούν στο ΚΥΤ από την προσωπική σας εμπειρία και από αυτά που έχετε ακούσει γενικά;

Υποθετικά εάν οι διαμένοντες αιτούντες άσυλο είχαν αποκλειστικά και μόνο τον αριθμό των θέσεων που αντιστοιχούσαν στο ΚΥΤ, οι συνθήκες θα ήταν πάρα πολύ καλές, ανθρώπινες και ιδανικές. Από τη στιγμή, όμως, που οι θέσεις δεν επαρκούσαν λόγω των ροών, των χρονοβόρων διαδικασιών του ασύλου και της εφαρμογής της κοινής δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας μέχρι την ολοκλήρωση του ασύλου, οι συνθήκες από τη στιγμή που έμεναν εκτός ΚΥΤ ήταν τραγικές και άθλιες. Και κατ' επέκταση υπήρχαν προβλήματα δημόσιας τάξης, ο υπερπληθυσμός, οι διαφορετικές εθνικότητες και οι οικογενειακή κατάσταση δημιουργούσε και δημιουργεί θέματα δημόσιας τάξης και ασφάλειας.

9. Την περίοδο που αλληλοεπιδρούσατε με το ΚΥΤ, πόσοι περίπου ήταν οι πρόσφυγες που φιλοξενούνταν εκεί;

Ο μεγαλύτερος αριθμός που είχε φτάσει το ΚΥΤ της Μόριας ήταν 10-11.000 περίπου. Πάντα προσπαθούσε ο εκάστοτε υπουργός να είναι μέχρι τις 7.000.

10. Ποιος ήταν συνήθως ο τελικός προορισμός των προσφύγων όταν εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους;

Η Γερμανία στην πλειοψηφία

11. Πόσο καιρό περίπου τυγχάνει να βρίσκεται εκεί η πλειοψηφία των προσφύγων;

Κατά μέσο όρο 6 με 8 μήνες στις αρχές και έπειτα ίσως και λιγότερο.

12. Θεωρείτε πώς οι παροχές (υγειονομικές, εκπαιδευτικές, ενημέρωση όσον αφορά τα δικαιώματά τους κλπ) που προσφέρονται στους πρόσφυγες είναι ικανοποιητικές;

Υποτίθεται ότι το ΚΥΤ είναι μία προσωρινή κατάσταση διανομής και υποτίθεται ότι η παραμονή τους στο ΚΥΤ είναι μέχρι να ολοκληρωθεί η διαδικασία ασύλου. Από εκείνη τη στιγμή και μετά την Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, είτε επιστρέφονται στην Τουρκία είτε μεταφέρονται στην ενδοχώρα όσοι χαρακτηρίζονται πρόσφυγες. Δυστυχώς, παρόλες τις προσπάθειες που γίνονταν κατά καιρούς, το ιατρικό προσωπικό και νοσηλευτικό δεν ήταν ποτέ επαρκής εντός του ΚΥΤ. Για αυτό και υπήρχαν ΜΚΟ που στήριζαν το έργο των ιατρών κατά τη διάρκεια της πρώτης εξέτασης. Όπως οι γιατροί χωρίς σύνορα. Τα βαριά περιστατικά τα πήγαιναν πάντα στο νοσοκομείο της Λέσβου όπου και εκεί οι γιατροί δεν επαρκούσαν και δεν υπήρχαν όλες οι ειδικότητες.

13. Ποιες οι υγειονομικές συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο του covid-19; Θεωρείτε πως έπαιξαν ρόλο για τον τρόπο που «έσβησε» το ΚΥΤ της Μόριας;

Δεν υπήρχαν υγειονομικές συνθήκες. Με 25000 αιτούντες άσυλο, με μια βρύση και μία τουαλέτα για 200-300 άτομα, δεν υπήρχαν οι υγειονομικές συνθήκες για την προφύλαξη αυτών των ανθρώπων, ήταν μια ωρολογιακή υγειονομική βόμβα. Για αυτό και όταν ξεκίνησε η καραντίνα στη χώρα μας, και με την ολοκλήρωση της καραντίνας μετά από ένα μήνα, δυστυχώς συνέχισε το lock down τόσο για το ΚΥΤ της Μόριας όσο και για τα ΚΥΤ της ενδοχώρας. Με αποτέλεσμα να υπάρχουν αυστηρά μέτρα κυκλοφορίας μέχρι και την ημέρα που κήκε, κάτω από ανύπαρκτες υγειονομικές συνθήκες. Οι δε νεοεισερχόμενοι επειδή οι ροές δε σταμάτησαν, δεν είχαν χώρο να τους βάλουν και εκεί που έφταναν με τις βάρκες, εκεί τους άφηναν για 14 ημέρες.

14. Ποιες κινήσεις έγιναν την επόμενη ημέρα προκειμένου να επανέλθει στην κανονικότητα το κέντρο και οι άνθρωποι;

Εικάζω ότι το επόμενο που θα έπρεπε να γίνει είναι να φτιάξουν το χώρο για να φιλοξενηθούν οι 13.000 πρόσφυγες και με τη βοήθεια του στρατού να φτιάξουν σκηνές. Σε λιγότερο από 10 ημέρες, με τη βοήθεια του ευρωπαϊκού μηχανισμού πολιτικής προστασίας, ήρθαν στην Μυτιλήνη rapid tests, σκηνές, κουβέρτες και στήθηκε ο προσωρινός καταυλισμός του Καρά Τεπέ όπου ξεκίνησε η επιχείρηση της ελληνικής αστυνομίας σε συνεργασία με το Υπουργείο Ασύλου να κάνουν rapid tests στους αιτούντες άσυλο και να μπουν στον καταυλισμό. Τα νούμερα ωστόσο δεν ήταν σωστά, έλειπαν 4000 πρόσφυγες. Είχαν φύγει είτε στα βουνά είτε έφυγαν χωρίς να τους ελέγξει κανένας.

15. Πώς αντέδρασε ο ντόπιος πληθυσμός ύστερα από αυτή την καταστροφή;

Όσον αφορά το ΚΥΤ, υπήρχαν αντιδράσεις στην τοπική κοινωνία γιατί εκεί που υπήρχε ένα πρότυπο κέντρο υποδοχής ευάλωτων ομάδων της ΥΑ, έγινε απέραντος καταυλισμός χωρίς τις συνθήκες που θα έπρεπε να έχουν. Η τοπική κοινωνία μπορεί να πήρε μια προσωρινή ανάσα, γιατί άνοιξε ο δρόμος και μπορούσαν να κυκλοφορήσουν, όμως, δεν παύει να αντιδρά σε αυτά τα μεγάλα μεγέθη καταυλισμών γιατί δυσκολεύει την καθημερινότητα τους αλλά δέχονται και βαρύ πλήγμα στον τουρισμό τους, στις κοινωνικές τους υπηρεσίες αφού το προσωπικό δεν επαρκεί και για τους ντόπιους και για τους πρόσφυγες. Έχουν περάσει πολλά και πρέπει να υπάρχει κατανόηση από την πλευρά της πολιτείας. Έχει αλλάξει όλη τους η ζωή.

16. Έχετε προσέξει ή γνωρίζετε εθελοντικές τους δράσεις;

Υπάρχουν εθελοντικές δράσεις όμως το κίνημα αλληλεγγύης και άλλα παρόμοια που δραστηριοποιούνται στην απασχόληση τους, συγκεντρώνουν για εκείνους ρουχισμό, τους μαγειρεύουν κλπ.

17. Κρίνετε σημαντική τη δράση των ΜΚΟ;

Το 2015 που η χώρα μας αντιμετώπισε αυτή την κρίση με εισόδους μέχρι και 10.000 την ημέρα, μέσα στην οικονομική κρίση και τα capital controls, ο κρατικός μηχανισμός υποδοχής και ταυτοποίησης ήταν ανύπαρκτος. Μόνο στο νόμο υπήρχε. Υπήρχε μόνο λιμενικό και αστυνομία. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, οποιαδήποτε χώρα και με όσο κρατικό μηχανισμό και να είχε, δε θα μπορούσε να ανταποκριθεί σε αυτόν τον τεράστιο αριθμό εισόδων. Από τον Απρίλιο μέχρι το Δεκέμβριο του '15 πέρασαν περίπου 1 εκ. πρόσφυγες στη χώρα μας από την Τουρκία. Το 85% ήταν πρόσφυγες από τη Συρία και ένα 15% είχαν προσφυγικό προφίλ και ήταν και μετανάστες και πρόσφυγες. Η συμβολή και η υποστήριξη που είχε η ΕΛΑΣ από τις ΜΚΟ και την ΥΑ πρέπει να αναγνωριστεί. Βοήθησαν τον κρατικό μηχανισμό για να μπορέσει να ανταπεξέλθει. Δεν υπήρχε ούτε προσωπικό ούτε εγκαταστάσεις. Στη δε Λέσβο ήταν μόνο ένα κέντρο κράτησης προαναχωρησιακό. Άρα οι ΜΚΟ συνέβαλαν κατά πολύ στο να ξεπεράσουμε όλο αυτό το θέμα που είχε δημιουργηθεί το '15. Από το 2016 όταν ηρέμησαν τα πράγματα, επειδή υπήρχε δράση από ΜΚΟ που δεν ήταν γνωστές στις κρατικές αρχές, ο τότε υπουργός μεταναστευτικής πολιτικής (κ. Μουζάλας) καθιέρωσε το μητρώο των ΜΚΟ. Κατήρτισε ομάδες σε κάθε νησί υπό την αιγίδα της Γενικής Γραμματείας Νησιωτικής Πολιτικής βορείου Αιγαίου και εξέταζαν κατά λόγο αρμοδιότητας τις αιτήσεις που υπέβαλαν οι ΜΚΟ. Όσες ΜΚΟ δραστηριοποιούνταν εντός του ΚΥΤ έπρεπε να υπογράψουν μνημόνιο συνεργασίας με το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής. Όταν στο ΚΥΤ ήταν 5-6 χιλ. η κατάσταση ήταν ελεγχόμενη και εκτός ΚΥΤ. Όταν όμως μετά το '16 υπήρχαν 4000 εντός και 20.000 εκτός, δεν υπήρχε περίπτωση σε αυτό το χάος να πάει αιτών άσυλο να καταγγείλει στην αστυνομία κάποια δράση μιας ΜΚΟ. Για αυτό και δρούσαν εκτός του ΚΥΤ και εδώ έφταιγε η πολιτεία γιατί άφησε το πληθυσμό του ΚΥΤ να δπλασιαστεί και πέριξ του ΚΥΤ να υπάρχουν 20000 κόσμος σε ένα άναρχα λασπωμένο μέρος. Εκεί τους πρόσεχαν οι ΜΚΟ.

18. Πιστεύετε πως έχουν επηρεάσει την εθνική ασφάλεια οι μεταναστευτικές ροές; Νιώθουν ακόμη ασφαλείς οι Έλληνες πολίτες τόσο στα νησιά υποδοχής και την ενδοχώρα ή όχι;

Οι μεταναστευτικές ροές σύμφωνα με την ΕΛΑΣ αποτελούν απειλή για τη χώρα. Είναι θέμα εθνικής ασφάλειας. Όμως η ΕΛΑΣ και οι υπηρεσίες ασφαλείας της χώρας έχουν αναπτύξει δίκτυα πληροφορίας με ευρωπαϊκούς μηχανισμούς με τους οποίους έχουν τη δυνατότητα να κάνουν ελέγχους ασφαλείας, χρησιμοποιώντας τις διαθέσιμες βάσεις δεδομένων Σένγκεν, Ιντερπόλ και εθνική βάση. Και παράλληλα με τις συνεργασίες που κάνουν σε διμερές και πολυμερές επίπεδο. Επιπλέον, το 2016 η ΕΛΑΣ υπέγραψε με τη Europol μια επιχειρησιακή συμφωνία (κάτι που έγινε για πρώτη φορά με κάποιο κράτος μέλος της ΕΕ) όπου δινόταν η δυνατότητα στη Europol να αποσπάσει προσωπικότητες στα ΚΥΤ στα νησιά ώστε να πραγματοποιήσουν δευτερογενής ελέγχους ασφαλείας.

Τώρα, εάν οι πολίτες αισθάνονται ασφαλείς, η ΕΛΑΣ για την περίοδο '14-'19 είχε αυξήσει τον αριθμό των αστυνομικών και τις περιπολίες για να υπάρχει αστυνόμευση ώστε οι κάτοικοι να αισθάνονται ασφαλείς. Αλλά και σε περιπτώσεις εγκλημάτων έγιναν πολλές συλλήψεις λόγω τέτοιων πράξεων. Το 2016 είχαν συλληφθεί περίπου 800 άτομα που είχαν διαπράξει διάφορα.. από ναρκωτικά, κλεψιές κλπ. Το 2017 περίπου 950 εστάλησαν στον εισαγγελέα.

19. Τί αλλαγές θεωρείτε πως πρέπει να γίνουν ώστε να είναι τα Κέντρα Φιλοξενίας περισσότερο λειτουργικά; Κρίνετε πως πρέπει να παρθούν περαιτέρω αποφάσεις σε εθνικό, Ευρωπαϊκό ή και διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση του προσφυγικού; Π.χ. περισσότερες τεχνικές και γραφειοκρατικές πρακτικές, έλεγχος των συνόρων, διαφορετικές οργανωτικές λύσεις και καταμερισμός βαρών στις χώρες, ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου, ενταξιακά προγράμματα, μέτρα για την πάταξη του λαθρεμπορίου, τακτικές επαναπροώθησης κλπ.

Θα πρέπει να είναι μικρού αριθμού φιλοξενίας όχι άνω από 500 ατόμων. Ιδιαίτερα στα νησιά θα πρέπει να ταυτοποιούνται και να γίνεται η υποδοχή, να εξετάζονται από γιατρούς και να μη γίνεται υπερπληθυσμός. Δεν είναι σωστά ελεγχόμενες και δημιουργούνται προβλήματα. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να γίνουν κλειστά κέντρα. Δε μπορεί να μπερδεύονται εθνικότητες. Και αυτό που πρέπει να γίνει είναι η συνεννόηση με την υπόλοιπη Ευρώπη για πραγματική αλληλεγγύη, γιατί αν δεν υπάρχει ένας σωστός μηχανισμός επιστροφών, κάτι που είχαμε ζητήσει από το 2016,

ώστε οι επιστροφές να γίνονται σαν ΕΕ και όχι σε μεμονωμένη χώρα. Να ισομεριστεί το βάρος. Είναι δύσκολο ένα κράτος να διαχειριστεί όλες αυτές τις ροές. Η χρηματοδότηση από την Ευρώπη, επειδή είναι φοβική, δεν είναι λύση. Το θέμα δεν είναι ελληνικό είναι ευρωπαϊκό. Απλά την πληρώνει η Ελλάδα και οι χώρες υποδοχής. Θέλει μια ολιστική προσέγγιση στο πλαίσιο της αλληλεγγύης και των νομικών εργαλείων εκείνων που εφαρμόζοντας τα θα μπορέσει να έχει μια σωστή διαχείριση του μεταναστευτικού. Ταυτόχρονα θα πρέπει να ενεργοποιηθεί η εξωτερική πολιτική της Ένωσης προς τις χώρες καταγωγής. Η παράνομη είσοδος είναι ποινικό αδίκημα. Ο εισαγγελέας όμως από το 2015 απέχει της ποινικής δίωξης και υπάρχει διοικητική κράτηση.

20. Εκτιμάτε πως η καταστροφή του ΚΥΤ ήταν αναμενόμενη και θα μπορούσε να αποφευχθεί;

Προσωπικά, για εμένα, ήταν αναμενόμενη από τη στιγμή που υπήρχε υπερπληθυσμός στο ΚΥΤ της Μόριας. Μάλιστα έφτασε τον Ιανουάριο του 2020, 25.000 άτομα (4.500-5.000 εντός και 20.000 εκτός). Από το 2015 έως 2020 είχαμε διαπιστώσει ότι κάθε φορά που συνέβαινε κάτι που αφορούσε τους ιδίους τους μετανάστες, γίνονταν εξεγέρσεις και υπήρχαν διαπληκτισμοί μεταξύ τους. Δηλαδή προέκυπταν θέματα δημόσιας τάξης. Για παράδειγμα, όταν κάηκε η γυναίκα από το Αφγανιστάν μέσα στο κοντέινερ την ώρα που μαγείρευε, ξεσηκώθηκαν οι αλλοδαποί και έκαψαν ένα μέρος του ΚΥΤ. Όταν αυτοκτόνησε ένας κρατούμενος ιρακινός στο ΠΡΟΚΕΚΑ της Μόριας, ξεσηκώθηκαν οι αιτούντες άσυλο. Όταν έγινε το τροχαίο ατύχημα και σκοτώθηκε ένα 3χρονο παιδάκι την ώρα που έπαιζε με μια κούτα στην οποία είχε μπει μέσα, ξεσηκώθηκαν και πάλι. Πριν τελευταίο κάψιμο, η τελευταία εξέγερση ήταν όταν τους γνωστοποιήθηκε ότι θα προηγηθεί η εξέταση ασύλου όσων μπήκαν από τον Ιανουάριο του 2020, ώστε να μπορούν να αυξήσουν τη διαδικασία των επιστροφών, κάτι που δεν έγινε. Άρα καταδεικνύεται ότι με διάφορα περιστατικά υπήρχαν οι εξεγέρσεις και πάντα οι αιτούντες ζητούσαν καλύτερες συνθήκες διαμονής. Γρήγορη εξέταση των αιτημάτων τους και μεταφορά τους στην ενδοχώρα. Θα πρέπει να γίνει γνωστό ότι οι αιτούντες άσυλο στα ΚΥΤ ή στα κέντρα φιλοξενίας δεν εμπιστεύονται το κράτος που φιλοξενούνται και αυτό δε συμβαίνει μόνο στην Ελλάδα αλλά σε όλα τα κράτη. Εμπιστοσύνη υπάρχει στην ΥΑ και στις ΜΚΟ.

Το άλλο κομμάτι είναι ότι επειδή βρίσκονταν 25000 αιτούντες άσυλο στην περιοχή της Μόριας, αυτό δυσκόλευε κατά πολύ την καθημερινότητα τόσο των κατοίκων της Μόρια όσο και των ευρύτερων περιοχών του νησιού. Με αποτέλεσμα να υπάρχουν συχνά αντιδράσεις από τους κατοίκους. Η ολική καταστροφή του ΚΥΤ της Μόριας ξεκίνησε από την περιοχή του Ελαιώνα, δηλαδή έξω από το ΚΥΤ, και σιγά σιγά έφτασε και μέσα.. Στο παρελθόν είχε αποφευχθεί πυρκαγιά ξανά στο κέντρο. Τώρα δε μπόρεσε. Ήταν ζήτημα χρόνου. Θα γινόταν είτε από τους διαμένοντες, είτε από τους κατοίκους. Για να πούμε ότι θα μπορούσε να αποφευχθεί, θα έπρεπε να είναι διαφορετικές οι συνθήκες εντός του ΚΥΤ.

Επειδή φάνηκε ότι ήταν κάπως οργανωμένες οι εστίες των πυρκαγιών που τέθηκαν, επειδή στο παρελθόν είχαν αποφευχθεί ξανά φωτιές, και εφόσον υπήρχε υπερπληθυσμός, δε θα μπορούσε να αποφευχθεί. Εκείνη την ημέρα υπήρχαν και άλλες εστίες στο νησί οπότε η πυροσβεστική βρισκόταν και σε άλλα σημεία.

20. Ποιες οι προβλέψεις σας για την κατάσταση ως έχει τώρα στο καινούριο ΚΥΤ του Καρά Τεπέ και για το μέλλον;

Η κατάσταση που έχει δημιουργηθεί τώρα στο Καρά Τεπέ είναι το ίδιο δύσκολη όσο και στη Μόρια. Οι εξελίξεις στο προσφυγικό- μεταναστευτικό είναι απρόβλεπτες και ραγδαίες με αποτέλεσμα η εκάστοτε κυβέρνηση να τρέχει πίσω από τις εξελίξεις. Η εμπειρία όμως του 2015 μας δίδαξε πως να αντιμετωπίζουμε απρόβλεπτες καταστάσεις. Δίδαξε τον κρατικό μηχανισμό. Για αυτό θα πρέπει πάντα στο σχεδιασμό της εκάστοτε κυβέρνησης να υπάρχουν εναλλακτικά επιχειρησιακά σενάρια με την ανάλογη στρατηγική. Για παράδειγμα βλέπουμε τώρα ότι με την πανδημία έχουν μειωθεί οι ροές. Ο Frontex σημείωσε ότι οι ροές έχουν μειωθεί κατά 76% στην Ελλάδα λόγω των περιορισμών κατά της πανδημίας και του κορωνοϊού⁷³. Η πανδημία όμως δε θα είναι για πάντα, κάποια στιγμή οι ροές θα φουντώσουν πάλι. Θα πρέπει να υπάρξει μια μόνιμη δομή αλλά σημασία έχει να ξέρουμε τι δομή θέλουμε να φτιάξουμε, λαμβάνοντας όλες τις ανάγκες και παραμέτρους που προκύπτουν, όπως για το υπαλληλικό προσωπικό.

⁷³ <https://www.cnn.gr/focus/story/249907/frontex-h-pandimia-frenare-tin-paratypi-metanasteysi-sto-76-i-ptosi-stin-ellada>

Ερωτηματολόγιο 2

1. Φύλο

Άνδρας

2. Σε ποια ηλικιακή δεκαετία ανήκετε;

20-30

3. Ποιες είναι οι σπουδές σας;

Ψυχολογία με μεταπτυχιακά στη Διαχείριση Κρίσεων και Καταστροφών, την ψυχολογία Παιδιού και Εφήβου και την Οικονομική Ψυχολογία.

4. Πόσο καιρό βρίσκεστε στο νησί της Λέσβου και πόσο καιρό εργάζεστε/εργαστήκατε έστω και περιστασιακά στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας;

Βρέθηκα στο νησί το 2016-2017 και το 2018-2019. Εργάστηκα στη Μόρια το διάστημα 2016-2017 και είχα έμμεση εμπλοκή και το 2018-2019.

5. Ποια η ειδικότητά σας;

Ψυχολόγος

6. Είχατε εργαστεί στο παρελθόν ξανά σε κάποιο άλλο ΚΥΤ;

Όχι.

7. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συνεργασία του φορέα σας με τους υπόλοιπους κρατικούς και δημόσιους φορείς;

Σε γενικές γραμμές καλή, με κάποια προβλήματα σε επίπεδο επικοινωνίας και συνεργασίας, αλλά και διαδικασιών.

8. Πώς κρίνετε τις συνθήκες που επικρατούν στο ΚΥΤ από την προσωπική σας εμπειρία και από αυτά που έχετε ακούσει γενικά;

Ακατάλληλες για τη διαβίωση ενός τόσο μεγάλου αριθμού ανθρώπων (μέσα στους οποίους συγκαταλέγονται και άτομα που ανήκουν σε ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες και ομάδες υψηλού κινδύνου).

9. Την περίοδο που αλληλοεπιδρούσατε με το ΚΥΤ, πόσοι περίπου ήταν οι πρόσφυγες που φιλοξενούνταν εκεί;

Πάνω από 16.000 , κάποιες περιόδους και 20.000.

10. Ποιος ήταν συνήθως ο τελικός προορισμός των προσφύγων όταν εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους;

Γερμανία – Ευρώπη γενικά.

11. Πόσο καιρό περίπου τυγχάνει να βρίσκεται εκεί η πλειοψηφία των προσφύγων;

Υπήρχαν άνθρωποι που διέμεναν εκεί για πάνω από 2 χρόνια (κυρίως άντρες μόνοι, και άλλοι που διέμεναν 1 χρόνο ή μερικούς μήνες. Υπήρχαν καθημερινά νεοαφιχθέντες, βάσει του αριθμού αφίξεων στο νησί.

12. Θεωρείτε πώς οι παροχές (υγειονομικές, εκπαιδευτικές, ενημέρωση όσον αφορά τα δικαιώματά τους κλπ) που προσφέρονται στους πρόσφυγες είναι ικανοποιητικές;

Υπήρχε ένα σύστημα παροχής υπηρεσιών και μια πληθώρα οργανώσεων και φορέων που παρείχε υπηρεσίες διαφόρων ειδών καθημερινά για την κάλυψη των βασικών αναγκών (σίτιση, ιατρική περίθαλψη, εκπαίδευση, ψυχολογική υποστήριξη κοκ). Ωστόσο, η ανεπάρκεια στην οργάνωση των υπηρεσιών, των ελέγχων της ποιότητας, τα διαθέσιμα μέσα και χώροι και πολλοί άλλοι λόγοι συνέβαλαν στην μειωμένη αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών αυτών. Επίσης, οι υπηρεσίες δεν ήταν ανάλογες με το μέγεθος του πληθυσμού που διέμενε στη Μόρια. Παρ' όλα αυτά, δεν πρέπει να παραλειφθούν οι πολύ σημαντικές προσπάθειες από μερικούς φορείς και οργανώσεις για την παροχή ποιοτικών και ικανοποιητικών υπηρεσιών, με όλα τα διαθέσιμα μέσα.

13. Ποιες οι υγειονομικές συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο του covid-19; Θεωρείτε πως έπαιξαν ρόλο για τον τρόπο που «έσβησε» το ΚΥΤ της Μόριας;

Απ' όσο γνωρίζω οι συνθήκες μέσα στο ΚΥΤ δεν ήταν καλές, οι εγκαταστάσεις δεν επέτρεπαν την τήρηση πολύ βασικών κανόνων υγιεινής και προφύλαξης, και η διακοπή στην παροχή πληθώρας υπηρεσιών είχε προκαλέσει επιπλέον προβλήματα και ελλείψεις στην καθημερινότητα των διαμενόντων. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες πιθανώς να ενέτεινε τη δυσαρέσκεια του πληθυσμού, και να αποτέλεσε αφορμή για τις φωτιές.

14. Ποιες κινήσεις έγιναν την επόμενη ημέρα προκειμένου να επανέλθει στην κανονικότητα το κέντρο και οι άνθρωποι;

Δεν το γνωρίζω, μόνο ότι άκουσα στην τηλεόραση.

15. Πώς αντέδρασε ο ντόπιος πληθυσμός ύστερα από αυτή την καταστροφή;

Η δυσαρέσκεια και η επιβάρυνση του ντόπιου πληθυσμού από την ύπαρξη ενός τόσο μεγάλου αριθμού ατόμων στο νησί, για τόσο μεγάλο διάστημα, είναι έκδηλη σε πολλά γεγονότα και στιγμές τα τελευταία χρόνια. Οι φωτιές στη Μόρια έφεραν ξανά στην επιφάνεια το ζήτημα αυτό, με πολλή ένταση, και ο τρόπος που παρουσιάστηκε ενέτεινε ακόμη περισσότερο το θυμό και την αντίθεση της τοπικής κοινωνίας. Επιπλέον, το γεγονός ότι τις επόμενες μέρες οι διαμένοντες στη Μόρια διασκορπίστηκαν και έκλεισαν τους δρόμους του νησιού, επηρεάζοντας έντονα την τοπική κοινωνία, προκάλεσε επιπλέον αγανάκτηση, δυσαρέσκεια και αντιδράσεις.

16. Ποια είναι η άποψη των ντόπιων για τη λειτουργία του ΚΥΤ στο νησί τους και τους πρόσφυγες; Έχετε προσέξει ή γνωρίζετε εθελοντικές τους δράσεις;

Στο παρελθόν, υπήρχαν κάποιες τοπικές πρωτοβουλίες και εθελοντικές δράσεις υποστήριξης από τους ντόπιους. Τα τελευταία χρόνια δεν γνωρίζω αν συνεχίζουν αυτές οι δράσεις.

17. Κρίνετε σημαντική τη δράση των ΜΚΟ;

Κάποιες αναγνωρισμένες και πιστοποιημένες ΜΚΟ έχουν συμβάλει σημαντικά στην κάλυψη αναγκών και παροχή υπηρεσιών, υποκαθιστώντας την κρατική βοήθεια, λόγω ανεπάρκειας ή παντελούς έλλειψης. Αδιαμφισβήτητα, υπάρχουν και διάφορες ΜΚΟ, μη πιστοποιημένες/αναγνωρισμένες, οι οποίες δεν ήταν σε θέση να παρέχουν

ποιοτικές υπηρεσίες και κάποιες φορές δρούσαν ενάντια στους νόμους, τις διαδικασίες, και τη δεοντολογία. Συνολικά, θεωρώ πως η δράση των ΜΚΟ κάλυψε και καλύπτει κενά και ελλείψεις, που δεν θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν διαφορετικά. Δεν παραβλέπω ωστόσο πληθώρα αστοχιών, παράνομων/παράτυπων ενεργειών και εμποδίων που προκλήθηκαν από τη λειτουργία μερικών εξ αυτών.

18. Πιστεύετε πως έχουν επηρεάσει την εθνική ασφάλεια οι μεταναστευτικές ροές; Νιώθουν ακόμη ασφαλείς οι Έλληνες πολίτες τόσο στα νησιά υποδοχής και την ενδοχώρα ή όχι;

Η ξαφνική και μαζική εισροή ενός τόσο μεγάλου αριθμού ανθρώπων σε μια χώρα, σε συνδυασμό με τις ανεπάρκειες και ελλείψεις στον τομέα του ελέγχου και της ταυτοποίησης έχει δημιουργήσει ένα επιπλέον ζήτημα προς διαχείριση για τις κρατικές αρχές. Οι πρόσφυγες δεν αποτελούν απειλή στην εθνική ασφάλεια, ωστόσο, ανάμεσα στους νεοεισερχόμενους πληθυσμούς, ενδέχεται να υπάρχουν άτομα, τα οποία δεν είναι πρόσφυγες και δεν έχουν ανιδοτελείς σκοπούς. Πολύς κόσμος δεν νιώθει ασφαλής λόγω της ύπαρξης μεγάλου αριθμού νεοεισερχόμενων πληθυσμών σε τέτοιες συνθήκες και δομές.

19. Τί αλλαγές θεωρείτε πως πρέπει να γίνουν ώστε να είναι τα Κέντρα Φιλοξενίας περισσότερο λειτουργικά;

Καλύτερη οργάνωση, κατάλληλοι χώροι, κατάλληλες και εγκεκριμένες υπηρεσίες και φορείς παροχής υπηρεσιών, διαχωρισμός πληθυσμών (οικογένειες, ευάλωτοι), διαχωρισμός ατόμων που βρίσκονται σε διαφορετικό στάδιο (πχ προαναχωρησιακό), έλεγχος για την τήρηση διαδικασιών.

20. Κρίνετε πως πρέπει να παρθούν περαιτέρω αποφάσεις σε εθνικό, Ευρωπαϊκό ή και διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση του προσφυγικού; Π.χ. περισσότερες τεχνικές και γραφειοκρατικές πρακτικές, έλεγχος των συνόρων, διαφορετικές οργανωτικές λύσεις και καταμερισμός βαρών στις χώρες, ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου, ενταξιακά προγράμματα, μέτρα για την πάταξη του λαθρεμπορίου, τακτικές επαναπροώθησης κλπ.

Ναι, πληθώρα αποφάσεων όσον αφορά τις διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης και ασύλου, την παροχή υπηρεσιών και δικαιωμάτων, την πολιτική επιστροφών, τον έλεγχο των ΜΚΟ. Επιπλέον, απαιτούνται διαφορετικές οργανωτικές λύσεις και

καταμερισμός βαρών στις χώρες, ενταξιακά προγράμματα, υποχρεώσεις για την παροχή επιδομάτων και βοήθειας (πχ εκμάθηση γλώσσας, αναζήτηση εργασίας κοκ).

Ερωτηματολόγιο 3

1. Φύλλο:

Άνδρας

2. Σε ποια ηλικιακή δεκαετία ανήκετε;

20-30.

3. Ποιες είναι οι σπουδές σας;

Πανεπιστημιακή εκπαίδευση

4. Πόσο καιρό βρίσκεστε στο νησί της Λέσβου και πόσο καιρό εργάζεστε/εργαστήκατε έστω και περιστασιακά στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας;

Γεννήθηκα και μεγάλωσα εδώ (27 χρόνια)

5. Ποια η ειδικότητά σας;

Διοικητικός Υπάλληλος

6. Είχατε εργαστεί στο παρελθόν ξανά σε κάποιο άλλο ΚΥΤ;

Όχι

7. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συνεργασία του φορέα σας με τους υπόλοιπους κρατικούς και δημόσιους φορείς;

Ικανοποιητική και αρμονική

8. Πώς κρίνετε τις συνθήκες που επικρατούν στο ΚΥΤ από την προσωπική σας εμπειρία και από αυτά που έχετε ακούσει γενικά;

Υπάρχουν σίγουρα τομείς που μπορούν να επιδεχθούν βελτίωση.

9. Την περίοδο που αλληλοεπιδρούσατε με το ΚΥΤ, πόσοι περίπου ήταν οι πρόσφυγες που φιλοξενούνταν εκεί;

7.000 άτομα

10. Ποιος ήταν συνήθως ο τελικός προορισμός των προσφύγων όταν εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους;

Γερμανία

11. Πόσο καιρό περίπου τυγχάνει να βρίσκεται εκεί η πλειοψηφία των προσφύγων;

Περίπου ένα χρόνο.

12. Θεωρείτε πώς οι παροχές (υγειονομικές, εκπαιδευτικές, ενημέρωση όσον αφορά τα δικαιώματά τους κλπ) που προσφέρονται στους πρόσφυγες είναι ικανοποιητικές;

Γίνεται το καλύτερο δυνατό, αναλογικά των συνθηκών αλλά και των μέσων που διατίθενται

13. Ποιες οι υγειονομικές συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο του Covid-19; Θεωρείτε πως έπαιξαν ρόλο για τον τρόπο που «έσβησε» το ΚΥΤ της Μόριας;

Γίνεται τεράστιο προσπάθεια τήρησης των υγειονομικών κανόνων και περιορισμού της πανδημίας. Θεωρείτε πως έπαιξε ρόλο για τον τρόπο που «έσβησε» το ΚΥΤ της Μόριας.

14. Ποιες κινήσεις έγιναν την επόμενη ημέρα προκειμένου να επανέλθει στην κανονικότητα το κέντρο και οι άνθρωποι;

Συσπειρώθηκαν όλες οι οργανώσεις ώστε να υπάρχει βασική ιατρική κάλυψη καθώς και να εξασφαλιστεί τροφή και νερό.

15. Πώς αντέδρασε ο ντόπιος πληθυσμός ύστερα από αυτή την καταστροφή;

Μια μερίδα κόσμου εξοργίστηκε λόγω της καταστροφής ενώ αρκετοί δεν έδωσαν σημασία στο γεγονός.

16. Ποια είναι η άποψη των ντόπιων για τη λειτουργία του ΚΥΤ στο νησί τους και τους πρόσφυγες; Έχετε προσέξει ή γνωρίζετε εθελοντικές τους δράσεις;

Οι περισσότεροι ντόπιοι είναι αρνητικοί με την λειτουργία του ΚΥΤ.

17. Κρίνετε σημαντική τη δράση των ΜΚΟ;

Θεωρώ πως παρέχουν σημαντική ανθρωπιστική βοήθεια, καλύπτοντας ένα μεγάλο μέρος αναγκών.

18. Πιστεύετε πως έχουν επηρεάσει την εθνική ασφάλεια οι μεταναστευτικές ροές; Νιώθουν ακόμη ασφαλείς οι Έλληνες πολίτες τόσο στα νησιά υποδοχής και την ενδοχώρα ή όχι;

Δεν θεωρώ πως έχει επηρεαστεί η εθνική ασφάλεια. Οι κάτοικοι των νησιών ακόμα δεν αισθάνονται ασφαλείς. Για την ενδοχώρα δεν γνωρίζω.

19. Τί αλλαγές θεωρείτε πως πρέπει να γίνουν ώστε να είναι τα Κέντρα Φιλοξενίας περισσότερο λειτουργικά;

Να έχουν λιγότερο πληθυσμό έτσι ώστε να γίνεται πιο ποιοτική η ζωή των επωφελομένων.

20. Κρίνετε πως πρέπει να παρθούν περαιτέρω αποφάσεις σε εθνικό, Ευρωπαϊκό ή και διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση του προσφυγικού; Π.χ. περισσότερες τεχνικές και γραφειοκρατικές πρακτικές, έλεγχος των συνόρων, διαφορετικές οργανωτικές λύσεις και καταμερισμός βαρών στις χώρες, ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου, ενταξιακά προγράμματα, μέτρα για την πάταξη του λαθρεμπορίου, τακτικές επαναπροώθησης κλπ.

Πιστεύω πως σημαντικό θα ήταν να κατανεμηθεί το βάρος του μεταναστευτικού σε όλες τις χώρες.

Ερωτηματολόγιο 4

1. Φύλλο

Γυναίκα

2. Σε ποια ηλικιακή δεκαετία ανήκετε;

20-30

3. Ποιες είναι οι σπουδές σας;

Θεραπευτική Ιππασία για άτομα με ειδικές ανάγκες.

4. Πόσο καιρό βρίσκεστε στο νησί της Λέσβου και πόσο καιρό εργάζεστε/ εργαστήκατε έστω και περιστασιακά στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας;

Βρίσκομαι 2 χρόνια στο νησί έκανα εθελοντισμό τον πρώτο χρόνο και τον τελευταίο χρόνο εργάζομαι .

5. Ποια η ειδικότητά σας;

Στο κομμάτι της ειδικής αγωγής

6. Είχατε εργαστεί στο παρελθόν ξανά σε κάποιο άλλο ΚΥΤ;

Εθελοντικά στα Διαβατά.

7. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συνεργασία του φορέα σας με τους υπόλοιπους κρατικούς και δημόσιους φορείς;

Υπάρχει πολύ καλή συνεργασία και με τους κρατικούς και με τους δημοσίους φορείς.

8. Πώς κρίνετε τις συνθήκες που επικρατούν στο ΚΥΤ από την προσωπική σας εμπειρία και από αυτά που έχετε ακούσει γενικά;

Οι συνθήκες είναι απάνθρωπες, ειδικά στο θέμα στέγασης, (σκηνές) χωρίς ρεύμα και ειδικά τώρα τον χειμώνα κάποιο είδος θέρμανσης, επίσης υγιεινής (τουαλέτες, ντους).

9. Την περίοδο που αλληλοεπιδρούσατε με το ΚΥΤ, πόσοι περίπου ήταν οι πρόσφυγες που φιλοξενούνταν εκεί;

18,000

10. Ποιος ήταν συνήθως ο τελικός προορισμός των προσφύγων όταν εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους;

Οι περισσότεροι επιθυμούν να πάνε σε κάποια χώρα της Ευρώπης.

11. Πόσο καιρό περίπου τυγχάνει να βρίσκεται εκεί η πλειοψηφία των προσφύγων;

Ανάλογα την υπόθεσή τους. Από 1 μήνα, μέχρι και 2 χρόνια.

12. Θεωρείτε πώς οι παροχές (υγειονομικές, εκπαιδευτικές, ενημέρωση όσον αφορά τα δικαιώματά τους κλπ) που προσφέρονται στους πρόσφυγες είναι ικανοποιητικές;

Ναι.

13. Ποιες οι υγειονομικές συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο του covid-19; Θεωρείτε πως έπαιξαν ρόλο για τον τρόπο που «έσβησε» το ΚΥΤ της Μόριας;

Κατά την γνώμη μου οι συνθήκες που επικρατούσαν στο camp της Μόριας, έφεραν αυτά τα αποτελέσματα. Οι άνθρωποι φοβήθηκαν, ήταν αγανακτισμένοι.

14. Ποιες κινήσεις έγιναν την επόμενη ημέρα προκειμένου να επανέλθει στην κανονικότητα το κέντρο και οι άνθρωποι;

Η κατάσταση ήταν ανεξέλεγκτη καθώς βρέθηκαν στον δρόμο παραπάνω από 18.000 άνθρωποι. Μέσα σε λίγες μέρες δημιουργήθηκε ένα προσωρινό κέντρο για να μπουν οι πρόσφυγες και μετανάστες καθώς για αρκετές ημέρες κοιμόντουσαν στο δρόμο.

15. Πώς αντέδρασε ο ντόπιος πληθυσμός ύστερα από αυτή την καταστροφή;

Ήταν θέμα χρόνου να γίνει κάτι τέτοιο, όσοι δουλεύαμε μέσα στο camp αυτά τα 5 χρόνια βλέπαμε την Μόρια να φλέγεται καιρό και οι δυο πλευρές ήθελαν να κλείσει.

16. Ποια είναι η άποψη των ντόπιων για τη λειτουργία του ΚΥΤ στο νησί τους και τους πρόσφυγες; Έχετε προσέξει ή γνωρίζετε εθελοντικές τους δράσεις;

Ένα μεγάλο ποσοστό του ντόπιου πληθυσμού είναι κατά της λειτουργίας καθώς και της δημιουργίας οποιασδήποτε δομής πάνω στο νησί. Υπάρχει φυσικά και ένα ποσοστό ντόπιων ανθρώπων που προσφέρουν εθελοντικές δράσεις.

17. Κρίνετε σημαντική τη δράση των ΜΚΟ;

Οι οργανώσεις από την αρχή έχουν βοηθήσει τόσο τους ανθρώπους μέσα στο camp όσο και σε πολλά κενά που το κράτος αδυνατούσε να κάνει.

18. Πιστεύετε πως έχουν επηρεάσει την εθνική ασφάλεια οι μεταναστευτικές ροές; Νιώθουν ακόμη ασφαλείς οι Έλληνες πολίτες τόσο στα νησιά υποδοχής και την ενδοχώρα ή όχι;

Φυσικά και έχει παίξει ένα πολύ σημαντικό ρόλο τα τελευταία χρόνια. Μπορώ να το καταλάβω από τους ανθρώπους στο νησί που μεγάλωσα πόσο άλλαξε η καθημερινότητά τους. Με ένα απλό παράδειγμα, ενώ παλιά αφήναμε τα κλειδιά πάνω στη πόρτα πλέον αυτό δε συμβαίνει.

19. Τί αλλαγές θεωρείτε πως πρέπει να γίνουν ώστε να είναι τα Κέντρα Φιλοξενίας περισσότερο λειτουργικά;

Να υπάρχουν ανθρώπινες εγκαταστάσεις.

20. Κρίνετε πως πρέπει να παρθούν περαιτέρω αποφάσεις σε εθνικό, Ευρωπαϊκό ή και διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση του προσφυγικού; Π.χ. περισσότερες τεχνικές και γραφειοκρατικές πρακτικές, έλεγχος των συνόρων, διαφορετικές οργανωτικές λύσεις και καταμερισμός βαρών στις χώρες, ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου, ενταξιακά προγράμματα, μέτρα για την πάταξη του λαθρεμπορίου, τακτικές επαναπροώθησης κλπ.

Πιστεύω ότι θα ήταν μια δίκαιη λύση η ίση κατανομή σε χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης.

Ερωτηματολόγιο 5

1. Σε ποια ηλικιακή δεκαετία ανήκετε;

30-40

2. Ποιες είναι οι σπουδές σας;

Ψυχολογία

3. Πόσο καιρό βρίσκεστε στο νησί της Λέσβου και πόσο καιρό εργάζεστε/εργαστήκατε έστω και περιστασιακά στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας;

Έζησα 5 χρόνια στο νησί της Λέσβου και εργάστηκα 4 χρόνια στο ΚΥΤ της Μόριας.

4. Ποια η ειδικότητά σας;

Ψυχολόγος.

5. Είχατε εργαστεί στο παρελθόν ξανά σε κάποιο άλλο ΚΥΤ;

Όχι.

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συνεργασία του φορέα σας με τους υπόλοιπους κρατικούς και δημόσιους φορείς;

Αρκετά καλή, οι ρόλοι ήταν διαφορετικοί αλλά συμπληρωματικοί.

7. Πώς κρίνετε τις συνθήκες που επικρατούν στο ΚΥΤ από την προσωπική σας εμπειρία και από αυτά που έχετε ακούσει γενικά;

Οι συνθήκες στο camp της Μόριας παρουσίαζαν ποικίλες προκλήσεις, οι οποίες σχετίζονταν με δομικές ελλείψεις όπως υπερπλήρεις / υπερπληθείς σκηνές ή κοντέινερ, μη ασφαλής υποδομές (σκηνές εκτεθειμένες σε καιρικές συνθήκες όπως κρύο, βροχή, χιόνι), έλλειψη ιδιωτικότητας και ασφάλειας στις υπάρχουσες υποδομές (σκηνές, κοντέινερ). Στις προκλήσεις του camp εντάσσονταν επίσης η αυξανόμενη ανησυχία για την ψυχική υγεία των διαμενόντων αλλά και μη λειτουργικές συμπεριφορές από την πλευρά τους όπως ήταν χρήση αλκοόλ/ναρκωτικών ουσιών, χρήση βίας σε κάποιες των περιπτώσεων για την επίλυση διαφορών. Η μη πρόσβαση σε παραγωγική εργασία και ο περιορισμός μετακίνησης μέχρι την λήξη των διαδικασιών ασύλου δυσχέραινε την παραπάνω κατάσταση. Επίσης ο μη διαχωρισμός του camp ανά εθνικότητα σε συνδυασμό με τις κακές υποδομές και προβληματικές συμπεριφορές προσφύγων/μεταναστών οδηγούσαν σε εντάσεις οι οποίες πολλές φορές είχαν την μορφή συγκρούσεων μεταξύ διαφορετικών εθνικοτήτων. Τέλος, οι μεγάλες καθυστερήσεις για την ολοκλήρωση των διαδικασιών ασύλου είχαν σαν αποτέλεσμα την μακροχρόνια έκθεση των προσφύγων/μεταναστών στις παραπάνω συνθήκες χωρίς την δυνατότητα μετακίνησης για διαστήματα που έφταναν σε κάποιες περιπτώσεις ως και τα δυο χρόνια. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την άνθιση της εγκληματικότητας και γκετοποίηση του camp από συγκεκριμένες ομάδες

βάζοντας σε κίνδυνο τον υπόλοιπο και μεγαλύτερο πληθυσμό του camp που αποτελούνταν από φιλήσυχους αιτούντες άσυλο.

8. Την περίοδο που αλληλοεπιδρούσατε με το ΚΥΤ, πόσοι περίπου ήταν οι πρόσφυγες που φιλοξενούνταν εκεί;

Ανά περιόδους ο αριθμός των διαμενόντων διαφοροποιούνταν ξεκινώντας από 1000 με 2000 περίπου το 2013 και φτάνοντας τις 20000 περίπου το 2015 με 2016 όπου έφταναν στο νησί της Λέσβου 8000 με 10000 περίπου άνθρωποι την ημέρα. Τα υπόλοιπα διαστήματα ο αριθμός σταθεροποιούνταν στις 4000 με 7.000 διαμενόντων.

9. Ποιος ήταν συνήθως ο τελικός προορισμός των προσφύγων όταν εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους;

Η συντριπτική πλειοψηφία των προσφύγων/μεταναστών είχε ως χώρα στόχο την Γερμανία, χωρίς να επιθυμούν (πλην απειροελάχιστων εξαιρέσεων) να παραμείνουν

στην Ελλάδα. Ένας μικρότερος αριθμός επιθυμούσε να μεταβεί στο Βέλγιο, Ολλανδία, Σουηδία και Γαλλία.

10. Πόσο καιρό περίπου τυγχάνει να βρίσκεται εκεί η πλειοψηφία των προσφύγων;

Οι πρόσφυγες/μετανάστες ήταν δυνατόν να διαμένουν από 6 μήνες έως και 1 μίση με δυο χρόνια. Όσοι ανήκαν σε ευάλωτες ομάδες μπορούσαν να μεταβούν στην ενδοχώρα πιο γρήγορα.

11. Θεωρείτε πώς οι παροχές (υγειονομικές, εκπαιδευτικές, ενημέρωση όσον αφορά τα δικαιώματά τους κλπ) που προσφέρονται στους πρόσφυγες είναι ικανοποιητικές;

Οι παραπάνω παροχές παρέχονταν από τις διάφορες ΜΚΟ, από τα ιατροψυχοκοινωνικό κλιμάκια του ΚΥΤ(μέχρι το 2018 η ΜΚΟ Γιατροί του Κόσμου αποτελούσαν ιατροψυχοκοινωνικό κλιμάκιο του ΚΥΤ ενώ στη συνέχεια ανέλαβε το ΚΕΕΛΠΝΟ), ενώ η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ παρείχε πληροφόρηση σε σχέση με τα ανθρώπινα δεδομένα και εντοπισμό/διαχείριση ευάλωτων ομάδων. Λιγότερες οργανώσεις παρείχαν υπηρεσίες σε σχέση με την εκπαίδευση των παιδιών. Παρόλο που οι κύριες/αξιόπιστες οργανώσεις/φορείς παρείχαν υψηλής ποιότητας έργο, ο αριθμός των προσφύγων/μεταναστών ήταν τόσο μεγάλος και οι συνθήκες διαβίωσης τόσο κακές με αποτέλεσμα να μην επαρκούν.

12. Ποιες οι υγειονομικές συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο του covid-19; Θεωρείτε πως έπαιξαν ρόλο για τον τρόπο που «έσβησε» το ΚΥΤ της Μόριας;

Οι παραπάνω αναφερθείσες συνθήκες δεν διαφοροποιήθηκαν κατά την περίοδο του covid19, οπότε συσσωρευτικά έπαιξαν ρόλο για την καταστροφή του ΚΥΤ.

13. Ποιες κινήσεις έγιναν την επόμενη ημέρα προκειμένου να επανέλθει στην κανονικότητα το κέντρο και οι άνθρωποι;

Την επόμενη ημέρα έγιναν άμεσες κινήσεις για την εύρεση λύσεων και αυτό ήταν το πρόβλημα, ότι πάντα ήταν άμεσες οι κινητοποιήσεις για την εύρεση λύσεων μετά από καταστροφές και όχι για την πρόληψη τους.

14. Πώς αντέδρασε ο ντόπιος πληθυσμός ύστερα από αυτή την καταστροφή;

Οι αντιδράσεις των ντόπιων ποικίλουν. Κάποιοι ανακουφίστηκαν γιατί θα ξεφορτώνονταν από το νησί το «πρόβλημα» ενώ άλλοι γιατί είχαν την ελπίδα ότι μετά την καταστροφή του ΚΥΤ θα δημιουργούνταν ένα κέντρο με καλύτερες συνθήκες διαβίωσης για τους πρόσφυγες/μετανάστες. Μία άλλη μερίδα παρακολούθησε με λύπη ή και φόβο άλλη μια καταστροφή η οποία έπληττε την ψυχική υγεία των προσφύγων αλλά και του ντόπιου πληθυσμού οι οποίοι συνέπασχαν με το ανθρώπινο δράμα. Το γεγονός ότι η καταστροφή αυτή δεν κόστισε σε ανθρώπινες ζωές αποτέλεσε σωτήρια εξέλιξη. Φυσικά υπήρξε και μερίδα η οποία επέδειξε αδιαφορία για τα τεκταινόμενα λόγω ψυχικού κορεσμού/compassion fatigue ή λόγω πεποιθήσεων πως η κατάσταση δεν τους αφορά.

15. Ποια είναι η άποψη των ντόπιων για τη λειτουργία του ΚΥΤ στο νησί τους και τους πρόσφυγες; Έχετε προσέξει ή γνωρίζετε εθελοντικές τους δράσεις;

Οι ντόπιοι αντιτίθενται στην λειτουργία του ΚΥΤ στο νησί για διαφορετικούς λόγους. Άλλοι γιατί δεν επιθυμούν οι πρόσφυγες/μετανάστες να διαμένουν στο νησί τους θεωρώντας ότι δεν αποτελεί ανθρώπινο δικαίωμα τους η πρόσβαση σε αίτημα ασύλου ή μπορεί να αναγνωρίζουν αυτό τους το δικαίωμα αλλά δεν επιθυμούν αυτοί να διαβιούν στο νησί τους. Μία άλλη μερίδα αντιτίθεται στη λειτουργία του ΚΥΤ λόγω των κακών συνθηκών διαβίωσης των διαμενόντων και των μακροχρόνιων και χρονοβόρων διαδικασιών ασύλου. Μία άλλη μερίδα ντόπιων οι οποίοι δραστηριοποιούνται στο ΚΥΤ επιχειρησιακά ή επωφελούνται οικονομικά από την ύπαρξη του δεν επιθυμούν το κλείσιμο του ΚΥΤ για οικονομικούς λόγους. Να αναφερθεί ότι μεγάλο κομμάτι των εργαζομένων του ΚΥΤ προέρχονται από τον ντόπιο πληθυσμό.

16. Κρίνετε σημαντική τη δράση των ΜΚΟ;

Η δράση των εγκεκριμένων και αξιόπιστων ΜΚΟ κρίνεται σημαντική αλλά και απαραίτητη. Οι δράση των ΜΚΟ έχει καλύψει πολλά κρατικά ή μη κενά και δομικές ελλείψεις ή ελλείψεις του συστήματος σε τομείς υγείας, εκπαίδευσης και εντοπισμού/προστασίας των ευάλωτων ομάδων χωρίς την συνδρομή των οποίων θα κινδύνευε όχι μόνο η υγεία των διαμενόντων αλλά και οι συνθήκες «ειρήνης» στο camp. Παρόλα αυτά έχει παρατηρηθεί η ύπαρξη ΜΚΟ που στερούνταν

διαπιστευτηρίων για αυτό είναι απαραίτητος ο έλεγχος των ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στο πεδίο.

17. Πιστεύετε πως έχουν επηρεάσει την εθνική ασφάλεια οι μεταναστευτικές ροές; Νιώθουν ακόμη ασφαλείς οι Έλληνες πολίτες τόσο στα νησιά υποδοχής και την ενδοχώρα ή όχι;

Οι μεταναστευτικές ροές δεν έχουν επηρεάσει την ασφάλεια των νησιών πρώτης εισόδου και της χώρας. Αυτό που επηρεάζει την ασφάλεια της χώρας συμπεριλαμβανομένων και των ίδιων των προσφύγων είναι οι συνθήκες

διαβίωσης τους και οι μακροχρόνιες διαδικασίες ασύλου οι οποίες εκθέτουν τους πρόσφυγες σε καταστάσεις που επηρεάζουν την σωματική και ψυχική τους υγεία, την κοινωνικό-οικονομική τους κατάσταση, όπου στερούμενοι ευκαιριών πρόσβασης σε παραγωγική εργασία και εκπαίδευση εν δυνάμει μερίδα αυτών μπορεί να προβεί σε παραβατική συμπεριφορά λόγω ανέχειας. Φυσικά η ύπαρξη παραβατικών στοιχείων per se είναι απολύτως αναμενομένη για κάθε πληθυσμό ανεξαρτήτως προέλευσης ή συνθήκων διαβίωσης. Η γενίκευση τους όμως για την ολότητα των προσφυγικών ροών είναι επικίνδυνη συμβάλλοντας στην αύξηση ρητορικής μίσους από την πλευρά των ντόπιων και την πλήξη τους αισθήματος δικαίου από την πλευρά των προσφύγων, κατάσταση η οποία μπορεί να οδηγήσει σε συγκρούσεις, Επίσης η μη ορθή ενημέρωση του ντόπιου πληθυσμού περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων και λόγων για τους οποίους κάποιος δικαιούται να λάβει άσυλο συμβάλλει στην δημιουργία μισαλλοδοξίας, έλλειψης ενσυναίσθησης και μπορεί να οδηγήσει επίσης σε εντάσεις και συγκρούσεις μεταξύ προσφύγων και ντόπιων. Συνεπώς δεν είναι οι προσφυγικές/μεταναστευτικές ροές οι οποίες διασαλεύουν την αίσθηση ασφάλειας στη χώρα αλλά η αμάθεια, ημιμάθεια και ο τρόπος διαχείρισης και προσέγγισης μιας κατάστασης που αποτελεί φυσική απόρροια πολέμων, διώξεων ή καταστρατήγησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις χώρες προέλευσης. Όσον αφορά την ύπαρξη τρομοκρατικών στοιχείων ανάμεσα στους προσφυγικούς πληθυσμούς είναι κάτι που θα μπορούσε να ισχύει για αυτό κρίνεται ως σημαντικός ο ρόλος της αστυνομίας για την εύρεση αυτών. Όμως και πάλι η γενίκευση αυτών των στοιχείων στο γενικότερο πληθυσμό δεν πλήττει μόνο το αίσθημα δικαίου αλλά και τον θεσμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Να σημειωθεί εδώ ότι πολλές από τις τρομοκρατικές ενέργειες του εξωτερικού πραγματοποιήθηκαν από δεύτερης η τρίτης γενιάς μετανάστες /πρόσφυγες και όχι από

ανθρώπους που προσπαθούν να επιβιώσουν βάζοντας σε κίνδυνο την ζωή τους και των παιδιών τους πραγματοποιώντας ένα τόσο επικίνδυνο ταξίδι.

18. Τί αλλαγές θεωρείτε πως πρέπει να γίνουν ώστε να είναι τα Κέντρα Φιλοξενίας περισσότερο λειτουργικά;

Οι αλλαγές που θα μπορούσαν να γίνουν αφορούν την χρησιμοποίηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων για την δημιουργία ασφαλών κέντρων φιλοξενίας από άποψη δομής και αριθμού κοντέινερ ώστε να αποφευχθεί η εικόνα υπερπλήρων /συμπυγμένων χώρων. Το τελευταίο θα πρέπει να υποβοηθηθεί από την ανάληψη ευθύνης από πλευράς ευρωπαϊκής ένωσης καταμερίζοντας τον αριθμό εισροών ανά ευρωπαϊκή χώρα. Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα την ποιοτική παροχή υπηρεσιών στους φιλοξενούμενους σε σχέση με την πρόσβαση στην υγεία, εκπαίδευσή και προετοιμασία τους για απορρόφηση τους από το κοινωνικό γίγνεσθαι, την μείωση συγκρούσεων μεταξύ εθνικοτήτων, την μείωση παραβατικότητας μέσα στα camps όπως επίσης και την επιτάχυνση των διαδικασιών ασύλου ώστε να μην εγκλωβίζονται οι πρόσφυγες/μετανάστες για μεγάλα χρονικά διαστήματα στην χώρα πράγμα το οποίο ευνοεί επίσης την αύξηση της παραβατικότητας. Να σημειωθεί ότι είναι σημαντική η υλοποίηση νόμιμων επιστροφών στις χώρες προέλευσης όσων έχουν κριθεί μετά την ολοκλήρωση διαδικασιών ασύλου ότι δεν δικαιούνται διεθνή προστασία.

19. Κρίνετε πως πρέπει να παρθούν περαιτέρω αποφάσεις σε εθνικό, Ευρωπαϊκό ή και διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση του προσφυγικού; Π.χ. περισσότερες τεχνικές και γραφειοκρατικές πρακτικές, έλεγχος των συνόρων, διαφορετικές οργανωτικές λύσεις και καταμερισμός βαρών στις χώρες, ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου, ενταξιακά προγράμματα, μέτρα για την πάταξη του λαθρεμπορίου, τακτικές επαναπροώθησης κλπ.

Οι αποφάσεις θα πρέπει να επικεντρωθούν στη λήψη μέτρων πρακτικής και δίκαιης διαχείρισης του θέματος, όπως είναι ο ισομερισμός των εισροών στις χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης ώστε οι αιτούντες άσυλο να λαμβάνουν πρόσβαση σε διαδικασίες ασύλου, ποιοτικές υπηρεσίες υγείας και μη, εκπαίδευσης, παροχές ένταξης (βλέπε ερώτηση 18). Η ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου αποτελεί καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σχετικά με το δικαίωμα στο άσυλο όπως επίσης και οι παράνομες επαναπροωθήσεις. Επιπρόσθετα πιο αποτελεσματικά μέτρα θα πρέπει να

ληφθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τις αποφυγές ναυαγίων και διασώσεις στη θάλασσα, όπως η θέσπιση περιπολιών με στόχο την διάσωση. Πριν από την λήψη οποιουδήποτε μέτρου όμως απαιτείται η αλλαγή της νοοτροπίας που βλέπει το προσφυγικό ως πρόβλημα αντί για φυσική συνέπεια των όσων διαδραματίζονται στις χώρες προέλευσης και των λόγων διαδραμάτισης αυτών. Όταν το «εμείς» και «αυτοί» γίνει «Εμείς» τότε τίθενται οι προϋποθέσεις για λήψη πιο αποτελεσματικών και συλλογικών μέτρων.

Ερωτηματολόγιο 6

1.Φύλο

Ανδρας

2.Σε ποια ηλικιακή δεκαετία ανήκετε;

30-40

3.Ποιές είναι οι σπουδές σας;

Ανώτατη

4.Πόσο καιρό βρίσκεστε στο νησί της Λέσβου και πόσο καιρό εργάζεστε/εργαστήκατε έστω και περιστασιακά στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας;

Λίγο! Κυρίως στο ΚΥΤ Λέρου

5. Ποια η ειδικότητά σας;

Αστυνομικός

6.Είχατε εργαστεί στο παρελθόν ξανά σε κάποιο άλλο ΚΥΤ;

Ναι της Λέρου.

7. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συνεργασία του φορέα σας με τους υπόλοιπους κρατικούς και δημόσιους φορείς;

Καλή

8. Πώς κρίνετε τις συνθήκες που επικρατούν στο ΚΥΤ από την προσωπική σας εμπειρία και από αυτά που έχετε ακούσει γενικά;

Κακές έως μέτριες.

9. Την περίοδο που αλληλοεπιδρούσατε με το ΚΥΤ, πόσοι περίπου ήταν οι πρόσφυγες που φιλοξενούνταν εκεί;

15.000

10. Ποιος ήταν συνήθως ο τελικός προορισμός των προσφύγων όταν εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους;

Διάφορες χώρες της Ευρώπης και η Ελλάδα μέσα.

11. Πόσο καιρό περίπου τυγχάνει να βρίσκεται εκεί η πλειοψηφία των προσφύγων;

6-8 μήνες.

12. Θεωρείτε πώς οι παροχές (υγειονομικές, εκπαιδευτικές, ενημέρωση όσον αφορά τα δικαιώματά τους κ.λπ.) που προσφέρονται στους πρόσφυγες είναι ικανοποιητικές;

Σχετικά ναι.

13. Ποιες οι υγειονομικές συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο του covid-19; Θεωρείτε πως έπαιξαν ρόλο για τον τρόπο που «έσβησε» το ΚΥΤ της Μόριας;

Υγειονομική βόμβα.

14. Ποιες κινήσεις έγιναν την επόμενη ημέρα προκειμένου να επανέλθει στην κανονικότητα το κέντρο και οι άνθρωποι;

Άμεσα στήσιμο νέου ΚΥΤ! Παροχή γευμάτων και διαφόρων ειδών.

15. Πώς αντέδρασε ο ντόπιος πληθυσμός ύστερα από αυτή την καταστροφή;

Άσχημα και εξοργισμένα.

16. Ποια είναι η άποψη των ντόπιων για τη λειτουργία του ΚΥΤ στο νησί τους και τους πρόσφυγες; Έχετε προσέξει ή γνωρίζετε εθελοντικές τους δράσεις;

Οι απόψεις δίστανται! Πλέον κουράστηκαν και δε το θέλουν το μεγαλύτερο ποσοστό.

17. Κρίνετε σημαντική τη δράση των ΜΚΟ;

Όχι

18. Πιστεύετε πως έχουν επηρεάσει την εθνική ασφάλεια οι μεταναστευτικές ροές; Νιώθουν ακόμη ασφαλείς οι Έλληνες πολίτες τόσο στα νησιά υποδοχής και την ενδοχώρα ή όχι;

Βέβαια!

19. Τί αλλαγές θεωρείτε πως πρέπει να γίνουν ώστε να είναι τα Κέντρα Φιλοξενίας περισσότερο λειτουργικά;

Άμεση εξέταση των ασύλων! Αντικατάσταση των προκάτ σπιτιών τους!

20. Κρίνετε πως πρέπει να παρθούν περαιτέρω αποφάσεις σε εθνικό, Ευρωπαϊκό ή και διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση του προσφυγικού; Π.χ. περισσότερες τεχνικές και γραφειοκρατικές πρακτικές, έλεγχος των συνόρων, διαφορετικές οργανωτικές λύσεις και καταμερισμός βαρών στις χώρες, ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου, ενταξιακά προγράμματα, μέτρα για την πάταξη του λαθρεμπορίου, τακτικές επαναπροώθησης κλπ.

Αυστηροποίηση των ελέγχων! Αυστηρές ποινές! Άμεση διεκπεραίωση αιτήσεων ασύλου και είτε απόδοση τους είτε άμεση επανεισοδή στη Τουρκία.

Ερωτηματολόγιο 7

1. Φύλο

Άνδρας

2. Σε ποια ηλικιακή δεκαετία ανήκετε;

30-40

3. Ποιές είναι οι σπουδές σας;

Ενιαίο Λύκειο

4. Πόσο καιρό βρίσκεστε στο νησί της Λέσβου και πόσο καιρό εργάζεστε/εργαστήκατε έστω και περιστασιακά στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας;

Εργάστηκα 6 μήνες το 2015, 3 μήνες το 2016, 2 μήνες το 2018 και 2 μήνες το 2019

5. Ποια η ειδικότητά σας;

Αστυνομικός

6. Είχατε εργαστεί στο παρελθόν ξανά σε κάποιο άλλο ΚΥΤ;

Ναι στο ΚΥΤ της Κω και της Χίου

7. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συνεργασία του φορέα σας με τους υπόλοιπους κρατικούς και δημόσιους φορείς;

Καλή και Συνεννοήσιμη αλλά χωρίς αποτέλεσμα τις περισσότερες φορές.

8. Πώς κρίνετε τις συνθήκες που επικρατούν στο ΚΥΤ από την προσωπική σας εμπειρία και από αυτά που έχετε ακούσει γενικά;

Πολύ καλές.

9. Την περίοδο που αλληλοεπιδρούσατε με το ΚΥΤ, πόσοι περίπου ήταν οι πρόσφυγες που φιλοξενούνταν εκεί;

Το 2015 10.000, το 2016 6.000, το 2018 & 2019 3.000.

10. Ποιος ήταν συνήθως ο τελικός προορισμός των προσφύγων όταν εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους;

Αγγλία, Γερμανία, Βέλγιο, Γαλλία.

11. Πόσο καιρό περίπου τυγχάνει να βρίσκεται εκεί η πλειοψηφία των προσφύγων;

Γύρω στους 6 μήνες.

12. Θεωρείτε πώς οι παροχές (υγειονομικές, εκπαιδευτικές, ενημέρωση όσον αφορά τα δικαιώματά τους κλπ) που προσφέρονται στους πρόσφυγες είναι ικανοποιητικές;

Ναι

13. Ποιες οι υγειονομικές συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο του covid-19; Θεωρείτε πως έπαιξαν ρόλο για τον τρόπο που «έσβησε» το ΚΥΤ της Μόριας;

Δεν γνωρίζω

14. Ποιες κινήσεις έγιναν την επόμενη ημέρα προκειμένου να επανέλθει στην κανονικότητα το κέντρο και οι άνθρωποι;

Δεν γνωρίζω.

15. Πώς αντέδρασε ο ντόπιος πληθυσμός ύστερα από αυτή την καταστροφή;

Αγανακτισμένος και η αντίδρασή τους ήταν επιθετική προς τους πρόσφυγες.

16. Ποια είναι η άποψη των ντόπιων για τη λειτουργία του ΚΥΤ στο νησί τους και τους πρόσφυγες; Έχετε προσέξει ή γνωρίζετε εθελοντικές τους δράσεις;

Η άποψη τους είναι αρνητική. Δεν τους θέλουν και πιέζουν τον Δήμο να τους απομακρύνει.

17. Κρίνετε σημαντική τη δράση των ΜΚΟ;

Όχι. Πολλές φορές δημιουργούσε πιο πολλά προβλήματα παρά λύσεις.

18. Πιστεύετε πως έχουν επηρεάσει την εθνική ασφάλεια οι μεταναστευτικές ροές; Νιώθουν ακόμη ασφαλείς οι Έλληνες πολίτες τόσο στα νησιά υποδοχής και την ενδοχώρα ή όχι;

Την έχουν επηρεάσει οικονομικά και συναισθηματικά δημιουργώντας το συναίσθημα του φόβου και της ξενοφοβίας.

19. Τί αλλαγές θεωρείτε πως πρέπει να γίνουν ώστε να είναι τα Κέντρα Φιλοξενίας περισσότερο λειτουργικά;

Να απομονωθούν σε απομακρυσμένες από κατοικημένες περιοχές.

20. Κρίνετε πως πρέπει να παρθούν περαιτέρω αποφάσεις σε εθνικό, Ευρωπαϊκό ή και διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση του προσφυγικού; Π.χ. περισσότερες τεχνικές και γραφειοκρατικές πρακτικές, έλεγχος των συνόρων, διαφορετικές οργανωτικές λύσεις και καταμερισμός βαρών στις χώρες, ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου, ενταξιακά προγράμματα, μέτρα για την πάταξη του λαθρεμπορίου, τακτικές επαναπροώθησης κλπ.

Ναι

Ερωτηματολόγιο 8

1. Φύλο

Άνδρας

2. Σε ποια ηλικιακή δεκαετία ανήκετε;

30-40

3. Ποιες είναι οι σπουδές σας;

ΑΕΙ ΤΕΦΑΑ (Γυμναστική Ακαδημία)

4. Πόσο καιρό βρίσκεστε στο νησί της Λέσβου και πόσο καιρό εργάζεστε/ εργαστήκατε έστω και περιστασιακά στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας;

Βρίσκομαι 4 χρόνια. Πιο άμεσα και καθημερινά δούλευα το 2017 με 2019 αλλά και περιστασιακά τα καλοκαίρια του 2019 και 2020.

5. Ποια η ειδικότητά σας;

Πυροσβέστης

6. Είχατε εργαστεί στο παρελθόν ξανά σε κάποιο άλλο ΚΥΤ;

Όχι, πρώτη φορά στο ΚΥΤ της Μόριας.

7. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συνεργασία του φορέα σας με τους υπόλοιπους κρατικούς και δημόσιους φορείς;

Η συνεργασίας μας είναι καλή.

8. Πώς κρίνετε τις συνθήκες που επικρατούν στο ΚΥΤ από την προσωπική σας εμπειρία και από αυτά που έχετε ακούσει γενικά;

Προσωπική εμπειρία είναι ότι είναι κακές. Είναι πάρα πολύς ο κόσμος και μικρός ο χώρος.

9. Την περίοδο που αλληλοεπιδρούσατε με το ΚΥΤ, πόσοι περίπου ήταν οι πρόσφυγες που φιλοξενούνταν εκεί;

Το 2017-2019 ήταν περίπου 1500 . Τώρα είναι περίπου 6-7000.

10. Ποιος ήταν συνήθως ο τελικός προορισμός των προσφύγων όταν εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους;

Η Βόρεια Ευρώπη αλλά σίγουρα όχι η Ελλάδα.

11. Πόσο καιρό περίπου τυγχάνει να βρίσκεται εκεί η πλειοψηφία των προσφύγων;

Έχω ακούσει και δύο και τρία χρόνια

12. Θεωρείτε πώς οι παροχές (υγειονομικές, εκπαιδευτικές, ενημέρωση όσον αφορά τα δικαιώματά τους κλπ) που προσφέρονται στους πρόσφυγες είναι ικανοποιητικές;

Τον τελευταίο καιρό οι συνθήκες είναι καλύτερες. Στις αρχές ήταν πολύ άσχημες, τώρα έχουν βελτιωθεί. Για παράδειγμα έχουν βάλει λεωφορεία για να πηγαίνουν τα προσφυγόπουλα σχολείο, φτιάξανε κινητές μονάδες υγείας έξω από το ΚΥΤ.

13. Ποιες οι υγειονομικές συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο του covid-19; Θεωρείτε πως έπαιξαν ρόλο για τον τρόπο που «έσβησε» το ΚΥΤ της Μόριας;

Είχαν λάβει ικανοποιητικά μέτρα δεδομένης της κατάστασης και του αριθμού των ανθρώπων. Τους νεοεισερχομένους τους κρατούσαν σε καραντίνα δυο εβδομάδες εκτός ΚΥΤ και μετά τη λήξη της καραντίνας τους μετέφεραν στο ΚΥΤ. Όσοι θετικοί βρίσκονταν μέσα στο ΚΥΤ τους απομόνωναν σε ξεχωριστή περιοχή μέσα στη ΚΥΤ.

Σίγουρα έπαιξαν ρόλο. Ήταν στο κέντρο πάρα πολλά χρόνια, εγκλωβισμένοι μεγάλο διάστημα μεγάλος αριθμός προσφύγων. Ανέκαθεν έβαζαν φωτιές από σκηνή σε σκηνή. Έβαζαν φωτιά στα χορτάρια και καιγόntonουσαν και οι σκηνές.

14. Ποιες κινήσεις έγιναν την επόμενη ημέρα προκειμένου να επανέλθει στην κανονικότητα το κέντρο και οι άνθρωποι;

Την επόμενη ημέρα δεν έγινε κάποια κίνηση. Τις πρώτες ημέρες έμεναν στο δρόμο γιατί προσπάθησαν να κατέβουν στο λιμάνι ώστε να φύγουν με το πλοίο. Η αστυνομία τους εμπόδισε και για ένα διάστημα έμειναν εκεί, στο σημείο κάτω από τη ΔΕΗ. Μετά αποφασίστηκε να μεταφερθούν στο Καρά Τεπέ. Μέχρι τότε το καρά Τεπέ ήταν πεδίο βολής για το στρατό. Έφτιαξαν το χώρο, έβαλαν το στρατό να στήσει σκηνές και αφού τις έστησαν μάζεψαν τους μετανάστες να μπουν μέσα. Στην αρχή αντιδρούσαν αλλά στη συνέχεια η αστυνομία με «λεπτούς» χειρισμούς τους έβαλε.

15. Πώς αντέδρασε ο ντόπιος πληθυσμός ύστερα από αυτή την καταστροφή;

Ουδέτερα. Κάποιοι τους λυπήθηκαν και κάποιοι υποστήριζαν ότι ήθελαν και τα έπαθαν. Η αλήθεια είναι πως έχουν βγάλει πολλά χρήματα. 1500 ευρώ το στρέμμα νοίκιαζαν. Όταν ερχόταν κάποιος να μείνει στην Ελλάδα, τον έβαζαν να μείνει σε ένα μέρος εκεί. Αλλά τα σημεία αυτά ήταν πλησίον στο ΚΥΤ. Επειδή το ΚΥΤ ήταν γεμάτο, δεν είχαν που να τους βάλουν και καταπατούσαν τα χωράφια των ιδιωτών. Από ένα σημείο και μετά οι οργανώσεις πλήρωναν τους ιδιοκτήτες. Το Μάρτιο τα γεγονότα με τα ματ έγιναν γιατί ήθελαν να κάνουν το ΚΥΤ σε ένα μέρος μέσα στο δάσος και υπήρχε κίνδυνος πυρκαγιάς αφού έβαζαν γενικά συνέχεια πυρκαγιές σε σκηνές για διάφορους λόγους, όπως το ότι μια σκηνή ήταν πιο κοντά στο κέντρο του ΚΥΤ και δεν είχε δώσει

τα χρήματα που έπρεπε, σαν ενοίκιο. Έχουν δικούς τους νόμους εκεί μέσα. Το σημείο εκείνο είναι και στρατιωτική βάση εν καιρώ πολέμου.

16. Ποια είναι η άποψη των ντόπιων για τη λειτουργία του ΚΥΤ στο νησί τους και τους πρόσφυγες; Έχετε προσέξει ή γνωρίζετε εθελοντικές τους δράσεις;

Η πλειοψηφία δεν τους θέλει. Όσοι παίρνουν χρήματα, τους θέλουν. Έτσι έχουν χωριστεί σε δύο στρατόπεδα.

17. Κρίνετε σημαντική τη δράση των ΜΚΟ;

Υποστηρίζεται ότι αν δεν υπήρχαν οι ΜΚΟ με τον τόσο μεγάλο αριθμό προσφύγων η κατάσταση θα ήταν χειρότερη. Αλλά υπάρχουν και ΜΚΟ που εκμεταλλεύονται την κατάσταση.

18. Πιστεύετε πως έχουν επηρεάσει την εθνική ασφάλεια οι μεταναστευτικές ροές; Νιώθουν ακόμη ασφαλείς οι Έλληνες πολίτες τόσο στα νησιά υποδοχής και την ενδοχώρα ή όχι;

Ο κόσμος φοβάται. Διαπράττονται κλοπές κλπ

19. Τί αλλαγές θεωρείτε πως πρέπει να γίνουν ώστε να είναι τα Κέντρα Φιλοξενίας περισσότερο λειτουργικά;

Θα πρέπει ο σχεδιασμός να τηρείται. Δεν μπορεί να κάνεις ένα ΚΥΤ για 3.000 άτομα και να μένουν μέσα 10.000 και είναι απαραίτητο να εργάζονται μέσα άτομα που γνωρίζουν το αντικείμενο.

20. Κρίνετε πως πρέπει να παρθούν περαιτέρω αποφάσεις σε εθνικό, Ευρωπαϊκό ή και διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση του προσφυγικού; Π.χ. περισσότερες τεχνικές και γραφειοκρατικές πρακτικές, έλεγχος των συνόρων, διαφορετικές οργανωτικές λύσεις και καταμερισμός βαρών στις χώρες, ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου, ενταξιακά προγράμματα, μέτρα για την πάταξη του λαθρεμπορίου, τακτικές επαναπροώθησης κλπ.

Σίγουρα καταμερισμός σε άλλες χώρες γιατί και από εδώ πήγαν στην ενδοχώρα, δεν έφυγαν για Ευρώπη. Άρα απλά μετατοπίστηκαν. Με τη νέα κυβέρνηση τα σύνορα

φυλάσσονται καλύτερα και οι ροές σε σχέση με πέρυσι το χειμώνα έχουν μειωθεί. Και η γραφειοκρατία είναι μεγάλο ζήτημα.

Ερωτηματολόγιο 9

1. Φύλο

Ανδρας

2. Σε ποια ηλικιακή δεκαετία ανήκετε;

50-60

3. Ποιες είναι οι σπουδές σας;

Γενικό λύκειο.

4. Πόσο καιρό βρίσκεστε στο νησί της Λέσβου και πόσο καιρό εργάζεστε/εργαστήκατε έστω και περιστασιακά στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας;

Πήγα για πρώτη φορά 1/11/2016 ως εργαζόμενος στο πρώτο κοινωφελές πρόγραμμα του ΟΑΕΔ που αφορούσε τις προσφυγικές δομές και τα ΚΥΤ, όπου εργάστηκα μέχρι τον Ιούλιο του 2017. Ξαναπήγα τον Ιανουάριο του 2018 μέχρι τον Απρίλιο του 2018 όπου εργάστηκα ως φροντιστής ανηλίκων ασυνόδευτων παιδιών στο Safe Zone της Ηλιαχτίδας που στεγαζόταν δίπλα από το ΚΥΤ Μόρια. Τον Μάιο του 2019 στο ΚΥΤ Μόρια με κοινωφελές πρόγραμμα του ΟΑΕΔ ως συμβασιούχος στην καθαριότητα αλλά λόγω της προϋπηρεσίας απασχολήθηκα ως φροντιστής ανηλίκων παιδιών στην Πτέρυγα Α του ΚΥΤ Μόριας, μέχρι τον Αύγουστο του 2020.

5. Ποια η ειδικότητά σας;

Καθαριότητα - Γενικών καθηκόντων και φροντιστής.

6. Είχατε εργαστεί στο παρελθόν ξανά σε κάποιο άλλο ΚΥΤ;

Όχι δεν είχα εργαστεί πριν το 2016.

7. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συνεργασία του φορέα σας με τους υπόλοιπους κρατικούς και δημόσιους φορείς;

Η συνεργασία των φορέων ήταν από ΚΑΚΗ έως ΜΕΤΡΙΑ.

8. Πώς κρίνετε τις συνθήκες που επικρατούν στο ΚΥΤ από την προσωπική σας εμπειρία και από αυτά που έχετε ακούσει γενικά;

Από προσωπική μου εμπειρία οι συνθήκες ήταν ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ λόγω ότι ο χώρος ήταν άθλιος και πολύ μικρός για να φιλοξενηθούν 20.000 άτομα. Με την πάροδο του χρόνου οι συνθήκες βελτιώθηκαν αλλά ΠΟΤΕ δεν ήταν ανθρώπινες. Δεν υπήρχε αποχέτευση. Η παροχή ηλεκτρικού ρεύματος ήταν ελάχιστη. Νερό δεν υπήρχε. Οι τουαλέτες ελάχιστες έως ανύπαρκτες και βρώμικες. Δεν υπήρχαν κτιριακές εγκαταστάσεις-κοντέινερ, για να στεγαστούν οι αναγκαίες υπηρεσίες.

9. Την περίοδο που αλληλοεπιδρούσατε με το ΚΥΤ, πόσοι περίπου ήταν οι πρόσφυγες που φιλοξενούνταν εκεί;

Το 2016 οι πρόσφυγες ήταν 5.000 και μέχρι το 2020 που εργάστηκα στο ΚΥΤ έφτασαν τους 20.000 πρόσφυγες.

10. Ποιος ήταν συνήθως ο τελικός προορισμός των προσφύγων όταν εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους;

Το μεγαλύτερο ποσοστό των προσφύγων, προορισμό είχαν την Γερμανία, Σουηδία και γενικότερα τις βόρειες χώρες για να μορφωθούν και να εργαστούν...

11. Πόσο καιρό περίπου τυγχάνει να βρίσκεται εκεί η πλειοψηφία των προσφύγων;

Οι περισσότεροι τουλάχιστον για ένα χρόνο αλλά υπήρχαν και περιπτώσεις που ξεπερνούσαν τα δύο χρόνια.

12. Θεωρείτε πώς οι παροχές (υγειονομικές, εκπαιδευτικές, ενημέρωση όσον αφορά τα δικαιώματά τους κλπ) που προσφέρονται στους πρόσφυγες είναι ικανοποιητικές;

Όχι, καθόλου ικανοποιητικές, διότι υπήρχε έλλειψη προσωπικού αλλά και το υπάρχον προσωπικό δεν ήταν κατάλληλα ενημερωμένο και εκπαιδευμένο, ανεξαρτήτου ειδικότητας και βαθμίδας εκτός από μεμονωμένες περιπτώσεις.

13. Ποιες οι υγειονομικές συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο του covid-19; Θεωρείτε πως έπαιξαν ρόλο για τον τρόπο που «έσβησε» το ΚΥΤ της Μόριας;

Δυστυχώς οι υγειονομικές συνθήκες κατά τη διάρκεια του Covid19 ήταν άθλιες έως τραγικές. Κανένα μέτρο προφύλαξης των ανθρώπων και των εργαζομένων δεν μπορούσε να αποδώσει. Χιλιάδες άνθρωποι στοιβαγμένοι, με ελάχιστη υγειονομική κάλυψη, αποκλεισμένοι για μήνες. Ουρές για φαγητό, για χαρτιά και παντού συνωστισμός. Το ίδιο και για τους εργαζόμενους. Η κατάσταση είχε φτάσει στο απροχώρητο. Οι αντιδράσεις από τους φιλοξενούμενους, τους κατοίκους στο νησί και η ανυπαρξία της πολιτείας για την επίλυση των προβλημάτων οδήγησαν στην καταστροφική πυρκαγιά του ΚΥΤ. Κατά την γνώμη μου μπορούσε να αποφευχθεί αν υπήρχε καλύτερη αντιμετώπιση των ανθρώπων από την πολιτεία. Σχεδόν μηδενικές δειγματοληψίες, αμφισβητούμενα αποτελέσματα, ανύπαρκτες εγκαταστάσεις καραντίνας, συνεχείς εγκλεισμός από την πλευρά των προσφύγων και επιθετική-ρατσιστική συμπεριφορά μερίδας κατοίκων, και χείριστη αντιμετώπιση από τους υπευθύνους των αρμόδιων υπηρεσιών - υπουργείων έφερε το τέλος του ΚΥΤ Μόριας.

14. Ποιες κινήσεις έγιναν την επόμενη ημέρα προκειμένου να επανέλθει στην κανονικότητα το κέντρο και οι άνθρωποι;

Μηδενική κίνηση.

15. Πώς αντέδρασε ο ντόπιος πληθυσμός ύστερα από αυτή την καταστροφή;

Το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων χάρηκαν που έκλεισε το ΚΥΤ.

16. Ποια είναι η άποψη των ντόπιων για τη λειτουργία του ΚΥΤ στο νησί τους και τους πρόσφυγες; Έχετε προσέξει ή γνωρίζετε εθελοντικές τους δράσεις;

Όταν αρχικά λειτούργησε το ΚΥΤ όλοι ήταν σύμφωνοι. Από όλες τις πλευρές. Οι κάτοικοι βρήκαν εργασία, αναπτύχθηκε το κίνημα αλληλεγγύης και εθελοντισμού. Αυτό έδωσε την ευκαιρία να ανοίξει η αγορά στα ακίνητα, τις μεταφορές και το

εμπόριο. Οι περισσότεροι κάτοικοι είδαν θετικά την λειτουργία του ΚΥΤ. Ο ανθρωπισμός έφτασε στον ανώτερο βαθμό του. Αρκετές ομάδες διαμορφώθηκαν στο νησί με σκοπό να βοηθήσουν με όλους τους τρόπους τους πρόσφυγες πέρα από την κρατική βοήθεια. Αυτό με την πάροδο του χρόνου μάλλον κούρασε. Ταυτόχρονα η αντίδραση έφτασε στα όρια του ρατσισμού. Το ΚΥΤ όπως αναπτύχθηκε έδωσε την ευκαιρία για διαχωριστούν οι κάτοικοι. Με την ανοχή της πολιτείας έδρασαν και δρουν ανεξέλεγκτα ομάδες ακροδεξιών φανατικών που απειλούν και βιαιοπραγούν σε ανθρώπους που θέλουν να βοηθήσουν και εννοείται στους πρόσφυγες. Ευτυχώς ακόμα υπάρχουν άνθρωποι που δρουν και βοηθούν τους πρόσφυγες στο νησί. Επίσης έχουν παραμείνει ενεργές και προσφέρουν αρκετές οργανωμένες ομάδες που συμμετέχουν σε δράσεις αλληλεγγύης.

17. Κρίνετε σημαντική τη δράση των ΜΚΟ;

Οπωσδήποτε ναι. Η υποστελέχωση του ΚΥΤ από εργαζόμενους , γιατρούς, νοσηλευτές, μεταφραστές, διερμηνείς, ψυχολόγους που να έχουν εμπειρία στο μεταναστευτικό έδωσε την ευκαιρία να αναπτυχθούν αρκετές ΜΚΟ από ολόκληρο τον κόσμο. Άλλες δρούσαν εθελοντικά και άλλες επαγγελματικά. Ας φανταστούμε το ΚΥΤ της Μόριας χωρίς προσωπικό τα ΣΚ και τις αργίες. Τόσες χιλιάδες άνθρωποι χωρίς υποστήριξη. Πολλά στελέχη και εργαζόμενοι είχαν εμπειρία από άλλες χώρες - ηπείρους. Ίσως υπήρχαν περιπτώσεις που έπρεπε να ελεγχθεί η νομιμότητα τους. Λογιστές όμως. Αλλά όταν έχεις να κάνεις με διάσωση, παροχή άμεσης βοήθειας μπορείς να μιλάς για νομιμότητα όταν οι άνθρωποι πνίγονται και μετά κάπου πρέπει να μεταφερθούν, στεγαστούν κλπ. Όσο αφορά το κέρδος - όφελος του νησιού από την παρουσία - προσφορά τους εκεί είναι τεράστιο από όλες τις πλευρές. Άσχετα με τις αντιδράσεις. Αυτό κατά την άποψη μου θα φανεί στο άμεσο μέλλον.

18. Πιστεύετε πως έχουν επηρεάσει την εθνική ασφάλεια οι μεταναστευτικές ροές; Νιώθουν ακόμη ασφαλείς οι Έλληνες πολίτες τόσο στα νησιά υποδοχής και την ενδοχώρα ή όχι;

Όχι. Η χώρα μας δεν έχει τίποτα να φοβάται από τους πρόσφυγες - μετανάστες. Είναι άνθρωποι που έφυγαν για να γλιτώσουν από πολλά κακά. Πόλεμο, διώξεις, φυλετικές διαφορές, θρησκευτική ελευθερία, εργατική εκμετάλλευση, δικαιώματα που αφορούν

το νόημα της Ζωής. Η ασφάλεια των νησιών και της χώρας δεν βλάπτεται από τις ροές, ούτε από τα ΚΥΤ.

19. Τί αλλαγές θεωρείτε πως πρέπει να γίνουν ώστε να είναι τα Κέντρα Φιλοξενίας περισσότερο λειτουργικά;

Τα κέντρα φιλοξενίας προσφύγων πρέπει να λειτουργούν με ανθρώπινες συνθήκες, παροχές κλπ. Δεν πρέπει να είναι φυλακές ψυχών και σωμάτων. Να έχουν οργανωμένες υπηρεσίες, και οι άνθρωποι να έχουν ότι χρειάζεται μέχρι να φύγουν για οποιαδήποτε χώρα. Να έχουν ατομικές ελευθερίες για να μπορούν αν θέλουν να ενσωματωθούν με τις τοπικές κοινωνίες.

20. Κρίνετε πως πρέπει να παρθούν περαιτέρω αποφάσεις σε εθνικό, Ευρωπαϊκό ή και διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση του προσφυγικού; Π.χ. περισσότερες τεχνικές και γραφειοκρατικές πρακτικές, έλεγχος των συνόρων, διαφορετικές οργανωτικές λύσεις και καταμερισμός βαρών στις χώρες, ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου, ενταξιακά προγράμματα, μέτρα για την πάταξη του λαθρεμπορίου, τακτικές επαναπροώθησης κλπ.

Δυστυχώς όλοι βλέπουν το προσφυγικό ζήτημα σαν ευκαιρία για χρηματοδότηση. Απλά τρέχουν τα κονδύλια για να καλύψουν τα κενά που αφήνουν οι αποφάσεις όσων δημιουργούν το πρόβλημα. Αρχικά όλοι ξεκινούν πολέμους και μετά χρηματοδοτούν την επίλυση του προσφυγικού. Αν δεν σταματήσουν οι επεκτατισμοί, η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, ο στρατιωτικός εξοπλισμός με σκοπό το κέρδος, οι θρησκευτικές διώξεις τότε τίποτα δεν θα αλλάξει. Το δικαίωμα στη ζωή είναι το ανώτατο δικαίωμα. Αυτό δεν λύνεται με χρήματα. Όσα προγράμματα κι αν τρέξουν τίποτα δεν μπορεί να γίνει πράξη αφού τις περισσότερες φορές είναι οι αποδέκτες του κέρδους είναι οι ίδιοι. Τα μόνα θύματα είναι οι άνθρωποι που υποφέρουν.

Ερωτηματολόγιο 10

1. Φύλο

Ανδρας

2. Σε ποια ηλικιακή δεκαετία ανήκετε;

Ανήκω στην ηλικιακή δεκαετία 30-40.

3. Ποιες είναι οι σπουδές σας;

Είμαι πτυχιούχος του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών και κάτοχος Μεταπτυχιακού Τίτλου στον τομέα του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου.

4. Πόσο καιρό βρίσκεστε στο νησί της Λέσβου και πόσο καιρό εργάζεστε/εργαστήκατε έστω και περιστασιακά στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας;

Στο νησί της Λέσβου έζησα ένα χρόνο οπότε και εργάστηκα στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας.

5. Ποια η ειδικότητά σας;

Στο πλαίσιο της εργασίας μου συναντούσα αιτούντες άσυλο προκειμένου να συζητήσω μαζί τους την τρέχουσα κατάσταση της υγείας τους και πιθανές περιπτώσεις ευαλωτότητας τις οποίες αντιμετώπιζαν.

6. Είχατε εργαστεί στο παρελθόν ξανά σε κάποιο άλλο ΚΥΤ;

Ναι έχω εργαστεί σε άλλο ΚΥΤ σε νησί του Αιγαίου.

7. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συνεργασία του φορέα σας με τους υπόλοιπους κρατικούς και δημόσιους φορείς;

Κρίνω ότι η συνεργασία του φορέα στον οποίο εργαζόμουν με κρατικούς ή δημόσιους φορείς σταδιακά ενισχύεται.

8. Πώς κρίνετε τις συνθήκες που επικρατούν στο ΚΥΤ από την προσωπική σας εμπειρία και από αυτά που έχετε ακούσει γενικά;

Οι συνθήκες που επικρατούσαν στο ΚΥΤ Λέσβου κατά την χρονική περίοδο που εργαζόμουν εκεί ήταν ιδιαίτερος άσχημες. Το ΚΥΤ φιλοξενούσε υπέρογκο αριθμό ατόμων που υπερέβαινε κατά πολύ τον αριθμό των φιλοξενούμενων για τον οποίον είχε αρχικά σχεδιαστεί. Οι συνθήκες υγιεινής ήταν πολύ κακές δεδομένου ότι τα άτομα που διέμεναν στο ΚΥΤ είχαν δυσκολίες πρόσβασης σε τουαλέτες κα χώρους όπου θα

μπορούσαν να κάνουν μπάνιο. Κατά τους χειμερινούς μήνες πολλά άτομα διέμεναν σε σκηνές ή στοιβάζονταν σε κοντέινερ χωρίς να υπάρχει καμία μέριμνα για την θέρμανση τους. Επίσης δεν υπήρχε ειδική μέριμνα για ανήλικα άτομα και γυναίκες οι οποίοι ως εκ τούτου εκτίθενται σε εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες ασφάλειας.

9. Την περίοδο που αλληλοεπιδρούσατε με το ΚΥΤ, πόσοι περίπου ήταν οι πρόσφυγες που φιλοξενούνταν εκεί;

Ο πληθυσμός που διέμενε στο ΚΥΤ Λέσβου την περίοδο που διέμενα στο νησί ξεπερνούσε τα 10.000 άτομα. Εκτιμώ ότι ήταν περίπου 12.000 άτομα.

10. Ποιος ήταν συνήθως ο τελικός προορισμός των προσφύγων όταν εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους;

Συνήθως ο τελικός προορισμός των μεταναστών είναι χώρες της Βόρειας Ευρώπης κυρίως η Γερμανία καθώς επίσης και η Ιταλία.

11. Πόσο καιρό περίπου τυγχάνει να βρίσκεται εκεί η πλειοψηφία των προσφύγων;

Η πλειοψηφία των προσφύγων διαμένει στο νησί 1-2 χρόνια ενώ έχω ακούσει και περιπτώσεις ατόμων που βρίσκονται στο νησί 3 και πλέον έτη.

12. Θεωρείτε πώς οι παροχές (υγειονομικές, εκπαιδευτικές, ενημέρωση όσον αφορά τα δικαιώματά τους κλπ) που προσφέρονται στους πρόσφυγες είναι ικανοποιητικές;

Θεωρώ ότι οι παροχές προς τους πρόσφυγες είναι ανεπαρκείς καθώς δεν δύνανται να καλύψουν τις ανάγκες αυτού του μεγάλου αριθμού ατόμων. Παραδείγματος χάρη 1 τουαλέτα αναλογούσε σε 20 άτομα και 1 ντους σε 50. Τα παιδιά πολλές φορές στερούνταν του δικαιώματος τους να πάνε σχολείο ενώ συνάντησα πολλές φορές αιτούντες άσυλο οι οποίοι είχαν άγνοια της διαδικασίας που θα ακολουθούσαν προκειμένου να εξεταστεί το αίτημα ασύλου τους. Επίσης δεν γνώριζαν σε ποιους φορείς θα μπορούσαν να απευθυνθούν σε περίπτωση που αντιμετώπιζαν προβλήματα υγείας ή κακοποίησης που συνεχίζονταν κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στο ΚΥΤ.

13. Ποιες οι υγειονομικές συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο του covid-19; Θεωρείτε πως έπαιξαν ρόλο για τον τρόπο που «έσβησε» το ΚΥΤ της Μόριας;

Δεν έχω εικόνα των συνθηκών που επικρατούσαν στο ΚΥΤ κατά τη διάρκεια του covid καθώς απουσίαζα από το νησί. Ωστόσο θεωρώ βέβαιο ότι οι άσχημες συνθήκες υγιεινής και η έλλειψη ειδικής μέριμνας για την προστασία τους στην περίοδο της πανδημίας διαδραμάτισαν καταλυτικό ρόλο στην καταστροφή του ΚΥΤ.

14. Ποιες κινήσεις έγιναν την επόμενη ημέρα προκειμένου να επανέλθει στην κανονικότητα το κέντρο και οι άνθρωποι;

Δεν γνωρίζω διότι απουσίαζα από το νησί τη δεδομένη χρονική περίοδο.

15. Πώς αντέδρασε ο ντόπιος πληθυσμός ύστερα από αυτή την καταστροφή;

Δεν γνωρίζω διότι απουσίαζα από το νησί τη δεδομένη χρονική περίοδο.

16. Ποια είναι η άποψη των ντόπιων για τη λειτουργία του ΚΥΤ στο νησί τους και τους πρόσφυγες; Έχετε προσέξει ή γνωρίζετε εθελοντικές τους δράσεις;

Θεωρώ ότι η άποψη των ντόπιων για την λειτουργία του ΚΥΤ και τους πρόσφυγες είναι ως επί το πλείστον αρνητική καθώς η πλειοψηφία των ντόπιων θεωρούν ότι η μεταναστευτική κρίση πλήττει οικονομικά τις δραστηριότητες του νησιού κυρίως των τομέα του Τουρισμού. Ωστόσο υπάρχουν βεβαίως ντόπιοι που είτε ατομικά είτε

συλλογικά προσπαθούν να βοηθήσουν τους πρόσφυγες κυρίως παρέχοντας είδη πρώτης ανάγκης και ρουχισμό.

17. Κρίνετε σημαντική τη δράση των ΜΚΟ;

Θεωρώ τη δράση των ΜΚΟ πολύ σημαντική.

18. Πιστεύετε πως έχουν επηρεάσει την εθνική ασφάλεια οι μεταναστευτικές ροές; Νιώθουν ακόμη ασφαλείς οι Έλληνες πολίτες τόσο στα νησιά υποδοχής και την ενδοχώρα ή όχι;

Θεωρώ ότι η μεταναστευτική κρίση εγείρει ζητήματα εθνικής ασφάλειας για τους Έλληνες που διαμένουν κυρίως στα νησιά υποδοχής μεταναστών. Ειδικότερα συχνά οι μετανάστες αντιμετωπίζονται ως κίνδυνος αλλοίωσης της εθνικής ταυτότητας ενώ συχνά η λειτουργία ΚΥΤ στα νησιά και η ύπαρξη πολυάριθμων μεταναστών θεωρείται ότι πλήττουν την τουριστική δραστηριότητα.

19. Τί αλλαγές θεωρείτε πως πρέπει να γίνουν ώστε να είναι τα Κέντρα Φιλοξενίας περισσότερο λειτουργικά;

Κατά την άποψη μου είναι απαραίτητη η αποσυμφόρηση των ΚΥΤ προκειμένου να γίνουν περισσότερο λειτουργικά.

20. Κρίνετε πως πρέπει να παρθούν περαιτέρω αποφάσεις σε εθνικό, Ευρωπαϊκό ή και διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση του προσφυγικού; Π.χ. περισσότερες τεχνικές και γραφειοκρατικές πρακτικές, έλεγχος των συνόρων, διαφορετικές οργανωτικές λύσεις και καταμερισμός βαρών στις χώρες, ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου, ενταξιακά προγράμματα, μέτρα για την πάταξη του λαθρεμπορίου, τακτικές επαναπροώθησης κλπ.

Θεωρώ ότι πρέπει να ληφθούν περαιτέρω μέτρα κυρίως σε Ευρωπαϊκό επίπεδο προκειμένου να γίνει καταμερισμός του αριθμού των μεταναστών μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών ενώ κρίνω απαραίτητη την ύπαρξη προγραμμάτων ένταξης των προσφύγων στις ευρωπαϊκές κοινωνίες.
